

1981/82:138

Onsdagen den 5 maj fm.

Kl. 10.00

1 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i näringsutskottet under Tage Adolfssons ledighet anmält hans ersättare Tomas Salzmann.

Talmannen förklarade vald till

suppleant i näringsutskottet

Tomas Salzmann (m)

2 § Justerades protokollet för den 26 april.

3 § Utökning av antalet suppleanter i utrikesutskottet

Anf. 2 TALMANNEN:

Enligt till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit att antalet suppleanter i utrikesutskottet, som f. n. är 16, skall utökas till 17.

Jag hemställer att antalet suppleanter i utrikesutskottet bestäms till 17.

Kammaren biföll denna hemställan.

4 § Meddelande om fyllnadsval

Anf. 3 TALMANNEN:

Jag får meddela att fyllnadsval till utrikesutskottet kommer att ske vid morgondagens sammanträde.

5 § Föredrogs och hänvisades
Proposition
1981/82:218 till finansutskottet

6 § Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1981/82:2528–2532 till skatteutskottet
1981/82:2533–2537 till konstitutionsutskottet

7 § Föredrogs men bordlades åter
Socialutskottets betänkanden 1981/82:41 och 42
Trafikutskottets betänkanden 1981/82:31 och 32
Näringsutskottets betänkanden 1981/82:25 och 35

8 § Internationellt utvecklingssamarbete m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1981/82:20 om internationellt utvecklingssamarbete m. m. (prop. 1981/82:100).

Anf. 4 TALMANNEN:

I fråga om detta betänkande hålls gemensam överläggning för samtliga punkter. Under den gemensamma överläggningen får yrkanden framställas beträffande samtliga punkter i betänkandet.

Anf. 5 GERTRUD SIGURDSEN (s):

Herr talman! De grundläggande principerna för Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna har legat fast länge. Redan i proposition 1962:100 sades om utvecklingsproblemet natur:

”Problemet kan inte lösas enbart genom bistånd från de rika länderna. Väsentligen är det en uppgift för u-länderna själva. Biståndet måste inordnas i deras egna ansträngningar. De enskilda givarländernas insatser måste nogt planeras och samordnas för att ge största möjliga effekt.”

Man kan säga att dessa principer bekräftades senast i proposition 1977/78:135. Propositionen, som var signerad av Ola Ullsten, hade sin utgångspunkt i den biståndspolitiska utredningens betänkande. Det var på de flesta punkterna en bra proposition, som förstärkte grunden för vårt solidaritetsarbete. I vår motion nr 394 har vi tagit med ett citat från denna proposition, och jag tillåter mig att också här citera propositionen:

”Ekonomiska och sociala framsteg för ett u-lands befolkning åstadkoms inte genom utifrån styrda punktinsatser inom vissa sektorer, utan genom en sammanhållen utvecklingspolitik som ett u-lands regering och folk beslutar sig för att föra. De resurser som ställs till förfogande genom bistånd måste utnyttjas inom ramen för en sådan politik för att verkligen effektivt kunna bidra till en förbättring av befolkningens levnadsvillkor.

Biståndet skall ge ett u-land resurser som underlättar och kanske ibland är

en förutsättning för angeläget utvecklingsarbete. Landprogrammeringen är en metod att planera biståndet så, att det på bästa sätt kan tjäna sitt syfte. Denna metod kräver ömsesidigt förtroende och stor lyhördhet från biståndsgivarens sida.”

Detta synsätt bör, enligt vår mening, även i fortsättningen prägla Sveriges utvecklingssamarbete. Sedan den citerade propositionen skrevs har utvecklingen i detta hänseende varit negativ. Regeringen har skurit ned andelen länderfördelat bistånd från omkring 80 % till mindre än 64 % av det bilaterala anslaget.

Utskottet har besvarat vår motion med bl. a. följande: ”Landprogrammeringen är den biståndsmetod som Sverige för sitt vidkommande funnit ge möjligheter för ett bistånd som i hög grad är anpassat till önskemål uttryckta av ett enskilt mottagarlands regering i dialog med de svenska biståndsmyndigheterna.” Jag tycker det är ett viktigt konstaterande, liksom följande uttalande av utskottet: ”Enligt utskottets mening skall landprogrammeringsprincipen fortsätta att gälla. Den är en grundval för vårt bilaterala biståndssamarbete.”

Det verkar vara nödvändigt för riksdagen att som svar på våra motioner återigen – för det var inte första gången vi hänvisade till riktlinjerna – upprepa för regeringen vilka riktlinjer som gäller. Man får en känsla av att regeringen skulle vilja springa ifrån det landprogrammerade biståndet för att övergå till mera projektbistånd. Tecken på detta finns ju i budgetpropositionen. Och känslan av oro förstärks, när man tar del av Ola Ullstens tal inför Föreningen för utvecklingsfrågors 10-årsjubileum i mars i år.

Moderaterna är i sin motion 2018 direkt kritiska mot landprogrammeringen och landramar och säger klart: ”En växande del av biståndsanslaget bör i stället användas för speciella insatser inom områden där Sverige har god kompetens, t. ex. miljö och energi.” Den s.k. strilkannemodellen, som styrde svenskt bistånd i dess barndom, vill moderaterna alltså ha tillbaka. Men moderaterna fullföljer inte dessa tankegångar i någon reservation.

Socialdemokraterna anser att riktlinjerna för biståndet bör stå fast. De har ett gott anseende såväl i u-länderna och i FN som i vårt eget land. Men däremot bör vi vara beredda att diskutera en vidgad u-landspolitik. Vi tar upp ett resonemang om detta i vår motion 394 och i ett särskilt yttrande, och Mats Hellström kommer senare att utveckla hur vi ser på en mer medveten u-landspolitik.

Förra årets biståndsdebatt kom i stor utsträckning att ägnas åt den centermotion som förordade en ny inriktning av biståndspolitiken. Folkpartiet och moderaterna gick inte med på centerns flummiga resonemang om att den svenska regeringen skulle förelägga riksdagen förslag till program för världens mest angelägna behov. Centerpartisterna är lite mer lågmälda i år. Visserligen finns det också i år en motion från centerpartiet, men den har inte fått någon större uppmärksamhet, och den röner samma öde som fjolårets motion. Men i det särskilda yttrande om riktlinjerna för det bilaterala utvecklingssamarbetet som centern fogat till detta utskottsbetänkande framkommer tankegångar om att en ”organisatorisk förändring av bistån-

det" kan bli aktuell och att vi bör förändra rambiståndet till "samarbetsavtal kring i tid och resurser bestämda insatser". Det är, som vanligt, svårt att förstå vad centern egentligen menar. Och man brukar inte bli klokare av de muntliga förklaringar man får. Det kan förstås också bero på den som lyssnar. Jag lovar att jag skall anstränga mig extra noga när jag lyssnar till de eventuella förtydliganden som kommer. Men i litet mer klara ordalag borde man säga rent ut vad det är för fel på våra nuvarande riktlinjer och hur man vill ha det i stället.

Biståndspolitikerna är en del av utrikespolitiken. "Vårt förhållande till främmande makter är gott", brukar det heta, och om formerna för och inriktningen av vår utrikespolitik brukar vi vara överens, dvs. samtliga riksdagspartier står bakom den. Nyanser finns naturligtvis. Men ingen kräver en ändrad kurs. Sverige var det första land som uppnådde målet – 1 % av bruttonationalprodukten i bistånd. Det gjorde vi budgetåret 1975/76. Det har funnits krav under årens lopp på att nivån skulle höjas. Jag har exempelvis i min ägo en pärm med namnunderskrifter från FPU i Storstockholm som 1975 krävde 2 % i biståndsanslag 1980.

I år händer så det ganska remarkabla att moderaterna kräver en sänkning av biståndsanslaget med 800 milj. kr. Kanske är det så att moderaterna aldrig har velat ha 1 % av BNP, eller BNI, som det numera heter. Kanske är det så att moderaterna i år visar vad de egentligen alltid har velat. Kanske är det så att moderaterna inte tycker att den internationella solidariteten är en angelägen fråga för Sverige. Även om vi från socialdemokratiskt håll riktat viss kritik mot regeringens olika beräkningsknep och nya definitioner för att hålla fast vid enprocentmålet, stöder vi helt regeringens förslag om att biståndet skall motsvara drygt 1 % av bruttonationalinkomsten. Vi bör, trots våra egna ekonomiska problem, ha råd med detta anslag till länder som har det ofantligt mycket svårare än vi. Sverige bör, trots allt, ha råd med internationell solidaritet gentemot de fattiga länderna i tredje världen på den nivå som nu föreslås.

Utskottet konstaterar, liksom departementschefen i propositionen, hur oerhört besvärlig många u-länders ekonomi är. De oljeimporterande u-länderna har drabbats hårdast. Många av de svårast drabbade länderna hör till kretsen de minst utvecklade u-länderna, många ligger i Afrika söder om Sahara. Utskottet konstaterar bl. a. följande:

"Den svåra situationen för många afrikanska länder har oftast sin utgångspunkt i en plågsam, utdragen och delvis ännu inte avslutad frigörelseprocess. Därtill har Sydafrikas politik bidragit till att skada en rad grannländers ekonomiska och sociala utveckling."

Som en konsekvens av detta resonemang har vi från socialdemokratisk sida föreslagit ökning till Angola och Moçambique, och på grund av den borgerliga splittringen har vi fått majoritet för våra förslag.

Moçambiques utvecklingsansträngningar hämmas av landets geografiska närhet till och ekonomiska beroende av Sydafrika. Vi har upplevt hur Sydafrika under det senaste året visat sin aggressivitet genom direkta attacker mot Moçambique.

Om Angola kan man säga att det landet i ännu högre grad är utsatt för sydafrikansk militär aggression. Ett regelrätt krig pågår i södra Afrika mot den sydafrikanska militären, något som upprepade gånger fördömts i FN. Det finns all anledning för Sverige att öka stödet till dessa båda länder.

På grund av den moderata prutningspolitiken är de borgerliga splittrade på flera punkter i årets betänkande. Jag skall beröra ett land, nämligen Vietnam.

Regeringspartierna gör i sin reservation en mycket klar beskrivning av Vietnams besvärliga ekonomiska situation. Slutsatsen av de resonemangen, liksom de skrivningar som finns i propositionen, borde ha lett till en tillstyrkan av det socialdemokratiska förslaget. Moderaterna hävdar i sin reservation att Sverige är det enda land utanför östblocket som ger Vietnam bistånd. Det är fel. Vietnam får bl. a. bistånd från Frankrike, Indien och OPEC-fonden.

Det har gått närmare sju år sedan kriget i Vietnam tog slut. Dess effekter på människor, samhälle och ekologi kommer att ta ytterligare år att övervinna. Därför behöver Vietnam för lång tid framåt internationellt ekonomiskt stöd.

Sture Palm kommer senare att ta upp situationen i Latinamerika, men låt mig bara med tillfredsställelse konstatera att vårt förslag att 100 milj. kr. – i stället för 50 – skall gå till humanitärt stöd till Latinamerika har fått stöd av regeringspartierna i utskottet. Jag tackar för det!

När det gäller Sri Lanka råder det total enighet i utskottet om att samma belopp som föregående år skall utgå i avvaktan på regeringens särskilda proposition om Kotmale. Därmed nog sagt för i dag. Jag skall inte bli lika fåordig om biståndet till Sri Lanka nästa gång vi får anledning att diskutera detta.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska reservationerna 1, 2, 3, 6, 24, 26, 27 och 28 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 6 ALLAN HERNELIUS (m):

Herr talman! Först ett par ord om dagens aktualiteter. Med oro, sorg och vemod följer vi händelseutvecklingen utanför Argentina. Än en gång besannas det att ett krig lätt kan påbörjas men att det är svårt att avsluta, särskilt om som här viktiga principer – innefattade i säkerhetsrådets resolution i ärendet – står på spel liksom nationell prestige. Vår förhoppning är nu att FN liksom år 1956 kan bli den ledstång med hjälp av vilken parterna kan börja nedtrappningen genom överenskommelser om eld upphör och borttagande av de militära styrkorna från området.

Jag skall nu övergå till biståndet. Utskottsbetänkandet i dag vittnar om en viss pluralitet. Vissa sidor har skrivits av en grupp i utskottet, andra sidor av andra grupper. Detta är ett av skälen till att varken utrikesutskottets vice ordförande eller dess ordförande kan framträda som talesman för utskottet utan representerar sina olika partigrupper i denna debatt.

Fru Sigurdsen påpekade med all rätt att vårt bistånd började år 1952, att vi

år 1962 behandlade proposition nr 100 och att vi 1978 fick proposition nr 135 om det internationella utvecklingsarbetet, ett resultat av flera års arbete inom den biståndspolitiska utredningen. Målet för Sveriges insatser inom detta samarbete sades vara att bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utveckling och ekonomisk och politisk självständighet samt en demokratisk utveckling i mottagarländerna. Det grundläggande motivet för bistånd var det moraliska. Det var vårt lands liksom andra industriländers självklara plikt att hjälpa fattiga och nödlidande folk. En effektiv hjälp är i första hand en fråga om medmänsklighet och rättvisa. Men det är också ett bidrag till fredlig utveckling.

Framgångar kan noteras i det internationella arbetet. I många stater har medellivslängden ökat och läskunnigheten likaså. Åtskilliga u-länder bildar nu en egen grupp med stor industripotential. Andra u-länder är kvar i djup fattigdom, och för de verkligt fattiga länderna finns inget alternativ till traditionellt gåvobistånd, som framhålls i årets proposition.

Men den stora besvikelsen har varit att det uppställda målet enligt FN:s beslut för över tio år sedan om att alla industriländers bistånd skulle uppgå till minst 0,7 % av BNI bara nått halvvägs, dvs. 0,37 %. Enstaka positiva drag som att från de 17 DAC-länderna ofta har lämnats ett bistånd i snabbare takt än den egna BNI-tillväxten kan icke undanskymma detta faktum. Biståndet från öststaterna är därtill ytterst ringa och lämnas därtill, där det förekommer i annat än för militära ändamål, i icke konvertibel valuta. Ett stort frågetecken gäller icke minst Förenta staternas framtida biståndspolitik. Förenta staterna svarar i dag för en fjärdedel av DAC-ländernas totala bistånd och en tredjedel av DAC-ländernas BNI. En betydande minskning av detta får katastrofala följder.

Sverige har föga att förebrå sig i fråga om biståndets storlek. Tvärtom – de svenska beloppen har ökat år från år. Sveriges andel är, som framgår av en tabell återgiven i reservation nr 4, störst räknat efter BNP procentuellt sett. Mellan de stora partierna i Sverige har under hela denna tid, såvitt jag kan minnas, rätt full enighet om de totala anslagsbeloppen.

Gertrud Sigurdsen ironiserade nyss från denna talarstol och ifrågasatte om moderaterna någonsin har velat ha ett svenskt bistånd av denna storleksordning. Frågan verkar rätt obegriplig för den som har följt voteringarna här i kammaren under årens lopp, och det har fru Sigurdsen säkert gjort. Det har icke någon gång förekommit att moderaterna, såvitt jag kan minnas, gått emot det totala anslaget.

I år föreligger emellertid icke denna enighet, då moderata samlingspartiets representanter i reservation yrkar på 800 miljoner lägre anslag än vad som förordas i propositionen.

Vad innebär detta? Har moderaterna icke längre samma intresse som övriga partier för u-hjälp? Vill moderaterna inte längre slå vakt om de fattiga, sjuka och svaga i världssamhället?

En och annan sådan reflexion har faktiskt förekommit utanför denna talarstol, i pressen och i den enklare agitationen, t. o. m. från sådana som

borde veta bättre – t. o. m. från personer som *vet* bättre. De som för sådant tal bör emellertid göra sig omaket att först granska fakta, sätta sig in i vad det är fråga om och sedan yttra sig.

Regeringen föreslår för nästa budgetår alltså en höjning med 508 milj. kr. Denna höjning vill vi moderater icke vara med om. När praktiskt taget alla andra poster i budgeten blir föremål för reducering – ibland en ganska kraftig sådan – bör icke biståndsbudgeten lämnas orörd eller, som regeringen föreslår, höjas med en halv miljard. Detta vore en utmaning mot alla som drabbas av övriga sparsamhetsåtgärder. Den verkliga reduktionen i förhållande till nu löpande budgetår är alltså endast 300 milj. kr., och i förhållande till det tidigare budgetåret är det i alla fall en höjning på 200 milj. kr. Och vår stora – några säger alltför stora – men skickliga biståndsadministration kan säkert klara uppgiften att hindra fattiga, sjuka och svaga från att drabbas av de föreslagna och i realiteten ganska marginella nedskärningarna.

Marginella? Ja, ty därtill kommer en annan sak. Stora reservationer har under årens lopp samlats på biståndsbudgeten. Till det multilaterala området tar regeringen – och det är välkommet – nu i anspråk ca 75 milj. kr. av dessa reserver: dock kvarstår ett belopp på 95 milj. kr. Om detta minskas med ytterligare 50 milj. kr., som vi föreslår, kan detta förvisso ske utan ”oönskade konsekvenser”. Ej heller en frysning av anslaget vid innevarande års nivå enligt internationella biståndsprogram, vilket innebär en besparing på 60 milj. kr., torde möta några större svårigheter. Det är sant att Sveriges representanter vid konferenser om sådana program, där ökade anslag begärts, har hört till de första att anmäla sig med betydande belopp under förutsättning av riksdagens godkännande. Sverige intar också jämte två andra europeiska länder en tätplats i fråga om detta multibistånd. De svenska löftena har förvisso glatt många, inte minst dem som haft tillfälle att framföra dem. Men snabbheten i åtagandena rimmar illa med våra resurser av i dag. Det är dyrbart att städse ha spenderbyxorna på.

På det bilaterala området är de reserverade medlen mycket större. Siffran svänger från kvartal till kvartal. Men över miljarden torde den i varje fall ligga i dag. Anledningarna är många. Projekten har icke kommit till stånd i tid, oförutsedda nackdelar har uppstått, och ibland har det vid närmare granskning visat sig att vad man en gång hoppats på varit omöjligt att genomföra. För vissa länder har reservationerna blivit speciellt stora, ofta som en följd av mottagarlandets bristande administrativa kapacitet. Sådana länder är t. ex. Angola, Moçambique, Tanzania och Vietnam. Därför föreslår vi att utgående anslag fryses vid nuvarande nivå för ett antal länder, vilka alltså icke skulle få någon höjning för nästa år. När reservationerna är särskilt stora och svår diskrepans föreligger mellan beviljade anslag och hittillsvarande möjligheter till utnyttjande, föreslås viss ytterligare reducering. I andra fall åter – såsom Botswana, Laos, Zwaziland och Pakistan – föreslås ingen ändring i förhållande till propositionen.

Totalt utgör dessa föreslagna åtgärder en sammanlagd nedskärning av regeringens begärda anslag med 800 milj. kr. Men i verkligheten är det alltså, med hänsyn till möjligheten att ta i anspråk reserverade medel, icke fråga om

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

någon sänkning alls för det år som kommer. Det skall gärna medges, att reserverade medel icke är avsedda att användas på detta sätt. Som en tillfällig åtgärd bör emellertid detta kunna ske och väl försvaras.

Naturligtvis skulle vi moderater gärna se att vi icke behövde gå till väga på detta sätt. Men vårt allmänna ekonomiska läge är allvarligt. Budgetunderskottet kommer att öka, de privata investeringarna minskar och beräknas fortsätta att minska och möjligheterna till balans i utrikesaffärerna reduceras därmed ytterligare. Sverige får även under 1982 ett betydande bytesbalansunderskott, och vår upplåning i utlandet måste bli omfattande även år 1982 och 1983.

En statsman i ett europeiskt land tillfrågades nyligen varför icke hans land höjde sitt relativt låga bistånd. Jo, svarade han, visst kan vi göra det. Vi kan uppta lån utomlands för att sedan dela ut detta som bistånd. Detta skulle innebära att våra biståndssiffror skulle stiga, och vi skulle få mycket pris därför. Men det skulle också innebära att vi lade bördan härför icke på nuvarande generation utan på våra barn och barnbarn. Det vill vi icke vara med om.

I samma situation står nu Sverige. Visst skulle vi kunna höja anslaget på det sätt regeringen föreslår. Visst skulle vi kunna fortsätta att låta reserverade medel stiga ännu högre. Men detta skulle till väsentliga delar öka de bördor som redan nu vilar på kommande generationer. Är detta välbetänt? Så länge Sveriges välstånd syntes fortsätta att stiga med hjälp av gynnsamma internationella konjunkturen var det lätt att förverkliga enprocentsmålet som en etapp på vägen, som det sades, mot ett allt större bistånd.

Vi är inte längre i den situationen, även om det fortfarande finns personer som i dag vill fördubbla detta enprocentsmål. Om dem kan man säga att deras hjärta är gott, men de förmår tydligen inte uppfatta dagens – och jag talar om dagens – svenska situation. Majoriteten av svenska folket – icke blott moderater, utan också stora skaror från övriga partier, t.o.m. i folkpartiets landsstyrelse – anser nog att vi nog med bibehållen heder för detta år kan göra halt på stället.

Situationen är icke oförutsedd. Redan före 1978 års biståndsdebatt framhölls det från riksbanken att ytterligare ambitioner i fråga om biståndsvolymen icke torde vara realistiska. Självfallet måste en gynnsam bytesbalansutveckling sätta en gräns för våra ambitioner. Det är dystert sagt, men det är ett faktum som det inte går att komma ifrån. Biståndsvolym och tillväxtvolym hör faktiskt samman. Konsten att vara låntagare ena dagen och biståndsgivare den andra får bedrivas med måtta för att icke väcka förundran, ja t.o.m. löje.

Ett huvudmål för svensk biståndspolitik har varit att den skall bidra till demokratisk utveckling i mottagarländerna. Det var en av de principer som Gertrud Sigurdsen nyss talade om och som hon sade var bra. Intet biståndsmål har så flagrant åsidosatts av olika svenska regeringar som detta. I 1978 års riksdagsbeslut gjordes en ganska vid tolkning av vad som menades därmed. Men kvar stod enligt ett enhälligt utskott och enligt en enhällig

riksdag att kravet på folkligt deltagande i beslutsprocessen måste gälla hela det politiska systemet. Det framhölls: "Kravet är väsentligt även om deltagandet kan försiggå i andra former än våra. Kritik och avvikande meningar bör kunna framföras utan risk för repressalier och övergrepp."

I den proposition, framlagd av Ola Ullsten, som antogs framhölls också att Sverige tillsammans med likasinnade stater – och särskilt de nordiska – bör söka finna en linje som ger oss möjlighet att markera vår ståndpunkt, åtminstone i de svåraste fallen av åsidosättandet av de mänskliga rättigheterna.

Men hur har det gått? Veterligen tillåts icke kritik eller avvikande meningar i många av våra biståndsländer. Hårt och tungt drabbas den som framför sådant. De må vara enskilda, föreningar, tidningar eller radiostationer. Vilken frihet tillåts t. ex. i Angola, Etiopien, Moçambique, Nicaragua och Vietnam? Och hur tillämpas reglerna om mänskliga rättigheter?

Etiopien skickar t. ex., mot sina utfästelser till svenska givare, barn i skolfåldern till Cuba för utbildning. Vem talar om mänskliga rättigheter i Angola eller Moçambique? Händelserna i fråga om indianer, tidningar och opinionsbildningar i Nicaragua är kända. Nicaraguaner var ju nyligen gäster hos den svenska regeringen. Har biståndsmyndigheterna eller regeringen gjort vad de kunnat för att "markera vår ståndpunkt", eller anses riksdagsuttalandet dött och enbart dött?

Få mänskliga rättigheter är så viktiga som den som säger att ett land eller ett folk icke bör utsättas för angreppskrig. De lidanden som följer av ett sådant krig för de enskilda människorna står i särklass. Men vad har hänt? Etiopien för sedan många år tillbaka ett blodigt krig i Eritrea. Trupper från Tanzania för krig i Uganda. Vietnam har sedan flera år ockuperat Kampuchea och Laos, och håller där hundratusentals soldater. Enligt Olof Palme kunde invasionen i Kampuchea, ett brott mot internationell rätt, inte ursäktas utan måste fördömas. Men långt värre, sade han, är det om Vietnam stannar kvar i Kampuchea. Det är värre än den dumhet Vietnam nu begått.

Detta yttrande fällde han den 11 januari 1979 – för över tre år sedan.

Fortfarande står de vietnamesiska trupperna kvar i Kampuchea och ämnar tydligen där förbliva. Har det svenska biståndet i detta fall prövats och påverkats av detta – något som riksdagen uttryckligen föreskrev 1978? Uppenbarligen inte.

I stället söker regeringen nu som tidigare täckning bakom principen att biståndsarbetet måste vara långsiktigt i en föränderlig värld. Det finns ingen snabb utveckling, heter det. Man måste arbeta med 10, 20 och 50 års perspektiv, och då får man lov att acceptera regeringsbyten, politikbyten, ideologibyten, inbördeskrig, mellanstatliga krig, gränsändringar, konjunkturcykler och teknikförändringar osv., kort sagt allt detta som vi bevitnat, icke minst det senaste årtiondet. Vi måste kunna säga nej till allehanda krav på att avbryta bistånd så fort ett mottagarland för en politik som av ett eller annat skäl inte passar vår politiska uppfattning.

När utrikesminister Ullsten så uttalar sig, vilket skedde för en tid sedan,

gör han ingen skillnad på vanligt angreppskrig och vanliga politiska förändringar. Men det borde han enligt riksdagens beslut år 1978 göra. I andra väderstreck har det svenska biståndet under allmän enighet avbrutits vid t. ex. statskupper och krig. Så icke i Vietnam.

Vietnambiståndet är ett särskilt kapitel. Det har dominerats av pappersbruket Bai Bang, som en gång kallades det svenska biståndets jättebaby, men också dess sorgebarn. I en färsk utredning kallas det en katedral över en svensk solidaritet i Vietnam. Biståndet till Vietnam tillkom av politiska grunder, som SIDA själv påpekar, och vid en tidpunkt då landet hade bistånd från öststater. Men det var svårt att få kontakt med mer komplicerad västerländsk teknologi. Det var detta Sverige, som tidigare utlovat stöd för återuppbyggnad, kunde stå till tjänst med. I Bai Bangprojektet fann man möjligheter att snabbt anslå medel. Där såg man också kopplingar till svensk industri och möjligheter till ett återflöde.

Jag skall här icke närmare ingå på olika faser i detta projekt, utan enbart konstatera att moderaterna avrådde och varnade i riksdagen redan 1974. Man varnade ur kostnadssynpunkt, med hänsyn till råvara och transporter, och man såg svårigheterna att få samarbete med vietnameserna via ett så komplicerat projekt. "Man sköt ansvaret ifrån sig på ett närmast otillständigt sätt att använda vietnamesernas önskemål som försvarslinje mot en kritisk svensk opinion. Man var otillständig mot vietnameserna, som i många avseenden icke hade lika goda möjligheter som svenskarna att bedöma svårigheterna för ett projekt av Bai-Bangs typ." Så säger den färska utredningen.

Vi moderater har fått rätt på varje punkt. Tyvärr. Och det kan i dag konstateras med beklagande att så mycken kraft gått förlorad, mer eller mindre. Trots detta har moderaterna i riksdagen röstat för biståndet till Bai Bangprojektet när bindande svenska avtal förelegat, trogna principen att avtal bör hållas.

Det har redan skrivits flera böcker om hur solidaritetsvägen till förmån för Hanoi på sin tid kunde uppstå. Vi vet alla hur den drog fram över världen – befogad eller inte befogad – varvid den lilla staten ställdes mot den stora. Alvar Alsterdal, tidigare i Arbetet, har recenserat en av dessa böcker i Pressens tidning. Han lägger en stor del av ansvaret på rapporteringen från Vietnam – han talar då om dess senare del – i västlig press, radio och TV. Många av rapportörerna var *för* Hanoi helt enkelt därför att de var *mot* Förenta staterna. Det har de i och för sig rätt till. Värre var att de oftast trodde på allt som kom från Hanoi. Ibland vägrade de att se och erkänna att Hanoi stod bakom Vietcong-FNL och hade deklarerat sin avsikt att ta över hela Vietnam. Även Olof Palme hos oss talade mycket om "den tredje kraften". Vi vet hur det gick, säger Alsterdal i artikeln, som är rubricerad "Ibland blir folk rejält vilseförda". Det förenade Vietnam eliminerade eller drev i väg all opposition lika väl som etniskt olämpliga grupper. Det invecklade sig i krig med sina grannar och lär nu låta hälften av sin budget gå till militärutgifter. Vietnam blev kort sagt inte vad alla dess vänner hade hoppats.

Mänskliga rättigheter existerar i dag som bekant inte i Vietnam, lika litet som i de av Vietnam ockuperade länderna. Nu senast har ett stort utrymme i utländsk press ägnats åt det faktum att Vietnam, som har gott om arbetskraft, sänder tiotusentals arbetare till östblocket – även Sibirien har nämnts – för att dessa under många års tid skall arbeta där, varvid en betydande del av deras lön sägs gå till avbetalning av Vietnams stora skulder bl. a. till Sovjetunionen. En ny form av gäldstuga, med arbetsplikt för andras skulder, eller av slavhandel?

Varför tar jag upp detta så utförligt? Jo, herr talman, det ser ut som om Vietnam skulle vara i särklass bland våra mottagarländer. Man kan fråga hur länge Vietnam, oberoende av sina gärningar och sin politik, skall ha denna gynnade ställning. För lång tid framåt, säger fru Sigurdsen – det var hennes tolkning.

I dag får Vietnam en miljon svenska kronor om dagen. Socialdemokraterna och vpk vill höja det totala anslaget till 400 miljoner, regeringen sänker med 20 miljoner medan moderaterna vill, med tanke på att Bai Bangprojektet och sjukhusen snart är färdiga, nöja sig med 180 miljoner. Därtill finns 200 miljoner i reserverade medel, vilket gör att en halv miljard svenska pengar nästa år kan gå till Vietnam. När Bai Bangprojektet och sjukhusen är helt färdigställda borde det bli fråga om avveckling, icke om bistånd för lång tid framåt, fru Sigurdsen.

Herr talman! Jag hoppas att jag nu för sista gången har talat om Vietnam i en biståndsdebatt i riksdagen. Att så blir fallet kommer att fylla många med glädje. Men låt oss inte glömma att svenskt bistånd icke bara är en fråga om Vietnam. Totalt är Sveriges bistånd något annat, en strävan från oss att bistå där bistånd behövs, att ta vår del av ett moraliskt ansvar, att den vägen bidra till fred och folkförsoning, också i vårt eget välförstådda intresse. Men vårt krav – vårt oeftergivliga krav – är att biståndet skall vara effektivt, att varje krona skall användas väl och inte ges bort av motiv som icke hör biståndet till.

Jag yrkar på bifall till samtliga m-reservationer.

Anf. 7 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Biståndet innebär uppoffring – så stod det redan i proposition 100 år 1962.

Allan Hernelius säger att jag ironiserade över det moderata motionsförslaget om att skära ned biståndsbudgeten med 800 milj. kr. Jag ställde en del frågor, grundade på vissa funderingar som jag haft. Vi har ju haft möjlighet att studera inte bara motioner som rör bistånd till årets riksdag utan alla de andra moderata motioner som finns samlade i en blå bok. Jag kan hänvisa till det socialpolitiska området, exempelvis sjukvården, där det finns klara tendenser till att moderaterna vill att vi skall gå över till mer privat sjukvård – i stället för att satsa på den offentliga sektorn. På område efter område kan man alltså konstatera en klart konservativ profilering från moderata samlingspartiet.

Nu tycker jag att moderaterna gör alla möjliga försök att förringa den

föreslagna sänkningen med 800 milj. kr. Det skulle vara marginella nedskärningar – egentligen ingen nedskärning alls – om jag förstod Allan Hernelius rätt.

Allan Hernelius säger att det inte någon gång har förekommit att moderaterna gått emot det totala anslaget. Det är säkert rätt. Jag har heller aldrig varit med om att moderata samlingspartiet eller på sin tid högern har varit pådrivande när det gäller det internationella solidaritetsarbetet.

Sedan återkommer Allan Hernelius till sitt älsklingsämne Vietnam. Det var som att lyssna till Gamla skivbekanta när man hörde hans anförande. Det är ändå så att skogsindustriprojektet i Bai Bang har kommit i gång. Det finns ett pappersbruk som levererar papper för att tillgodose det stora behov som finns i landet. Det fyller alltså en viktig funktion, och enligt vår uppfattning är det angeläget att vi fortsätter med hjälpen till Vietnam.

När Allan Hernelius talar om biståndets storlek hänvisar han också till vårt ekonomiska läge. Ja, det skall alla veta, att det svenska ekonomiska läget är besvärligt. Han anför att de lånade pengarna går till bistånd. Men det är svårt för oss att veta vart de lånade pengarna går. Det kan lika gärna anföras att de går till försvar eller någon annan anslagspunkt.

Allan Hernelius säger nu att det är sista gången han tar upp detta ämne, Vietnam, inför den svenska riksdagen. Jag beklagar att det är sista gången som Allan Hernelius står här och talar om bistånd. Jag har trots allt, i det samarbete vi har haft i utrikesutskottet, upplevt ett engagemang från Allan Hernelius sida – även om vi har olika uppfattning och olika värderingar avseende biståndspolitik.

Anf. 8 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att tacka Gertrud Sigurdsen för hennes vänliga ord i slutet av anförandet. Jag vill kvittera med motsvarande blomsterbukett till henne. Det har varit ett nöje att samarbeta med henne som vice ordförande i detta utskott, och det samarbetet skall vi fortsätta ännu några veckor.

De funderingar kring det totala biståndet som Gertrud Sigurdsen åberopade tycker jag är ganska onödiga. Gertrud Sigurdsen har ju möjlighet att gå till voteringsprotokollen och se hur vi hela tiden har varit ense med övriga partier beträffande det totala biståndet.

Vi har inte varit pådrivande, säger fru Sigurdsen. Det har vi nog varit på en del områden.

Vi ger en bild av vårt ekonomiska läge som hon sammankopplar med vad partiet säger i fråga om sjukhus och annat. Det är möjligt att det är en annan bild än den fru Sigurdsen får, men det är kanske en realistisk bild.

Fru Sigurdsen, som själv är en av de ansvariga för Bai Bangprojektet, talar naturligtvis varmt för det – det förstår jag. Men jag ber henne observera att vi icke röstat mot Bai Bang någon gång när vi varit bundna av avtal. Även nu är vi, som framgår av motion, beredda att ta slutkostnaderna för verket. Men vi är icke beredda att höja anslaget som fru Sigurdsen vill. Vi är icke beredda att låta närmare en halv miljard gå till Vietnam nästa år.

Fru Sigurdsen säger att man inte vet vart lånade pengar går. Det är riktigt. Olof Palme sade en gång i kammaren att de går till kaptenslöner – han sade inte ryttmästarlöner! Det kan ju vara en motivering. Men att det är till stor del lånade pengar som går till vårt bistånd måste vi ändå ha klart för oss – så stor del som de lånade pengarna är av vår budget totalt.

Jag skall tillägga bara en sak: Jag tror inte vi får glömma realismen i vårt biståndsarbete. När vår malm inte längre säljs, när den internationella konjunkturen icke är gynnsam för Sverige, när vi i fråga om våra exportvaror på världsmarknaden – i stora länder – får konkurrenter med lägre kostnader, när vår kostnadsnivå blir för hög får vi i tid ta konsekvenserna av detta för att slippa ännu värre olyckor i framtiden.

Anf. 9 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vi har från vpk:s sida haft anledning att kritisera den borgerliga biståndspolitiken ända sedan de borgerliga partierna fick möjlighet att i regeringsställning genomföra sina önskningar.

Resultatet av sex års borgerligt regerande visar i biståndspolitiken, som på andra områden, i eftergifter för kommersiella krafter, följsamhet med övriga västländer, särskilt USA, när det gäller bedömning av skilda länder och ett övergivande av sammanhållna program till förmån för projektet o. d. Det har ändrat den profil på biståndsområdet som Sverige haft och som en gång fastslogs i bl. a. den biståndspolitiska utredningen.

Men det finns krafter och intressen som inte är tillfreds ens med denna markanta förändring. Från företrädare för den svenska storfinansen och dess organ SAF har åtskilliga gånger uttalats att det svenska biståndet borde ges helt och hållet med villkor, dvs. vara bundet till upphandling i Sverige eller knytas till svenska företags verksamheter och aktiviteter i berörda länder. Om detta genomfördes vore det inte lönt att längre tala om svensk biståndspolitik. Detta vore då bara en mindre del av industri- och handelspolitiken.

Det är självklart att det finns ett parti i den svenska riksdagen som helhjärtat sluter upp bakom sådana önskemål. Jag tänker naturligtvis på moderata samlingspartiet. Moderaterna har alltid varit emot det sätt på vilket den svenska biståndspolitiken utformats, med dess inriktning mot länder som verkligen försöker göra någonting för sina medborgare. Det innebär med nödvändighet ingripanden mot de grupper i dessa länder som står de svenska moderaterna nära.

Men det är omöjligt att åstadkomma en utveckling om inte överklassens makt kan brytas. Om inte stora jordägare, industriföretag och andra tvingas att lämna ifrån sig åtminstone delar av sin makt och sitt inflytande, blir det heller ingen utveckling. Det har vi under årens lopp sett åtskilliga exempel på. Men det gillas inte av våra svenska högermänniskor.

Därför kräver moderaterna nedskärningar av det svenska biståndet. De kräver större bindning till svenska industriintressen. De kräver med sömngångaraktig säkerhet att biståndet till länder som försöker genomföra omfördelningar till de sämst ställda skall skäras ned. Allan Hernelius

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

anförande var som vanligt en attack mot just länder som försöker att i sitt inrikespolitiska arbete åstadkomma omfördelningar, förbättra för folkets breda massor. Det vill inte de svenska moderaterna ställa upp på.

Regeringspartierna har inte heller haft vilja nog att motstå trycket från de yttersta högerkrafterna. Centerns position är minst sagt vacklande, och jag instämmer i Gertrud Sigurdsens påpekande om fjolårets flummiga propåer från centern, som verkligen var någonting ovanligt och anmärkningsvärt i den svenska biståndsdebatten. Det är svårt att förstå hur man på centerhåll tänker sig att den biståndspolitik skall genomföras. Har man tänkt sig in i vilka konsekvenser den kommer att få?

Folkpartiet, som under sin tid i opposition gjorde ett stort nummer av att visa upp en progressiv profil i u-landsfrågorna, har också fått rätta in sig i ledet. Det tycks ha skett utan någon större svårighet. När svenska industriintressen talar, då tiger folkpartiet. Då ställer man upp på kopplingar av det svenska biståndet till svenska storföretags verksamheter och vinstintressen. Kotmaleprojektet på Sri Lanka är ett talande exempel. Medan biståndet allmänt sett får vidkännas inskränkningar och vissa andra länder direkta nedskärningar, beviljas Sri Lanka en kraftig ökning. Det är inte en stat som har gjort sig känd för någon särskilt progressiv och rättvis inrikespolitik. Skogsskövling och frizoner, genomförda och utnyttjade av stora multinationella bolag, är mera utmärkande för landet. Men nu råkar Skånska Cement i samarbete med andra företag vara intressenter i ett kraftverksbygge i Sri Lanka. Då visar det sig vara opportunt att kraftigt räkna upp anslagen till bistånd för just det landet. Kotmaleprojektet är en sorglig affär som visar hur det går när privata intressen tillåts påverka biståndsverksamheten. Vi får möjlighet att återkomma till Kotmale och de hädelser som ligger bakom det projektet.

Det behövs enligt mitt partis mening en översyn och en förnyad prövning av hur den svenska biståndspolitik skall utformas och genomföras. Många och stora förändringar både i Sverige och i mottagarländerna har skett sedan den senaste biståndsutredningen arbetade och lade fram sina förslag. Därför är förnyade undersökningar och nya slutsatser nödvändiga.

Utskottet har inte heller denna gång ansett detta vara nödvändigt. Samtidigt erkänner utskottet självt att den flora av nya biståndsformer som har uppstått kräver en översyn av både principer och organisation. Det ger en ny och ökad aktualitet åt vpk:s krav, och ju förr en sådan översyn kommer till stånd dess bättre är det både för Sverige och för mottagarna av svenskt bistånd.

Vpk anser att det svenska biståndet skall lämnas obundet. Det finns i regeringens proposition intressanta uppgifter som visar att återflödet av obundet bistånd är mycket högt. Det är ett tungt vägande skäl till att avbinda än större delar. De som bara räknar i strikt ekonomiska termer och inte tar hänsyn till de fördelar som ligger i att Sverige intar en annan och generösare attityd i biståndsfrågor än andra länder gör här stora misstag.

Också fördelningen mellan multilateralt och bilateralt bistånd är av intresse i dessa sammanhang. De medel som Sverige pumpar in i det stora

internationella biståndsmaskineriet äts till stor del upp av själva apparaten och försvinner. Återflödet till Sverige blir av naturliga skäl också åtskilligt lägre än vid direkta kontakter från land till land. Möjligheterna för Sverige att påverka användningen av anslagen i det internationella biståndsarbetet när de en gång hamnat där blir också minimala.

Vpk:s krav på en minskning av det multilaterala biståndet till förmån för bilaterala insatser är därför mer aktuellt än någonsin. Sverige bör inte frånhända sig rätten att kanalisera sitt bistånd till de stater och områden som från svensk synpunkt framstår som angelägna och viktiga.

I det sammanhanget är den svenska anslutningen till olika organisationer inom Världsbanksgruppen ett lärorikt och talande exempel. Världsbanken har i en mängd sammanhang använts för rent politiska syften, framför allt för att tillgodose USA:s intressen. Sverige har inte trots en relativt hög kapitalinsats på något sätt kunnat hindra sådana aktioner och kommer inte att kunna göra det i fortsättningen heller.

Nu vill regeringen med stöd av moderaterna nyteckna kapital i Internationella finansieringsbolaget. Vad är då det för en organisation? Jo, det är ett låneinstitut för privata företag i u-länderna, således en helt kommersiell organisation. Vad har svenska biståndspengar med sådan verksamhet att göra? Om nu de borgerliga i Sverige vill stödja den verksamheten bör det ske med andra medel och inte med biståndspengar. Vpk säger nej till kapitalpåfyllnad till IFC. Sverige bör också snarast avveckla sitt engagemang i Världsbanksgruppen i övrigt och därför inleda en nedtrappning enligt vpk-gruppens förslag.

En nyhet för året är kapitaltillskott till Afrikanska utvecklingsfonden. De skäl som redovisas för att minska bidraget till multilaterala insatser gäller också här, och det anser vi är ett tillräckligt motiv för att Sverige inte skall gå med i ADF.

Jag övergår nu, herr talman, till att beröra vissa av de bilaterala åtagandena och vissa länder i vilka Sverige har ett biståndengagemang. Frågan om biståndsinsatserna i Latinamerika kommer senare i debatten att tas upp av Eva Hjelmström, och Bertil Måbrink berör så småningom problemen i Sydostasien.

Jag börjar med staterna i Afrika, där vpk i en del fall har begärt ökade insatser, framför allt till vissa av de utsatta staterna nere i södra Afrika och frontstaterna. Vi anser att Angola bör få ett större svenskt bistånd än vad som har föreslagits i propositionen och även av utskottet. Vi vill därför höja biståndet till Angola till 115 milj. kr. för nästa budgetår. Angola har varit oerhört utsatt för angrepp från Sydafrika via Namibia. Det har bitvis pågått och pågår ännu regelrätta krig i södra Angola.

Sydafrika ockuperar Namibia, landet omedelbart söder om Angola. Man använder detta område för attacker direkt in på angolanskt territorium. Det rör sig om flygattacker, direkta arméanfall och andra krigshandlingar. Samtidigt bedriver man naturligtvis all slags krigföring mot befrielseörelsen SWAPO i Namibia. Det är därför av vikt att Angola får ett ökat stöd, och vi har ansett att en uppräknning till 115 milj. kr. kan vara lämplig.

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Vi har i en särskild motion också tagit upp biståndet till Etiopien. Etiopien, som förr hette Abessinien, är ett land med vilket Sverige har haft nära förbindelser sedan mycket lång tid tillbaka. Det är också ett land som efter 1974, när det gamla kejsardömet störtades, verkligen har genomfört en progressiv utveckling som kommit de stora folklagren till godo.

Det märkliga har nu inträffat att Sverige, i stället för att stödja denna utveckling, under 1970-talet frös biståndet på den dåvarande nivån, trots att det redan från början fanns tydliga indikationer på och rapporter, bl. a. från SIDA och andra biståndsorgan, om att det var först efter omvälvningen och kejsarmaktens störtande som det svenska biståndet verkligen började komma ut och ge effekt. Vi förde i många år en svensk biståndspolitik, det s. k. CADU-ARDU-projektet, i Etiopien. Det körde fast på grund av myndigheternas ovilja före 1974. Därefter, och under hela återstoden av 1970-talet, har dessa program på den etiopiska landsbygden verkligen lyckats, och man har kommit framåt på ett sätt som det inte fanns tillstymmelse till före 1974.

Det är därför viktigt att på nytt uppta förhandlingar och bättre kontakter med Etiopien samt se till att landet får ett ökat bistånd. Vi föreslår att Etiopien får ett bistånd på 100 milj. kr. för nästa år.

Vi anser att den nya staten Zimbabwe bör få en ökning av sitt bistånd till 130 000 kr. Vi kommer i detta sammanhang självklart också att stödja det socialdemokratiska förslaget om en höjning av biståndet till Moçambique.

Det har förekommit många omskrivningar och även reella förändringar av de borgerliga regeringarnas biståndsprogram. Förut hade vi en anslagspost som hette Stöd till befrielseörelser i södra Afrika. Den rubriken har man nu ändrat och talar i stället om Humanitärt bistånd. Jag vet inte vad som ligger bakom denna omskrivning. Men jag fruktar att det är en medveten omskrivning, som innebär att man inte vill öppet ställa upp och stödja befrielseörelserna SWAPO i Namibia, ANC i Sydafrika eller den flerrasiga fackföreningsörelsen SACTU, också den i Sydafrika. Det är litet lättare att bunta ihop vad man vill göra under rubriken Humanitärt bistånd. Då finns inte prejudikatet att biståndet skall gå till stöd åt befrielseörelser.

Vi föreslår i alla fall en kraftig höjning av anslaget under den nya rubriken. Vi hävdar därtill att det huvudsakligen skall kanaliseras via de befrielseörelser som kämpar mot förtrycket i södra Afrika, dvs. ANC, SWAPO och SACTU.

Vi föreslår även sänkningar av biståndet till ett antal länder som nu får svenskt bistånd. Det har vi gjort mot den bakgrund som jag tidigare har redovisat, nämligen att vårt land i de länder där biståndet inte kommer ut, t. ex. Bangladesh, inte skall pumpa in några svenska biståndspengar. Pengarna stannar på vägen och kommer inte ut till de människor som bäst behöver dem. Det vet vi. Vi har rapporter om dessa förhållanden.

Detsamma gäller övriga länder, där vi har krävt minskning av biståndet, t. ex. Indien, Kenya och Pakistan. De uppfyller inte fordringarna för att få ta emot och utnyttja svenskt bistånd. Därför bör biståndet sänkas. Vi har även

krävt att biståndet till de små staterna i Afrika, Lesotho och Swaziland, skall minskas.

Ett annat land som är väl värt att stödja är det lilla arabiska landet Demokratiska folkrepubliken Yemen. Det är ett av jordens fattigaste länder. Det har ett mycket ogästvänligt klimat och besvärliga geografiska förhållanden att verka i. Vi hade i går här i kammaren en frågedebatt om katastrofbiståndet till Demokratiska folkrepubliken Yemen – eller Sydyemen som det också kallas – som på nytt har blivit utsatt för naturkatastrofer av mycket stor omfattning. Vpk har under en lång följd av år föreslagit att Demokratiska folkrepubliken Yemen skall tas upp såsom programland för Sverige och att man skall söka nya och bättre kontakter än dem som gäller f. n. Rapporterna från Rädda barnens arbete där nere, som har pågått i många år, visar att också i detta lilla land de pengar som satsas verkligen kommer befolkningen till godo. Pengarna kommer till rätt plats till skillnad från förhållandena i många andra länder, vilket har nämnts tidigare. Vi vill därför ännu en gång ta upp Demokratiska folkrepubliken Yemen och dess problem och begära större och bättre biståndsinsatser än tidigare från svensk sida.

När det gäller katastrofbiståndet har vi under ett par års tid starkt kritiserat att denna post utnyttjas som någon allmän reserv, varur man kan plocka litet hur som helst till olika saker. Det mest upprörande enligt vår mening är att statskrediterna till Turkiet, som nu har haft en militärjunta vid makten under lång tid, fortfarande kvarstår och inte har dragits in. Det är gott och väl – som det sägs i utskottets skrivning och som även har sagts tidigare i andra debatter här i kammaren – att den svenska regeringen inte har för avsikt att nu utbetala denna post över katastrofbiståndet. Men om man inte avser att betala ut den utan anser att man inte skall stödja juntan i Turkiet med några krediter, finns det enligt vår mening inte heller någon anledning att låta 20 milj. kr. stå kvar under posten Katastrofbistånd i biståndsbudgeten. Vi anser att den skall strykas och att katastrofbiståndet kan användas på ett bättre sätt än i de sammanhangen.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till vpk:s motioner 725, 936 och 1251.

Anf. 10 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Detta är ingen allmän utrikesdebatt, men jag vill ändå liksom utskottets ordförande inleda med att beklaga den tragiska utvecklingen i Sydatlanten. Det får inte råda någon tvekan om falkländarnas rätt att själva bestämma sin framtid, att inte behöva underordna sig en våldsdiktatur om de inte vill. Konflikten har ju inget samband med den traditionella nord-sydproblematiken, men den riskerar att på många håll framställas så. Det vore olyckligt om konflikten ytterligare skulle öka spänningen mellan rika och fattiga länder. Här har Sverige en viktig informationsuppgift.

Dagens biståndsdebatt visar att Sverige inte längre har *en* biståndspolitik. Moderaterna har vikit av från enprocentsutfästelsen. Det är första gången ett parti tar avstånd från det som från 1968 och framåt varit en gemensam svensk linje. Socialdemokraterna avviker åt sitt håll tillsammans med kommunist-

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

terna. Biståndet har för dem i första hand en politisk funktion. I flera av de fall där socialdemokraterna fått formulera utskottets betänkande tycks det vara viktigare att stödja en regering än att få den mest angelägna effekten av vårt totala bistånd.

Biståndet skall kunna diskuteras som all annan statlig verksamhet. Eftersom det är en del av vår utrikespolitik, är det emellertid angeläget att diskussionen blir av principiell art och inte blir en kritik land för land. Vi samarbetar med en rad länder för att stödja ett utvecklingsarbete som vi känner vara meningsfullt. Vi bör bespara vart och ett av de länderna att bli föremål för en värdering i Sveriges riksdag. Jag avstår därför från en sådan diskussion här. Partiernas ståndpunkter redovisas ju i betänkande och reservationer. Jag hoppas att våra samarbetsländer skall kunna se de skilda ramförslagen som konsekvenser av olika principiell inställning till hur man bör angripa nord-sydproblemen och till hur man bör arbeta med mänsklighetens överlevandekris. Jag hoppas att de inte skall uppleva dem som resultatet av en värdering av landet som samarbetspartner.

Under de många år jag har varit med i utrikesutskottets arbete har jag inte upplevt att få lämna ett betänkande, så olustigt som årets. Jag tänker då inte i första hand på själva antalet reservationer och särskilda yttranden i sig. Framför allt de särskilda yttrandena kan vara till för att redovisa långsiktigt principiella inställningar, sedan man för den gemensamma sakens skull kompromissat i den aktuella sakfrågan. Det gäller i hög grad centerns särskilda yttranden nr 1 och 8. Nej, jag tänker framföra allt på hur moderata samlingspartiet fört sina många avvikande ståndpunkter i delfrågorna ända fram till reservationer. Därmed har de låtit socialdemokraterna formulera betänkandet på flera punkter, så att regeringens genomarbetade och väl avvägda förslag fått föras till kammaren som reservationerna av folkpartiet och centerpartiet. Det är gott och väl att man kan räkna med att moderaterna i huvudvoteringen här i kammaren i dag stödjer regeringspartiernas reservationer och gör dem till riksdagens beslut. En skada är dock redan skedd. Vår utrikespolitiska trovärdighet kan ha försvagats. Vårt demokratiska parlamentariska system framstår inte heller som det goda exempel det kunnat vara för nya länder, som söker en utvecklingsväg även på det området.

Om vi skall kunna fortsätta att vara vägledande för det internationella utvecklingsarbetet, måste vi efter detta ha en ordentlig genomgång av biståndets mål och av dess förutsättningar här hemma. Vi kan inte bara fortsätta att låta biståndet alltmer sättas i fråga av den allmänna opinionen. När biståndet under 1970-talets första hälft växte uppemot 1 % av BNP, var detta ett mål i sig, och samstämmigheten var stor. När det stora biståndet skulle omsättas i praktiken, visade sig emellertid vår oförmåga att förstå problemen. Då blev det också klart att vi hade menat olika saker då vi talat om bistånd.

När vi arbetade i biståndspolitiska utredningen på sin tid, insåg nog några av oss – i varje fall mot slutet – att problemen kring biståndet var mycket större än vi gav uttryck för. I strävan att nå gemensamma förslag gick vi runt

problemen. Jag inser i dag att det var fel. Samtidigt beklagar jag det kanske inte. Vi var då ännu inte mogna för att ens försöka att sätta in biståndet på rätt plats i världsutvecklingen. Vi var ännu mindre färdiga att se biståndet som en nödvändig del i arbetet för vårt eget folks framtid – och ytterst dess överlevande.

Efter den här dagen kan vi inte längre fara omkring på ytan och bara angripa detaljer eller symtom. Redan till 1980/81 års riksmöte föreslog vi från centern en sådan omorientering av vårt bistånd att det skulle koncentreras på världens mest angelägna behov. Vi menade att vi inte kunde fortsätta att strö ut biståndet till ändamål som i och för sig kan vara bra men som inte hänger ihop med en klar syn på världens behov.

Runt klotet ser vi allt tydligare tecken på att jorden utarmas som hem för mänskligt liv. Förstöringen av odlingsmark, skogar, vatten och luft, i förening med en fortsatt stark folkökning, är inte längre bara tecken i fjärran. Det är en allt närmare och kuslig verklighet.

Att påpeka detta har Gertrud Sigurdsen, hand i hand med Oswald Söderqvist, i dag kallat för flummigt. Det dömer – men knappast oss.

Mot denna bakgrund blir mycket av det vi sysslar med av liten mening. Den svenska opinionens tveksamhet till biståndet är förstaelig. Den kan inte avhjälpas med ökade informationsanslag, som socialdemokraterna vill. Den kan inte mötas med tal om ökad bundenhet eller ökat återflöde, som moderaterna förordar. Som vi ser det, kommer den svenska opinionen åter att stödja ett omfattande svenskt bistånd,

om den får klart för sig att jorden är hotad som hem för mänskligt liv;

om den vet att vårt bistånd odelat och effektivt går till att möta det hotet;

om den vet att hjälpen därför sätts in på de behovsområden där just vårt bistånd gör mest nytta; och

om vi utvecklar svensk forskning och svensk teknik för att göra oss ännu bättre på de områden där just vi kan betyda mest.

En sådan ny inriktning av biståndet föreslog vi alltså från centern i en motion till förra riksmötet. Den tas också delvis upp i centermotionen 2083 i år. I centerledamöternas särskilda yttrande nr 1 noterar vi, liksom utskottet, att den nuvarande regeringen lägger särskild vikt vid bistånd för landsbygdsutveckling, för miljö- och markvård och för andra områden av särskild betydelse för de fattigaste människorna. Kvar står emellertid att bilden av det svenska biståndet är mycket splittrad. Alltför många av insatserna är tveksamma och kan vara en belastning för svensk biståndsvilja. Därom vittnar värtaligt de många reservationerna och särskilda yttrandena till det utskottsbetänkande vi nu behandlar.

Jag ber särskilt Gertrud Sigurdsen att lyssna, när jag gör följande sammanfattning: De fattigas nöd är nu så stor och hotet mot livet på jorden så uppenbart att resurserna måste riktas in på världens mest angelägna behov. Vi måste vidare söka göra klart för oss inom vilka av dessa behovsområden svenskt bistånd kan betyda mest. Vi måste därefter koncentrera vårt bistånd på dessa områden och ytterligare utveckla vår kapacitet inom dem. Har

Gertrud Sigurdsen något att invända mot ett sådant program?

Herr talman! Mot denna bakgrund har jag inte känt det särskilt meningsfullt att i detalj gå igenom det otal säryrkanden som är fogade till betänkandet. Samlat visar de entydigt en sak: Det går inte att fortsätta på det här sättet.

Jag har erinrat om vilka områden som vi finner mest angelägna för vårt bistånd. I opinionsbildningen och i det praktiska politiska arbetet kommer vi att fortsätta att utveckla vår syn. Inför den splittrade bild som dagens betänkande ändå är exempel på har vi dock i år avstått från att i riksdagen särskilt starkt driva linjen i motioner eller reservationer. Vi har tillsammans med folkpartiet visat ett stycke av vägen i årets budgetproposition. Vi står bakom den, och jag yrkar härmed bifall till de reservationer folkparti- och centerledamöterna gemensamt har avgivit och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 11 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Ja, Sture Korpås, jag lyssnade mycket intensivt till anförandet.

Sture Korpås började med att säga att Sverige i dag inte bara har en biståndspolitik utan flera. Han hänvisade då till moderaternas speciella ställning nu, men sade också att socialdemokraterna avviker. Socialdemokraterna tycker att det är viktigare att stödja en regering, sade han. Men allt bistånd måste väl göras upp i samråd med mottagarlandets regering.

Det var en häpnadsväckande beaktelse som Sture Korpås här gjorde, när han sade att han egentligen inte trodde på den biståndspolitiska utredning som han var med i och att centern vill ha en annan biståndspolitik. Efter Sture Korpås anförande fick vi klart för oss att det inte bara finns en eller två, utan kanske tre biståndspolitiska uppfattningar. Sture Korpås har nämligen bidragit med ytterligare en biståndspolitisk linje.

Sture Korpås hänvisade till den svenska opinionens tveksamhet. Vi måste återigen få opinionen att stödja den svenska biståndspolitiken, sade han. Ett sätt att mäta opinionen är de opinionsundersökningar som görs av SIDA. De tyder inte på något minskat stöd för biståndet. Jag möter inte heller något minskat stöd när jag är ute och talar i dessa frågor.

Det går inte att fortsätta så här, säger Sture Korpås. Då tycker jag att svenska riksdagen skall kräva att centern verkligen talar om vilken inriktning man vill ha. Sture Korpås räknar upp områden där vi skall hjälpa till, där vi har de bästa resurserna, och det kan vi alla instämma i. Det är den inriktning som den svenska biståndspolitiken har.

Sture Korpås! Jag har inte blivit klokare efter detta inlägg om vad centern egentligen vill när det gäller en annan inriktning av den svenska biståndspolitiken – snarare är jag mer förvirrad än tidigare.

Anf. 12 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Sture Korpås att det inte går att lyfta ut en fråga som biståndspolitiken – lika litet som alla andra frågor – och ställa

den utanför politiska bedömningar och värderingar. Det är klart att vi kan vara överens om att det är katastrofer på gång i alla möjliga hänseenden, t. ex. ökenutbredningen, bristen på vatten i bl. a. torrbältena norr och söder om de tropiska områdena. Men det är ju ingenting som man kan ingripa mot utan politiska åtgärder. Om det inte i de länder som är utsatta för dessa problem finns en politisk vilja hos de ledande och styrande att ta itu med problemen på ett politiskt sätt, som gör att de stora folkgrupperna får det bättre och att de insatser som görs verkligen stöder folkgrupperna, blir det ingen utveckling. Vi har så många exempel, ända sedan 1950-talet, just när det gäller utvecklingsmekanismerna – eller underutvecklingens utveckling, för att använda ett välkänt uttryck för förhållandena. Bistånd är politik, Sture Korpås, precis som allt annat.

Jag kan ta exemplet Etiopien igen. Varför blev inte den stora satsningen med svenska biståndspengar på CADU-projektet i Etiopien på 1960-talet en framgång? Det var ett mycket ambitiöst projekt. Man satsade oerhört mycket, man försökte starta kooperativ m. m. Det lyckades inte, utan det visade sig så småningom att det var ett fåtal av dem som hade pengar och jord i området som drog fördelarna av projektet. Den stora massan av arrendatorer, småbönder och alla andra blev i många fall t. o. m. bortdrivna från sin jord. Det var först efter det att det feodala systemet i Etiopien hade störtats som CADU-projektet och andra liknande projekt kunde genomföras.

Det hjälper alltså inte att tala om världens elände, naturkatastrofer m. m., därför att utvecklingen beror inte bara på sådant utan naturligtvis på den politik som förs i olika stater. Och där har vi olika värderingar. Vill man inte ingripa mot stora jordägare och stora företag, som utnyttjar minderårig arbetskraft osv., blir det ingen utveckling. Det är så enkelt. Därför är jag ledsen att jag måste framhålla att centerns snack i denna fråga är flummigt. Det är ingen precision. Det går bra att tala vackert om hur dåligt det är, men man måste också ha den politiska viljan att ta itu med problemen.

Anf. 13 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Sture Korpås sade många kloka saker, som väl tål att tänka på, både inom och utanför regeringen. Men han sade också en del om moderaterna som jag måste reagera mot.

Enligt hans mening skulle Sveriges utrikespolitiska trovärdighet ha förminskats av det faktum att moderaterna framför sin särmening i kammaren och inte nöjer sig med att låta den stanna inom utskottets väggar. Han sade vidare att det minskar respekten för vår hållning över huvud taget i utrikespolitiska frågor. Jag förstår inte hur han kan dra sådana slutsatser. Jag försäkrar herr Korpås att vår utrikespolitiska trovärdighet icke skadas, icke rubbas, icke oroas av det faktum att vi drar vår meningsskiljaktighet i fråga om anslagsbeloppen till kammaren och inte låter den stanna inom utskottet.

Anf. 14 STURE KORPÅS (c) replik:

Herr talman! Jag hoppas att Allan Hernelius har rätt i det han sade sist, framför allt som jag alltid i hög grad har upplevt Allan Hernelius själv som en garant för vår utrikespolitiska trovärdighet.

Till Oswald Söderqvist vill jag säga att jag har en annan uppfattning om CADU-ARDU-projektet. Jag uppfattar att det i hela sin konsekvens är ett av de mest framgångsrika utvecklingsprojekt som vi har varit inne på.

Vad det gäller för oss i den stora frågan är att i alla sammanhang ha en klar prioritering för vad svenskt bistånd skall användas till. T. ex. när Sverige samarbetar med ett enskilt land är det viktigt, som vi ser det, att biståndet dit är en del av ett arbete på att lösa världsproblemen i stort. Låt mig ta ett exempel utan att nämna landets namn.

I ett av våra mottagarländer hjälper vi till med guldprospektering. Det är sannolikt bra för det landet, som den vägen kan få exportinkomster. Men, go' vänner, jag kan inte få för mig att världen som helhet behöver mera guld än vi har. Det måste för världen som helhet vara negativt att vi använder olja för att gräva ytterligare guld ur jorden.

Jag menar att i varje sammanhang måste vi ha en klar uppfattning om vad som är världens mest angelägna behov och uttrycka det som en klar svensk uppfattning i samarbetet.

Anf. 15 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag hade möjlighet att ganska nära följa just CADU-projektet i början av 1970-talet. Slutsatsen av den analys som då gjordes var att det inte gick särskilt bra på grund av det motstånd man mötte från de feodala system som fanns i Etiopien vid den tiden.

Det var först efter det att den feodala makten hade brutits som CADU-ARDU-projektet utvecklades till vad det är, och att det sedan dess har varit framgångsrikt håller jag gärna med om.

Detta är ett exempel som har just med dessa värderingar att göra som det gäller att komma fram till. Man måste bryta jordägarnas makt, och det är ett stort problem för många u-länder.

Sedan kan jag hålla med Sture Korpås om att vi inte bör stödja framgrävande av guld och sådana saker. Men vi måste framför allt se till att de biståndspengar som vi anser oss ha råd att lägga ut ges till länder som har en sammanhållen syn på utvecklingsproblemen, att biståndet skall komma till nytta för de breda folklagren osv., och inte tänka oss att pytsa ut litet här och litet där, t. ex. på brunnar i det ena eller andra landet.

Om det inte finns ett politiskt system i staten i fråga som ser till att biståndet kommer ut till de behövande, blir det de härskande, de redan välbesuttna grupperna, som drar fördel av det. Så enkelt är det.

Anf. 16 LINNEA HÖRLÉN (fp):

Herr talman! Den jord som är förutsättningen för människans existens är en gåva till oss alla. Utan den skulle ingen av oss kunna leva. Ingen av oss har heller större rättighet till dess tillgångar än någon annan. Alla har vi samma

ansvar för att denna jord förvaltas så, att också kommande släktled kan finna sin utkomst på den.

Tyvärr har vi inte lyckats i detta att rättvist fördela jordens tillgångar. Vi som arbetar i denna riksdag är väl förtrogna med den bistra sanningen, att alltför få lever i välstånd medan alltför många lever under omänskliga villkor i hunger och sjukdom och nöd och går en för tidig död till mötes. Vi vet också, att öknen breder ut sig för varje år på allt större områden, därför att nöd eller okunnighet har förmått människor att skövla den skyddande växtligheten. Det är mot denna bakgrund vårt land gått in för att avsätta minst 1 % av BNI till biståndsverksamhet, en ringa avbetalning på den skuld vi som välståndsnation står i till jordens fattiga länder.

“(G)Jord för alla” är temat för en biståndskampanj, som några kristna samfund drar i gång nu i vår. Man anspelar på de olika stavningar ordet ”jord” kan få – den jord vi trampar är gjord för alla. Jag ser det som angeläget att peka på den insats som görs från detta håll. Det var ju missionens folk som var pionjärerna när det gällde att ge sjukvård och utbildning åt medmänniskor i det vi nu kallar u-länder. Också i dag finns i dessa kretsar ett djupt engagemang för att skapa rättvisa i en värld, där orättfärdigheten fått breda ut sig. Vi vet också att de medel som kanaliseras genom missonen och andra ideella organisationer blir väl använda. Det förtroende och det fina kontaktnät som dessa organisationer skapat är en utomordentlig tillgång i vårt biståndsarbete. Dessa grupper är också kärntrupper i opinionsbildningen för en solidarisk u-landspolitik. Vi är många som i dag är tacksamma för den fostran till internationell solidaritet som missionen har stimulerat.

Det är lätt att föra en politik som gagnar den egna gruppen, att sträva efter att slå vakt om de egna intressena. Då kan man få applåder från de sina. Men det gäller att slå vakt om biståndet också i ekonomiskt kärva tider. För folkpartiet har det varit naturligt att inte pruta på biståndsanslagen, fastän de flesta övriga anslag i årets budget har fått vidkännas ordentliga nedskärningar. Om kammaren i dag följer regeringens förslag kommer därför biståndsanslaget för nästa budgetår att alltfört utgöra något över 1 % av bruttonationalinkomsten.

Så några allmänna synpunkter om vår biståndspolitik. De mål för biståndspolitiken som riksdagen fastställde varen 1979 ligger alltså fast. Våra insatser skall bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet och demokratisk samhällsutveckling. Denna övergripande målinriktning ger inte, som utskottet då skrev, ”någon uttömmande beskrivning av syftena med vår biståndsverksamhet. Den anger emellertid några av de främsta förutsättningarna för att åstadkomma en höjd levnadsnivå och rättvisare levnadsvillkor för de fattiga människorna, för att deras grundläggande behov skall bli tillfredsställda och för att de skall bli engagerade i de politiska beslut som styr samhällsutvecklingen.”

Med tanke på den moderata reservation om avbrytande av bistånd, som i dag är aktuell, vill jag också erinra om vad som sades om avbrytande av bistånd i beslutet 1979. Flera skäl nämns som kan leda till att utvecklingssamarbetet avvecklas. Ett mottagarland kan nå en så betydande förbättring

av sin ekonomi. att bistånd inte längre framstår som befogat. Ett annat skäl kan vara förändringar i mottagarlandet som berör förutsättningarna för det planerade biståndet. Också långvariga kränkningar av grundläggande mänskliga rättigheter bör kunna påverka vår beredvillighet att fortsätta samarbetet. Vi måste emellertid, heter det vidare, "acceptera vida toleransmarginaler när det gäller förändringar i länder med vilka vi har ett omfattande samarbete. För detta talar inte bara att vi normalt är bundna av långsiktiga avtal. Utvecklingssamarbetet innebär också, att vi ikläder oss ett moraliskt ansvar."

Jag vill särskilt betona detta med det moraliska ansvaret. Vi kan inte behandla biståndsländerna som sommargästerna behandlar en vilsen kattunge. När sommarens sötebrödsdagar är slut lämnas den att förvildas i höstmörkret.

Har vi börjat att ge stöd åt ett land, har vi också ett moraliskt ansvar för att det stödet inte helt tillspilloges. Det måste alltså finnas långsiktighet i planeringen av biståndet. Att avgöra om ett bistånd skall fortsättas eller avbrytas är ingen lätt uppgift. Det är en balansgång, som kan exemplifieras med att stödet till Cuba avvecklats, medan Vietnam alltså hör till våra biståndsländer.

Folkpartiets syn på dessa frågor liksom på formerna för biståndet kommer att ytterligare utvecklas av Rune Ångström.

När det gäller fördelningen av biståndsmedlen finns en del variationer mellan partierna, som avspeglar sig i ett stort antal reservationer. Jag ser det inte som meningsfullt att gå in på alla enskildheter i detta hänseende, utan tar endast upp ett par synpunkter.

Moderaterna gör ett halsbrytande försök att klara enprocentsmålet i biståndsanslaget trots stora nedskärningar på enskilda punkter. Man menar att outnyttjade reservationer för vissa mottagarländer och för katastrofbiståndet är tillgängliga att användas för nya anslag. Till detta skall sägas att det finns flera orsaker till de outnyttjade reservationerna. Pengarna är ju emellertid anslagna till givna projekt och kan inte utan vidare föras över till andra ändamål. Vilka medel som behövs för katastrofinsatser är omöjligt att förutse, men självfallet måste vi ha en god beredskap för detta ändamål, om vi vill leva upp till det ansvar vi som välstånds nation har för länder som är utsatta för katastrofrisker i långt större utsträckning än vi själva. Reservationen för det multilaterala biståndet har också sjunkit kraftigt till 95 milj. kr. Den reserven behövs för insatser som snabbt kan komma att aktualiseras.

Att plocka pengar ur reserverade medel är ingenting annat än att med dimridåer försöka dölja reella nedskärningar av u-landsbiståndet, något som vi från folkpartiets sida inte kan acceptera och som inte heller regeringen ställer upp på.

I fråga om Vietnam har det förts diskussioner om biståndets storlek. Förslag har framförts om kraftig nedskärning av anslaget liksom om en höjning till tidigare nivå. Skälen för nedtrappning kopplas till det brott mot de mänskliga rättigheterna som Vietnams militära aktioner i Kampuchea

innebär, medan landets allmänt svåra situation tas till intäkt för en ökning av anslaget. Från folkpartiets sida tar vi naturligtvis avstånd från den vietnamesiska interventionen i Kampuchea, lika väl som från alla andra liknande interventioner. Samtidigt är vi väl medvetna om det ansvar som vi tagit på oss genom det kraftiga bistånd som vi sedan många år lämnat till Vietnam. Regeringen har därför valt att fullfölja stödet till Vietnam, men har ändå gjort en markering genom en viss nedskärning. Skall vi fullfölja det biståndsmål som jag tidigare talat om är det inte helt självklart att fortsätta stödet i samma utsträckning som tidigare. Det är naturligtvis viktigt att noggrant följa utvecklingen i Sydostasien och göra vad vi kan för att trygga en fredlig utveckling i området. Också biståndet kan tjäna ett sådant ändamål.

Utrikesminister Ullsten brukar ibland tala om biståndsländerna som vårt yttre stödområde. Den bilden knyter an till det solidaritetstänkande som vi är väl förtrogna med för vårt eget land. Sverige har en tradition av social och ekonomisk solidaritet, som vi har anledning att vara tacksamma för. Den har lett till en långt gående utjämning mellan olika grupper i vårt eget folk. Det är min förhoppning – och jag vet att jag i denna förhoppning bakom mig har ett enigt parti – att samma vilja till solidaritet också skall kunna bringas att fungera länderna emellan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 9, 10, 13, 15, 17 och 31 och för övrigt till hemställan i utrikesutskottets betänkande nr 20.

Anf. 17 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Fru Hörlén sökte karakterisera vårt förslag som halsbrytande. Jag vet inte vad det är som skulle vara halsbrytande i det förslaget. Jag upprepar ännu en gång huvudpunkterna.

Vi vill inte vara med på regeringens förslag om en höjning med 500 milj. kr. Vi vill att resterande 300 milj. kr. skall kunna komma till stånd genom tillfälligt ianspråktagande av vissa reservationer, som uppgår till nära nog miljarden för det bilaterala biståndet och till 95 milj. kr. för det multilaterala, som Linnea Hörlén påpekade.

Är detta halsbrytande? Det rör sig alltså om en skillnad på 300 milj. kr. i förhållande till det nuvarande, och detta täcks genom att man tillgriper tidigare reservationer.

Vi delar den meningen att man inte skall göra så normalt, men vi tror också att reservationsanslaget har sådan flexibilitet i SIDA:s budget att det finns möjlighet att göra detta ianspråktagande utan att man eftersätter några verkliga biståndsintressen.

Ser vi på förhållandet under tidigare budgetår finner vi att det innebär – vilket jag upprepar – en höjning med 200 milj. kr. Är det så halsbrytande? Är det att ifrågasätta vår biståndsvilja? Det vore tacknämligt om man i stället för att tala om att vi inte kommer upp till enprocentmålet sade ut hur många tiondels procent det kan gälla.

Jag har en tabell framför mig som visar – det är fråga om reservation nr 4 – bistånd i procent av BNP för åtskilliga länder. Jag rekommenderar detta till

läsning. Det står på s. 93 i utskottsbetänkandet. Sverige leder med 0,94 % i bistånd. 1,014 är annars det vedertagna procenttalet, men detta gäller utbetalda medel. Holland kommer därefter med 0,93 %, Norge med 0,93, Danmark med 0,75, Frankrike med 0,59, Belgien med 0,58. Storbritannien med 0,52, Australien med 0,52, Kanada med 0,46, Västtyskland med 0,44, Nya Zeeland med 0,30, Japan med 0,26, Schweiz med 0,21. Finland med 0,21, USA med 0,20, Österrike med 0,19 och Italien med 0,08.

Om vi skulle pruta vårt bistånd med någon tiondels procent, räkna då ut hur mycket detta gör och använd den siffran i stället för att tala om att vi vill angräpa enprocentmålet och att vi skiljer oss åt i den här frågan!

Anf. 18 LINNEA HÖRLÉN (fp) replik:

Herr talman! Det jag sade var att moderaterna gör ett halsbrytande försök att klara enprocentmålet i biståndsanslaget trots stora nedskärningar på enskilda punkter. Därmed menar jag att jag inte kan acceptera att beloppen i reservationerna används för att läggas till kommande års budget. Det betyder att när moderaterna vill skära ned anslaget med 800 milj. kr. och tar detta från reservationsanslaget, så blir det inte ett enprocentigt nytt biståndsanslag i moderaternas äskanden. Det är därför som jag kallar detta försök halsbrytande.

Anf. 19 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Linnea Hörlén talade också om Vietnambiståndet, som alltså skärs ned enligt regeringens förslag med 20 milj. kr. 20 milj. kr. när det till Vietnams förfogande nästa år står en halv miljard kronor! Det är verkligen att spotta i havet. 20 miljoner på detta stora anslag! Är det folkpartiets linje? Råder det enighet om detta inom folkpartiet?

Anf. 20 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Den svenska biståndspolitikerna är en naturlig konsekvens av vår vilja att skapa frihet och rättvisa för människorna i vårt eget land.

Långsiktigheten i vår u-landspolitik och omfattningen av det svenska biståndet har väckt stor internationell uppmärksamhet och respekt. Det är därför med stor tillfredsställelse som jag kan konstatera att bred enighet fortfarande råder mellan riksdagspartierna om biståndets mål och grundprinciper. En sådan fortsatt sammanhållning kring dessa mål och principer är – det är jag övertygad om – en förutsättning för att vår biståndsvilja skall stå sig också i framtiden.

Jag har inte heller anledning tolka de många reservationerna till utrikesutskottets betänkande eller den debatt som har förts här i dag som ett uttryck för grundläggande åsiktsskillnader eller oenighet.

I stor utsträckning handlar det om åsiktsnyanser i delvis tekniska frågor. Olika partier betonar vissa aspekter och problem mer än vad andra gör. Jag tvingas dock, herr talman, göra ett viktigt undantag. Det gäller målet att avsätta 1 % av vår bruttonationalinkomst till bistånd.

Moderaterna föreslår, som har framgått av debatten, i praktiken att

Sverige skall frångå enprocentsmålet, även om de, som också har framgått av debatten, gör det bästa för att dölja detta.

Jag tycker att detta är djupt beklagligt.

Moderaterna finner det, som de skriver i sin utskottsreservation, anmärkningsvärt att regeringen inte sparar också på biståndet. Jag menar att det hade varit mycket anmärkningsvärt om vi gjort det. Jag kan inte heller dela den oro som Allan Hernelius å moderaternas vägnar ger uttryck för över det faktum att Sverige ligger i topp på den internationella rankinglistan över länder som ger bistånd. Tvärtom tycker jag att det är något som vi i Sverige skall vara stolta över.

Skulle det rika Sverige inte ha råd att avstå en enda procent av sina samlade resurser till människor som annars riskerar att svälta ihjäl? Det är en mycket liten uppoffring som krävs av oss. Vi har råd och skyldighet att ta det ansvaret. Egentligen, herr talman, borde vi göra mycket mer.

Det är i år precis 20 år sedan riksdagen för första gången antog mer omfattande riktlinjer för det svenska biståndssamarbetet med u-länderna. Biståndet skulle, stod det i propositionen nr 100 det året, vara långsiktigt och omfatta länder vars sociala och ekonomiska politik var inriktad på att förbättra levnadsvillkoren för de många människorna.

Så småningom anslöt sig Sverige också till FN:s biståndsmål, som innebar att industriländerna när målet var uppnått, årligen skulle utbetala bistånd som motsvarade 0,7 % av deras bruttonationalinkomster.

Genom riksdagens bifall till regeringens budgetproposition 1977 kunde detta mål för första gången förverkligas för Sveriges del. Det målet har sedan dess legat fast.

Under den här tiden har de svenska biståndsinsatserna omfattat sammanlagt ca 45 miljarder kronor. Pengarna har främst använts till hälsovård, utbildning, forskning, industrialisering, elektrifiering – inte minst av landsbygden –, kommunikationer och jordbruksutveckling.

I jämförelse med andra länder har en förhållandevis stor andel, ca 35 %, kanaliserats via FN:s olika biståndsorgan. I övrigt har biståndet haft formen av projekt som administrerats gemensamt mellan SIDA och mottagarlandets myndigheter.

Över hälften av vårt omfattande katastrofbistånd har använts för att hjälpa u-länder som drabbats av akuta hungerkatastrofer. Redan vid mitten av 1960-talet började Sverige lämna humanitärt stöd till befrielseörelser i Afrika. Sedan dess har 400 milj. kr. utbetalats som direkt bistånd till befrielseörelser.

Jag vill i det sammanhanget till Oswald Söderqvist säga att det inte innebär någon som helst ny inriktning av denna verksamhet när vi rubricerat anslaget som "humanitärt bistånd" i stället för att använda den tidigare lydelsen. Det finns ingen som helst grund – och det tror jag att Oswald Söderqvist också innerst inne känner till – för att befara att regeringen skulle svikta i sitt ansvarstagande när det gäller stöd till de organisationer som Oswald Söderqvist nämnde: ANC, som arbetar mot apartheidssystemet i Sydafrika, och SWAPO, som arbetar för ett fritt Namibia.

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

En med åren växande andel av de statliga biståndsmedlen har getts som bidrag till enskilda organisationers biståndsprogram. Nästa budgetår föreslås 190 milj. kr. gå till den formen av bistånd. Nära hälften av bidragen till enskilda organisationer har under de gångna åren gått till missionens arbete.

Jag tror, herr talman, att det är riktigt att säga att missionens folk var biståndsarbetets pionjärer. I dag är kyrkornas och de ickecella rörelsernas insatser ett viktigt tillskott till det statliga utvecklingssamarbetet. Frivilligin-satserna, som ofta når människorna i u-länderna på ett mera direkt sätt än SIDA:s projekt, betyder också väldigt mycket för biståndssamarbetets förnyelse.

Ett stort värde ligger också i det personliga engagemang som bär upp frivilligin-satserna. Detta engagemang är, som jag ser det, av oskattbar betydelse för den svenska biståndsviljan, och därmed också för möjligheter-na att fortsätta en generös statlig svensk biståndspolitik.

Den internationella solidariteten har varit grunden för våra biståndsinsat-ser. Vi ger bistånd som uttryck för medkänsla med människor som har det svårt och i en förhoppning om att kunna bidra till en rättvisare värld. Detta måste förbli huvudmotivet för vår u-landspolitik, även om vi kan konstatera att utveckling i de fattiga länderna också är till nytta för oss – ekonomiskt genom att vi får en växande världsmarknad, politiskt genom att minskande klyftor mellan fattiga och rika bidrar till en tryggare värld för alla.

På sina håll vill man ofta nedvärdera u-ländernas behov av bistånd och i stället prisa deras behov av handel och privata investeringar. Sanningen, herr talman, är att u-länderna både behöver förmånligare villkor för sin handel, privata investeringar och bistånd.

För de fattigaste länderna kommer biståndet under lång tid att förbli den viktigaste utvecklingsinsats omvärlden kan göra. Detta gäller i hög grad för de länder med tillsammans ca en miljard människor som utgör jordens fattighälte, däribland de s: k. Sahelländerna söder om Saharaöknen i Afrika.

I Världsbankens senaste rapport konstaterar man att industriländerna behöver fördubbla sina biståndsinsatser till dessa länder, vilket skulle kräva en ytterligare insats på ca 25 miljarder kronor. Medan utvecklingen i vissa u-länder totalt sett har varit positiv, mätt i tillväxt av deras bruttonational-produkt, har fattigländerna gått mot ökad fattigdom och fördjupad nöd.

Om de rika industriländerna, i stället för att ta Världsbankens rapport på allvar, minskar sitt bistånd hotas människorna i dessa mycket fattiga länder av ingenting mindre än undergång. Ändå är det mycket som i dag tyder på att industriländerna inte är beredda att ta Världsbankens alarmerande rapport på allvar. Bara några få små länder har levt upp till FN:s biståndsmål. Med några glädjande undantag – Frankrike och Italien – tycks de stora industriländerna nu snarast gå in för en minskning av sitt bistånd.

Samtidigt står flera av FN:s biståndsorgan inför växande svårigheter. Det hjälpte inte mycket att industriländerna vid FN:s särskilda konferens för de minst utvecklade länderna i Paris förra våren lovade ökande bidrag till FN:s

biståndsorgan UNDP. Resultatet har ändå blivit minskande bidrag just till UNDP, som nu är inne i en allvarlig finansiell kris med svårigheter att fullfölja ens sina tidigare åtaganden.

Detsamma gäller t. ex. den internationella utvecklingsfonden IDA inom Världsbanken. USA:s beslut att pruta på utlovade bidrag till IDA riskerar att leda till att också andra länder minskar sina insatser. Också detta biståndsorgan har till särskild uppgift att stödja de fattigaste länderna.

Listan över liknande nedskärningar kan göras mycket lång, tyvärr. I en tid då världsekonomin kris ropar efter mera samarbete går utvecklingen, dess värre, i motsatt riktning. Det är ett steg tillbaka, som jag ser det, för den internationella solidaritetstanken och, tvärtemot den allmänna föreställningen i vissa industriländer, till nackdel också för en återhämtning i den internationella ekonomin.

Ur de fördjupade svårigheterna i världsekonomin under 1970-talet föddes tanken på en ny ekonomisk världsordning. En höjning av köpkraften i u-världen skulle leda till ökad efterfrågan i den arbetslöshetsdrabbade industrivärlden. Samtidigt skulle det bli lättare att finna avsättning för oljeländernas kapitalöverskott. U-länderna skulle ges ökat inflytande i de ekonomiska samsamarbetetsorganen. Man skulle eftersträva en rättvisare fördelning av jordens ändliga naturresurser och en starkare ställning för u-länderna inom världshandeln.

Ett av medlen att nå dessa mål var tanken på en global förhandling om bistånd, handel, livsmedel, energi, miljö och monetära frågor. Begreppet nord-syd lanserades som ett slags symbol för förhållandet mellan industri- och utvecklingsländer och som en utmaning mot den politiska uppdelningen av länderna i öst- och västländer.

Tanken på globala förhandlingar byggde på insikten att det existerade ett ömsesidigt beroende mellan fattiga u-länder och rika industriländer och att det låg i båda gruppernas intresse att samarbeta. Den s. k. Brandtkommissionens rapport redovisade övertygande fördelar med detta sätt att se på relationerna mellan länder med olika utvecklingsgrad. Tanken har länge präglats mycket av den politiska och ekonomiska förkunnelsen. Den var också en bärande idé i 1977 års svenska biståndsproposition.

Ändå har knappast några konkreta resultat alls nåtts än så länge. Den s. k. nord-syd-dialogen har i stället utvecklats till ett långdraget utnöttningskrig, där de flesta frågor har förhållats. Toppmötet om nord-syd-frågorna i Cancun i Mexico i oktober förra året, där även Sverige deltog, innebar förvisso ett konstruktivt meningsutbyte, men förmådde inte på något sätt rubba dödläget i de internationella förhandlingarna. Ännu efter två år har man inom FN inte kommit längre än till förhandlingar om hur de egentliga förhandlingarna skall läggas upp.

En viktig uppgift nu måste vara att återupprätta förtroendet för de internationella organisationerna. Dessa blir trots allt till sist bara vad medlemsstaterna gör dem till.

Den gängse nord-syd-uppdelningen har också, särskilt i finansiella sammanhang, redan övergetts, inte minst till följd av den betydelse som

oljeländerna och de plötsliga förändringarna i oljepriserna fått för världs-ekonomin. Det är därför nödvändigt att göra skillnad mellan oljeimporterande och oljeexporterande u-länder, men också andra nyanseringar tränger sig på.

När vi t. ex. talar om tredje världens explosivt växande skuldsättning och de åtgärder som bör vidtas för att lösa detta problem måste man hålla i minnet att åtta länder, varav fem i Latinamerika, står för hela 70 % av den kommersiella och 50 % av den totala upplåningen.

Alla dessa länder hör inte till de stater som vi kallar de nya industriländerna. Gemensamt med dessa har de dock stora exportframgångar och en snabb ekonomisk tillväxt.

Vi har alla ett ansvar för att FN inte kommer i vanrykte, att vad som där sägs inte avfärdas som betydelselös retorik, att resolutionerna inte läggs åt sidan som till intet förpliktande dokument.

Ansträngningar måste göras för att finna arbetsformer som förenar principen om att alla länder måste ges inflytande med krav på realism och effektivitet i organisationernas arbete.

Förutsättningarna för en framgångsrik samverkan är att alla länder känner sig delaktiga i utformningen och kan dra fördel av det internationella ekonomiska regelsystemet.

Det är förstäeligt att u-länderna känner behov av att stödja varandra gentemot industriländernas ekonomiska dominans. Men denna gruppsolidaritet får inte skylas att olika u-länder har sina speciella ekonomiska behov och särintressen.

Det är t. ex. fel att mekaniskt jämställa nord och syd med rik och fattig. Det existerar inga klara gränser heller mellan industrialiserade och icke-industrialiserade länder, inte heller mellan det vi kallar utvecklade länder och utvecklingsländer. En sådan tvärsidig världsbild riskerar snarast att blockera en realistisk analys av utvecklingsproblemens verkliga karaktär.

Till bilden hör att de ekonomiska klyftorna mellan olika u-länder vidgas snabbare än mellan de traditionella i- och u-landsblocken.

Allmänt gäller att de länder som har hunnit ett stycke på väg i sin industrialiseringsprocess har klarat sig relativt bra under 1970-talet, medan de fattigaste länderna fortsätter att halka efter och blir ännu fattigare.

Dessa faktorer måste vi ta hänsyn till i kommande förhandlingar. Man måste tydligare än hittills ta hänsyn till på vilka områden olika länders intressen sammanfaller och inse att alla u-länder inte alltid får ut lika mycket av en förändring, även om ingen för den skull behöver förlora. Vi måste inse att motstridiga intressen ibland överväger på kort sikt medan vinsterna av samarbete ofta uppstår först på längre sikt.

I en i grunden orättvis värld är de ekonomiska beroendeförhållandena mycket ojämna. En närmare ekonomisk och politisk samverkan måste utgå från att alla länder bidrar efter förmåga och att många länder bara har sin fattigdom att lägga i vågskålen.

F. n. har dödläget i förberedelserna för de s. k. globala förhandlingarna

blivit något av en stoppkloss i allt internationellt samarbete på detta område. Detta dödläge måste brytas. Det kan, som jag ser det, bara ske om de centrala sakfrågorna lyfts fram och diskuteras var för sig. Det behöver inte på något sätt innebära att man överger tanken på övergripande s. k. globala förhandlingar.

Sådana sakförhandlingar kan gälla energi, livsmedel, handel, monetära frågor och inte minst biståndets omfattning, där man nu mera talar om resursöverföringar till u-länderna än om bistånd. Det borde antyda en vilja att göra biståndet större i stället för, som nu sker, mindre. På alla dessa områden finns det konkreta och hållbara förslag, vilkas förverkligande mycket väl skulle kunna inrymmas i en realistisk u-landspolitik som stöds av alla industriländer.

Den på sina håll omfattande föreställningen att vi måste avvakta bättre tider innan vi kan göra något för u-länderna är både moraliskt och ekonomiskt ohållbar. Det gäller oavsett om tanken framförs i den svenska riksdagen eller i mäktigare länders politiska rådslag. Antingen vi vill det eller inte existerar beroenden inom den internationella ekonomin som gör att vår egen situation också påverkas av u-ländernas utveckling.

Vi måste också vara beredda till omprövningar både när det gäller vårt multilaterala och vårt bilaterala svenska bistånd. Vi får inte använda de uppsatta biståndsmålen som besvärjelser med vilka vi försöker hålla en föränderlig verklighet på avstånd.

Vi måste bl. a. göra mer för att bevaka effektiviteten, anpassa de knappa biståndsresurserna till nya behov och förhållanden för att få ut det mesta möjliga av varje krona.

Vi måste arbeta mer på att förstärka och stödja redan gjorda insatser och se till att existerande projekt verkligen fungerar, också när de enligt tidtabellen skulle vara färdigfinansierade för svensk del.

Vi måste bättre än hittills utvärdera biståndet och systematiskt utnyttja slutsatserna i planeringen av nya insatser. Resurserna för dessa ändamål har därför förstärkts.

Att respektera mottagarländernas prioriteringar har med rätta varit ett viktigt inslag i den svenska biståndspolitik. Men i länder där vårt bistånd utgör en betydande del av landets utvecklingsbudget måste vi engagera oss i en mer djupgående dialog om strategier för att bryta underutvecklingen i de länderna.

Den nedslående ekonomiska utvecklingen i Afrika under de senaste två decennierna beror på en rad samverkande faktorer.

Sydafrikas politik, som Gertrud Sigurdsen med rätta nämnde, har konsekvent syftat till att underminera en fredlig omställning till politisk och ekonomisk självständighet hos länderna i Sydafrikas omgivning. Även brutala militära maktmedel tillgrips. De sydafrikanska attackerna in i Angola är bara ett exempel. Den tilltagande utarmningen i många afrikanska länder beror dessutom på en snabb befolkningstillväxt i kombination med missväxt, torka och översvämningar. Oljeprishöjningarna och den snabba världsinflationen har kraftigt skruvat upp importkostnaderna, samtidigt som priserna

på dessa länders egna exportvaror, framför allt råvaror, har sjunkit.

Men vi kan inte heller blunda för att också inhemska ekonomiska och politiska missgrepp har begåtts. Prissättningen på jordbruksprodukter har ofta ensidigt gynnat konsumenterna i städerna, vilket medfört fallande produktion och stigande import av livsmedel.

På industriområdet har överinvesteringar skett i relativt tekniskt avancerade projekt som krävt stort importunderhåll.

Tanzania är ett land som fått brottas med alla dessa problem. Förklaringen till den djupa ekonomiska krisen i landet får främst sökas i förhållanden utanför dess egen kontroll. Men i viktiga avseenden har man också valt att tillämpa ekonomiska strategier, som kanske tett sig fördelaktiga på papperet men som i praktiken inte svarat mot förhoppningarna.

Många av biståndsgivarna, bland dem Sverige, är emellertid delvis medskyldiga till den nuvarande situationen, bl. a. därför att de alltför okritiskt stött t. ex. en rad mycket importkrävande projekt.

Jag tror därför att vi i högre grad bör ge utrymme för insatser som höjer effektiviteten i de direkt produktiva sektorerna, dvs. att vi satsar biståndsmedel också på angelägna importbehov.

Detta ställer höga krav på flexibilitet i biståndet. Vi måste vara öppna för nya, okonventionella lösningar på uppdykande problem, vilket kräver en fortgående och förtroendefull dialog på olika nivåer mellan givare och mottagare.

Vad 1970-talet lärt oss är att frågan om tillväxt kontra fördelning inte är något enkelt antingen eller. En ensidig satsning på tillväxt leder inte automatiskt till jämnare inkomstfördelning. Men en svag eller stagnerande tillväxt lämnar å andra sidan mycket begränsat utrymme för en ambitiös fördelningspolitik. Detta vet vi också från vårt eget land. Tillväxt och fördelning är strategier som betingar varandra i en ömsesidigt understödjande process.

Biståndspolitiken måste därför vara en avvägning mellan olika insatser. Det är enögt att spela ut stort mot smått, hårt mot mjukt, kraftverk mot landsbygdsutveckling. Faktum är ju att samtliga länder behöver alla dessa inslag för en framgångsrik ekonomisk och social utveckling.

Det är också viktigt, tycker jag, att vi inte låter systemet med landramar för våra huvudmottagarländer låsa oss i automatiska bidragspåslag. Anslagshöjningar måste alltid vara motiverade av väl förberedda projekt och program i enlighet med de uppställda biståndsmålen. Därför får inte heller ändringar i landramarna uppfattas som uttryck för politisk välvilja resp. bestraffning.

Jag kan i sammanhanget knyta an till den debatt som har förts om Vietnam. Det här gäller nämligen i hög grad också Vietnam. Om vi skulle börja bestraffa olika länder genom indraget bistånd, kommer det att innebära en allvarlig knäck för konsekvensen i svensk biståndspolitik. Fältet blir då öppet för liknande bestraffningar i andra fall. Biståndet skulle politiseras, bli ryckigt och dåligt. Avgörande för biståndsinisiatserna måste i stället vara att vi vet att det vi gör kommer människor till del i de länder som vi samarbetar med. Vi måste kunna ha biståndssamarbete också med länder

som vi utrikespolitiskt kritiserar mycket hårt.

Jag tror också – det säger jag med adress till Allan Hernelius – att det vore ett grovt misstag av västländerna att ytterligare isolera Vietnam och att än mer tvinga fram ett ännu större beroende för Vietnam av Sovjetunionen. En sådan politik tror jag inte i längden skulle tjäna de intressen som jag vet att Allan Hernelius brukar värna.

Herr talman! Åsikten att det ligger något olämpligt i att engagera svenskt näringsliv i u-landsbiståndet tycks nu dess bättre ha övergivits av de flesta. I dess ställe har kommit insikten om att effektiviteten i biståndet kan höjas, om insatserna görs inom områden där svensk industri har erfarenhet och kunnande. Därigenom kan återflödet av svenska biståndsmedel i form av efterfrågan på svenska varor och tjänster öka och den totala utvecklingsinsatsen i landet i fråga bli större än den annars hade kunnat bli.

På andra områden står vi och u-länderna inför samma problem, t. ex. när det gäller miljön, markvärden och energiförsörjningen. Där kan erfarenheterna från svenska insatser i u-länderna bli till direkt nytta för liknande insatser hemma i Sverige. Vi ökar nu både de multilaterala och de bilaterala anslagen just för insatser på dessa områden. Detta är en följd av ökad medvetenhet om t. ex. energifrågornas avgörande betydelse för all utveckling.

Inte minst har FN-konferensen i Nairobi om nya och förnybara energikällor bidragit till denna insikt. Allt tyder på att vi kan förvänta oss en fortsatt snabb efterfrågan på dessa typer av bistånd. Detta aktualiserar i sin tur på litet längre sikt frågan om i vilken utsträckning våra biståndsresurser bör koncentreras till ett antal programländer.

Programlandstänkandet ger viktig stabilitet och långsiktighet i biståndet och är som utrikesutskottet påpekar en viktig grundval för biståndssamarbetet. Det ger också SIDA möjligheter att utnyttja sina administrativa resurser på ett effektivt sätt. Men programlandsidén får inte utesluta ämnesinriktade satsningar på t. ex. energi- och miljöområdena också utanför programlandskretsen.

Jag tycker att det anförande som Gertrud Sigurdsen höll speglade en ganska konservativ syn på biståndssamarbetet. Jag tror inte att det är bra för effektiviteten i biståndet, om vi blir så glada i tidigare och under andra premisser uppställda mål och angivna medel att vi blir oförmögna att anpassa oss till en föränderlig verklighet. Till den föränderliga verkligheten hör att insatser just på miljö- och energiområdena under senare år har gjort sig väldigt starkt gällande och att Sverige har speciella förutsättningar att göra insatser där, insatser som ju inte gör mindre nytta för att de också kommer andra länder än programländerna till del.

Man får inte glömma att det faktum att andelen anslag som nu går till andra saker än landramar något minskat också har en administrativ bakgrund. Det är också ett önskemål från SIDA att av administrativa skäl inte öka insatserna i varje programland i den omfattning som vi tidigare varit vana vid. Till detta kommer t. ex. att vi i enighet har beslutat om att 300 milj. kr. skall användas för s. k. blandade krediter. Det är ju en av många summor som

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

därmed tas från den del av biståndsramen som öronmärkts för de olika programländerna.

Även på områden utanför det traditionella gåvobiståndet måste Sveriges u-landspolitik förstärkas. Regeringen föreslår därför en kraftig höjning just av anslaget till förmånliga u-landskrediter. Detta bör utgöra en strategisk del av vårt totala samarbete med en lång rad u-länder. Som en förstärkning av våra u-landspolitiska instrument bör även möjligheterna prövas att ingå samarbetsavtal med enskilda u-länder och samfinansiera projekt, där Sverige, u-landet och en OPEC-fond samverkar.

Vi vet att bistånd kan ge goda resultat men att det inte är eller kan bli perfekt. Biståndet är mer en katalysator för förändring än något som i sig åstadkommer förändring.

Vi måste acceptera att det på biståndspolitikens område liksom på alla andra områden ofta är två eller flera mål och principer som står i konflikt med varandra. Det går därför inte att – som jag just var inne på – en gång för alla lägga fast biståndssamarbetets inriktning. Vi måste ständigt vara beredda till omprövningar.

Den skildring, herr talman, som jag gett tidigare av framför allt den internationella situationen på biståndsområdet har med nödvändighet blivit ganska mörk. Det betyder inte att jag menar att läget är hopplöst.

Vad som krävs av alla deltagare i den internationella gemenskapen är ett aktivt sökande efter realistiska lösningar på dagens och morgondagens svårigheter.

Det behövs mera av jordnära arbete för att förbättra levnadsvillkoren för de fattiga människorna och mindre av luftiga och ideologiska resolutioner. Dessutom behövs ett generöst och långsiktigt bistånd.

Anf. 21 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Jag vill lyckönska utrikesministern till många lyckade formuleringar. Några av dessa gav t. o. m. hopp om vissa ändringar i biståndspolitiken i framtiden. Vissa ljusningar kunde skönjas vid horisonten, t. ex. när han sade att vi inte skall låsa oss vid landramarna, att våra projekt skall vara väl förberedda och att vi skall ha en jordnära blick på det hela.

Även utrikesministerns kritik av Tanzania var befogad, och jag kan bara förvåna mig över att den icke har satt några spår i den biståndsproposition, enligt vilken Tanzania fått bli vårt främsta biståndsland även i fortsättning-
en.

Utrikesministern tog också upp Vietnam. Vi skall inte straffa Vietnam, sade han, genom att låta dess politik bli ett argument för att anpassa eller börja avveckla biståndet. Jag kan inte dela den meningen. Jag tycker att Vietnams uppträdande både inom och utom landet genom angreppskrig och genom trampande under fötterna av mänskliga rättigheter i många avseenden – jag kan nämna båtflyktningarna som ett exempel – skulle vara värt ett påpekande från svensk sida om att biståndsviljan i Sverige inte kan upprätthållas, om Vietnam skall få det bistånd som man begär och som regeringen föreslår. Att pruta 20 miljoner på ett anslag, som ändå i realiteten

betyder att Vietnam kan disponera en halv miljard nästa år, kan inte vara stimulerande för biståndsviljan i vårt land.

Utrikesministern påstod att moderaterna känner oro över att vår procentandel av det internationella biståndet är så stor som den är och att vi intar en tätplats. Det är en felaktig terminologi. Vi känner inte oro; vi är stolta över det. Men vi medger att när vi är så högt uppe kan också någon prutning vara möjlig och tillåten ett år då vi står i ett speciellt krisläge. Det är den åsikten vi har framfört.

Nog tycker jag att utrikesministern, som borde veta bättre, med förlov sagt nalkas demagogiska nejder när han säger att moderaternas förslag här kan innebära att fattiga kommer att dö av svält. Beror detta på tiondelar i procent av vårt totala bistånd, herr Ullsten? Bringade vi fattiga till döden av svält, internationellt sett, på den tid då herr Ullsten var biståndsminister och stod för betydligt lägre anslag till det internationella världssamfundet, fastän vi då hade en bättre ekonomisk ställning än vad vi har i dag? Förvisso inte. Detta säger något om att utrikesministern borde ha avhållit sig från sådana demagogiska konstgrepp i en församling som Sveriges riksdag.

Anf. 22 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte vad som är konservativt eller radikalt när det gäller hur vi skall utforma vårt biståndsprogram tekniskt.

Utrikesministern säger själv att programlandstänkandet ger viktig stabilitet och långsiktighet i biståndet. Det skall också, som utrikesutskottet säger, vara en viktig grundval för biståndssamarbetet. Vi uttrycker i vår motion – och jag fullföljde detta här – en viss oro för att man får alltmer av bistånd som är ämnesinriktat till olika sektorer. Biståndet skall inte utesluta att man har en sådan inriktning. Förutom särskilda program har vi ju SWEDFUND, blandade krediter, energi- och markvård osv. Men alla sådana nödvändiga insatser kan mycket väl komma in under programlandsverksamheten.

Ola Ullsten säger att den här inriktningen beror på andra saker, och han talar om administrativ bakgrund. Men samtidigt säger han när det gäller programlandsbiståndet att det också ger SIDA möjligheter att utnyttja sina administrativa resurser på ett effektivt sätt. Det är litet motsägelsefullt när det gäller vad som är det bästa administrativt sett.

Anf. 23 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Först vill jag med tillfredsställelse konstatera att utrikesministern sade att den ändrade rubriken avseende det humanitära biståndet till södra Afrika inte innebär att det skulle bli mindre stöd till befrielseörelser. Men då är det litet svårförståeligt att man måste ändra rubriken, om man anser att befrielseörelserna i södra Afrika skall ha stöd. Vi har ju under många år haft en och samma rubrik under vilken vi har redovisat detta stöd. Varför skall vi nu ändra den? Alla omskrivningar har enligt min uppfattning en viss innebörd. Man gör dem inte bara för ro skull, utan det ligger alltid tankegångar bakom sådana här eufemismer. Därför känner man en viss oro, när de dyker upp. Anser man som sagt att befrielseörelser skall få stöd, då

bör man också vara ärlig och tala om att man vill ge dem det.

Jag skulle också vilja uppehålla mig något vid vad utrikesministern sade om Världsbanksgruppen, och då kanske framför allt vid det förslag om påfyllnad till IFC som föreligger. Utrikesministern sade själv – och vi känner alla till detta – att påfyllnaden till Världsbanksgruppen har dragits ner speciellt från USA:s sida. Man uppfyller alltså inte sina åtaganden, medan mindre stater som Sverige skall fortsätta att betala in sina andelar till de olika organisationerna. Detta hänger ihop med den syn man har på multilateralt kontra bilateralt bistånd. Man kan ju se på vilket inflytande dessa pengar ger när det gäller att kanalisera biståndet via dessa organisationer. Vi vet att Sveriges andelar i t. ex. Världsbanken är så pass marginella – även om de för oss är ganska höga – att de ger väldigt små möjligheter att via röstningar påverka bankens utlåning. Vi har sett många gånger hur banken har fört en politik som vi egentligen inte har gillat utan att vi har kunnat påverka den. Hur blir det nu med det här nya åtagandet i IFC? Vilket inflytande ger den påfyllningen, som regeringen nu är beredd att ställa upp på? Hur många procent ger de 32 miljonerna som man vill satsa på det här området? På vad sätt kommer vi, tillsammans med det tiotal eller kanske upp emot hundra andra stater, att kunna påverka användningen av dessa medel? Det är viktiga frågor, som man måste observera i de här sammanhangen. Man får inte bara fortsätta att betala in medel samtidigt som man konstaterar att andra länder sköter sina åtaganden dåligt.

Anf. 24 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Jag tycker att Oswald Söderqvist, som annars brukar vara ganska konstruktiv – även om jag sällan håller med honom – för i varje fall *en* alldeles onödig debatt, nämligen den om hur vi rubricerar våra anslag. Det avgörande är ju ändå den politik vi bedriver, och den innebär fortsatt stöd till befrielseströrelser för humanitär verksamhet. Det är den typ av stöd vi kan ge utan att komma i konflikt med de regler vi har skrivit under som medlemmar i Förenta nationerna.

Så till den eviga frågan om vilket inflytande Sverige får i internationella organisationer. Det är alldeles uppenbart, Oswald Söderqvist, att om Sverige som en av de ca 150 medlemsstaterna i FN kanaliserar en tredjedel av sitt bistånd den vägen, kan vi inte räkna med att inflytandet över hur medlen används blir lika stort som när vi bedriver biståndssamarbete direkt med mottagarländerna. Men vi har sagt oss att det ligger ett värde i att det finns internationella biståndsorganisationer inom FN:s ram och inom Världsbanksgruppen, eftersom det är ett u-landsintresse att på det sättet kunna samarbeta inte bara med enskilda länder. Av dem är inte alla lika oegennyttiga som Sverige, utan somliga har ganska bestämda krav inte bara på vilken politik som u-länderna i fråga skall föra allmänt sett, utan också på vad man skall satsa på i bistånd. Inte minst gäller detta Oswald Söderqvist och hans partikamrater närstående länder med mycket socialistiska förtecken i sin politik.

När det gäller IFC vill jag säga att det är en organisation som ger

kapitalstöd till investeringar för utvecklingsändamål och som skall vara självfinansierande. Det innebär att man delvis satsar på projekt som medför kostnader, men också på sådant som ger vinst och som kan finansiera dem som inte gör det. Jag tycker att IFC är en bra organisation. Det svenska bidraget är 1 %, och det är rimligt med hänsyn till våra resurser och de fördelningsnycklar som används i det här sammanhanget. Vårt inflytande kan naturligtvis inte med denna enda procent av kapitaltillskottet bli helt avgörande – det må Oswald Söderqvist ursäkt oss för.

Sedan till Allan Hernelius. Jag har både nu och tidigare sagt att vi måste vara beredda att också ha synpunkter på våra mottagarländerns ekonomiska politik, inte för att göra anspråk på att få bestämma över den, men gärna med anspråk på att få delta som samtalspartner även i fråga om grundläggande ekonomiska riktlinjer för utvecklingen. Men det faktum att jag i den diskussionen har antytt en och annan kritisk synpunkt på Tanzanias ekonomiska politik får ju inte innebära att vi skulle bestraffa Tanzania genom att minska biståndet dit. Tanzania är och kommer säkert att fortsätta att vara ett av våra viktigaste programländer. Jag tror att jag vågar försäkra kammaren att de svenska biståndsmedel som har satts in i Tanzania – även om ett och annat projekt har varit mindre lyckat – har varit till nytta för människorna där, och kanske kan den svenska närvaron påverka Tanzania i positiv riktning när det gäller den ekonomiska politiken.

I fråga om Vietnam menar Allan Hernelius att vi bör ha rätt att säga till vietnameserna att deras invasion i Kampuchea och deras kvarstannande där med stora truppstyrkor hotar att underminera den svenska biståndsviljan. Jag kan försäkra Allan Hernelius att detta har jag sagt många gånger, från både denna och andra talarstolar och direkt till företrädare för Vietnams regering. Senast gjorde jag det när vi hade besök av dess utrikesminister Thach, som ju också Allan Hernelius träffade. Jag har i mycket fräna ordalag kritiserat Vietnams utrikespolitik, och jag tänker fortsätta att gör det så länge jag tycker att det finns skäl till det. Men jag anser inte att man skall låta den kritiken få formen av sänkta biståndsanslag till Vietnam. Skulle man ge sig in på den vägen, skulle vi komma att ställas inför liknande avvägningsproblem visavi praktiskt taget alla våra mottagarländer. Gentemot alla dessa länder kan vi nämligen alltid rikta kritik, både vad gäller deras utrikespolitik och kanske än mer vad gäller deras inrikespolitik, om vi skall mäta den med svenska demokratiska mallar. Därför tror jag att vi skall avstå från detta. Och egentligen gör moderaterna mer väsen av den här saken än vad deras politik egentligen förtjänar. Såvitt jag vet har ju inte moderaterna föreslagit att vi skall upphöra med biståndet till Vietnam utan bara att vi skall ge litet mindre – och det kan trots allt inte vara så mycket till principiellt ställningstagande.

Sedan, Allan Hernelius: Jag har inte sagt att den prutning på 800 milj. kr. som ni föreslår beträffande biståndsbudgeten skulle innebära att ni med jämmod ser att människor i u-länderna svälter ihjäl. Det hade varit värt den uppläxning som utrikesutskottets ordförande ville ge utrikesministern. Men jag sade inte så. Jag har bara försökt säga att om Sverige tillsammans med

andra länder skulle ta sina kortsiktiga ekonomiska svårigheter som intäkt för att minska biståndet så kommer nöden i världen att öka och en massa människor att svälta ihjäl i onödan.

Förra året svält ungefär 50 miljoner människor ihjäl i världen – inte i någon stor, dramatisk svältkatastrof som förorsakade rubriker och TV-program, utan tyst och stilla på grund av undernäring och underutveckling. Samtidigt märker vi att världen satsar mer och mer pengar på rustning och mindre och mindre bistånd, med motiveringen att man inte har råd. Det är den inriktningen som jag menar att Sverige inte får kopiera. Därför har vi låtit biståndsanslagen vara orörda av de besparingsinsatser som vi tvingas till på praktiskt taget alla andra områden.

Till sist, herr talman, till Gertrud Sigurdsens resonemang om programländer och anslag till annat än programländer. Det kan för den oinvigde kanske verka vara en obegriplig debatt. Men faktum är att vi alltid gett anslag både till programländer och till annat. Vi ger anslag till s. k. särskilda program för internationella projekt utanför programländerna för 160 milj. kr. Vi har miljö- och energianslagen på 75 milj. kr. och katastrofanslaget på 350 milj. kr. SAREC får 150 milj. kr. och det humanitära biståndet till södra Afrika och Latinamerika – som jag just har talat om – 190 milj. kr. Och vi ger stöd till olika enskilda svenska organisationer. Allt detta ligger utanför programländerna.

Ett av de områden som vi har tyckt att det har varit särskilt angeläget att satsa på och där vi menar att insatserna bör kunna gå också till andra länder än dem som är våra huvudmottagarländer eller programländer är just miljö- och energiområdet. Och här kan inte Gertrud Sigurdsen annat än hålla med mig om att behoven är uppenbara. Vi vet att ca 20 % av jordens växt- och djurarter är utrotningshotade, att de tropiska regnskogarna håller på att långsamt försvinna, att den odlingsbara jorden minskar med ca en tredjedel på 20 år, att öknarna breder ut sig med ca 5–7 miljoner hektar per år, ett område som ungefär motsvarar Skåne, Småland, Halland och Blekinge tillsammans, att flertalet u-länder har kostnader för sin oljeimport som uppgår till 60–70 % av deras samlade exportinkomster och att de lider brist på elektricitet.

Alla dessa problem finns där. Och Sverige har skaffat sig erfarenhet av hur man kan göra någonting åt detta. Då menar vi att det är rimligt att koncentrera ganska mycket av vårt bistånd till just de här områdena. även om det då kommer att beröra även andra länder än programländerna.

Anf. 25 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Herr talman! Beträffande Tanzania föreligger det nog ingen meningsskiljaktighet mellan oss. Jag har också antytt att Sverige borde framföra kritik mot den ekonomiska politik som Tanzania för och därvid framhålla att vi annars riskerar att kasta goda pengar efter dåliga. Hjälpen till Tanzania går i dag inte till utveckling utan till uppehållande verksamhet, och det är inte meningen med vår biståndspolitik. Detta bör politikerna där ha klart för sig.

Beträffande Vietnam ligger det något annorlunda till. Herr Ullsten säger

att han har förebrått vietnameserna för deras politik och framfört kritik. Men därvid har det ju stannat. Herr Ullsten föreslår i dag att vi skall icke bara som nu ge 1 miljon om dagen till Vietnam utan också reservera medel på 200 milj. kr. Men för hur lång tid? Ja, herr Ullsten har i ett anförande nyligen talat om projekt på 10, 20 och 50 år. Under hur lång tid menar herr Ullsten att vi skall fortsätta att hjälpa Vietnam, med den politik som landet för externt och internt? Tror herr Ullsten att den svenska folkopinionen står bakom denna miljonrullning till Vietnam med tanke på dess uppträdande, dess ockupation och dess quislingregim i Kampuchea och Laos? Förvisso inte. Herr Ullsten har själv nyligen talat om hur viktigt det är att förankra biståndspolitiken i den svenska opinionen.

Det räcker med andra ord inte med kritik som inte efterföljs av någon åtgärd. Vi moderater vill att biståndet till Vietnam detta år skall sänkas till 180 milj. kr. Detta är inte att ta bort någonting, utan att anpassa biståndet till en avveckling, en nedtrappning, och det anser vi befogat.

Beträffande de fattiga människor som skulle drivas i döden genom svält till följd av den moderata politiken: Herr Ullsten fällde faktiskt ett sådant yttrande i direkt anknytning till de moderata sparsamhetsmotionerna och inte till någon allmän internationell avveckling – om inte annat får protokollet visa det. Och herr Ullsten har tidigare flera gånger använt liknande tongångar i fråga om de moderata besparingarna i årets budget. Det var det jag menade i mitt första anförande, när jag talade om att personer som vet bättre i alla fall för sådant tal. Det måste betecknas som demagogiskt.

Herr talman! Jag tror att det är viktigt att vår biståndspolitik anpassas också efter folkets mening. Och till folkets mening tror jag icke hör att miljonerna skall rulla till Vietnam på det sätt som har skett.

Anf. 26 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! I fråga om inflytandet i olika Världsbanksorganisationer har utrikesministern och jag inga skilda uppfattningar. Sverige är ett litet land, ett av många, och våra bidrag blir med nödvändighet marginella i de här sammanhangen – och det ger alltså litet inflytande. Men just det är ju problemet. Om det är så måste vi mycket noga överväga vårt engagemang i sådana organisationer.

Som jag sade tidigare har vi många exempel på att Världsbanksgruppen har använts på ett sätt som vi inte har gillat – jag hoppas att också Ola Ullsten anser det. Jag kan bara nämna exemplet Chile, där Världsbanken drog in alla sina lån år 1972, i ett skede när landet framför allt hade behövt stöd – och vi kunde inte göra någonting åt det på grund av de fakta som vi är överens om.

Detta menar jag borde få oss att tänka efter mycket noga, innan vi satsar nya pengar på nya liknande grupperingar.

Sedan: IFC – som utrikesministern med sina amerikanska sympatier uttalar på engelska – är en fullständigt kommersiell organisation. Eller hur? Den skall stödja enskilda företag i utvecklingsländerna. Vi kommer att få –

fick vi höra nyss – 1 % där. Vi kommer alltså inte ett dugg att kunna påverka vart de 32 miljonerna eller några andra miljoner som vi är beredda att slänga efter tar vägen.

Detta tycker jag talar för att vpk:s förslag att vi skall vara försiktiga med multilaterala anslag har fog för sig och är väl underbyggt. Vi har däremot inte sagt att vi inte alls skall ha multilaterala biståndspengar – självfallet måste vi ha det. Men de bör minskas till förmån för bilaterala insatser, som vi kan kontrollera och styra efter våra egna åsikter och uppfattningar.

Anf. 27 Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Får jag för Allan Hernelius och kammarens räkning citera vad jag sade: "Skulle det rika Sverige inte ha råd att avstå en enda procent av våra samlade resurser till människor som annars riskerar att svälta ihjäl?" Jag tror att det är ett uttalande, i form av en retorisk fråga, som jag kan stå för.

Jag hade egentligen inte tänkt säga mer. Men efter Oswald Söderqvists inlägg får jag väl be om ursäkt för att jag mot kammarens regler talade engelska. Däremot har jag ingen anledning att be om ursäkt för det svenska bidraget till IFC. Det är mycket väl använda pengar.

Talmannen anmälde att Allan Hernelius anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 28 MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! En del av bakgrunden till dagens debatt är den mycket allvarliga försämring som har skett i många u-länders ekonomier under 1970-talets olika ekonomiska kriser. Vi kommer ihåg hur vi 1974/75 i riksdagen diskuterade den första oljeprischocken och hur prognosmakarna gjorde prognoser som innebar att en rad u-länder kunde komma att i praktiken göra bankrutt. När vi nu har 1970-talet bakom oss, kan vi konstatera att utvecklingen tyvärr delvis kom att bli värre än de ganska otäcka målningar som då gjordes.

Vad som hände var ju inte bara att u-länder liksom vi andra drabbades av oljeprischocken. Sedan kom i-länderna att via en rekordinflation på industrivaror exportera mycket av vår oljebörda tillbaka till u-länderna. De u-länder som inte hade olja klämdes från två håll – av oljepriserna och de mycket höga importpriserna på de varor som de skulle köpa från i-länderna.

Många u-länders utländska valutainnehav sopades undan. Det var för många u-länder omöjligt att köpa reservdelar. Industrier och jordbruk kom att gå i stå. Till detta kom, inte minst i Afrika, naturkatastrofer, delvis betingade av hur mekaniken har använts i jordbruket, jordförstöring på många håll, Sahelkatastrofen. Livsmedelsproduktionen per invånare kom att sjunka i en del länder i Afrika.

Så kom den andra oljechocken 1979. Vad vi nu har upplevt – och vad som i viss mån är bakgrunden till diskussionen här – är hur den andra oljechocken

från 1979 har arbetat sig igenom världsekonomin under 1980 och 1981. Oljepriserna höjdes. Sedan höjdes priserna på industrivarorna med ny rekordinflation i våra länder. U-länderna fick alltså mycket stora importprishöjningar på sin industrivaruimport. De fick oljeprishöjningar om de inte själva hade olja. Men *dessutom* har ju under 1980 och 1981 tillkommit att u-länderna var i ett mycket sämre läge än under 1973, 1974 och 1975. När den andra oljeprischocken kom hade de dragit på sig en skuldbörda från den första oljeprischocken som gjorde att de är oerhört mycket sämre ställda i nuvarande läge. U-ländernas skuldbörda från den första oljeprischocken fram till nu har minst fyrdubblats.

En mycket vanlig situation i ett u-land är att kanske hälften av landets exportinkomster får användas för att betala oljan. Ytterligare en fjärdedel får användas för att betala räntor och skuldtjänster. Det blir då inte mycket kvar att finansiera den import som skulle kunna användas för u-landets utveckling. Jag tror att Ola Ullsten kanske litet bagatelliserade det problemet när han i och för sig korrekt påpekade att det bara är åtta länder, varav några i Latinamerika, som står för hälften av upplåningen. Det säger väldigt litet om bredden på problemet, eftersom så många u-länder har mycket, mycket små bruttonationalprodukter. De bidrar därmed inte procentuellt så mycket till skuldbördan, men det är ju för landet internt lika stora problem.

Vi glömmer ofta att också u-länder som vi betraktar som förhållandevis starka har en mycket blygsam bruttonationalprodukt. Algeriet – ett oljeland som är mindre dåligt ställt – har en bruttonationalprodukt som är ungefär hälften av Sveriges. Mexico – ett jätteland som har 66 miljoner invånare och är ett av de framgångsrika oljeländerna – har en bruttonationalprodukt som faktiskt bara är en tredjedel större än Sveriges BNP.

Afrika har drabbats värst av denna utveckling. Bruttonationalprodukten per invånare har minskat i en rad länder, livsmedelsproduktionen likaså – tyvärr. Ur den synpunkten är det oerhört viktigt att vi upprätthåller och utökar biståndet till de länder i Afrika som nu har klämts så hårt av den här utvecklingen. Det gäller länder som Tanzania, Kenya och Zambia, som på olika sätt har drabbats.

Jag tycker att det var egendomligt att Ola Ullsten så att säga singlade ut Tanzania som ett land där det fanns speciella skäl för den svenska regeringen att komma med påpekanden om dess ekonomiska politik. Tanzania delar tyvärr den här utomordentligt dåliga situationen med andra länder som exempelvis Kenya och Zambia. Jag tror att det finns skäl att minska på bröstonerna i kritiken av Tanzanias ekonomiska politik när Tanzania, illa ställt som landet är, har en utlandsskuld som i förhållande till landets bruttonationalprodukt är lika stor som den utlandsskuld i förhållande till BNP i Sverige som har utvecklats under de regeringar som Ola Ullsten har suttit i. Den här rådgivningen till Tanzania – från en regering som har skapat en sådan ekonomisk situation i Sverige – kunde kanske mot den bakgrunden få en mer blygsam karaktär.

Det är ett mycket farligt läge som världsekonomin befinner sig i. Tidigare stod ju många u-länder för en expansion i världsekonomin, när vi i i-länderna

drog åt i ekonomin, när efterfrågan föll här. Men det som sker under innevarande år är egentligen ett ytterligare förvärrande. De icke oljeägande u-länderna har drabbats på det sätt som vi har talat om. Det som sker just nu, och som kanske gör läget i år extra farligt, är paradoxalt nog att oljepriserna sjunker. Man kan säga sig att detta skulle vara bra för andra u-länder, och det är det utan tvivel på lång sikt. Men vad vi upplever just nu, år 1982, är att till följd av fallande oljepriser många oljeländer, som tidigare har stått för expansion i ekonomin, ställer in – eller drar ner på – projekt, håller tillbaka. Det blir alltså ett bortfall av efterfrågan jämfört med hur det var tidigare.

Men samtidigt innebär den otäcka ironin att de andra u-länderna, som skulle vara hjälpta av lägre oljepriser, fortfarande är drabbade av oljepri-sernas inverkan på alla andra priser. De drabbas fortfarande av rekordinflationen på industrivaror, och de drabbas av den hårda skuldtjänst med mycket höga räntor som de måste betala. Alla sitter så att säga i saxen – de icke oljeinnehavande u-länderna till följd av effekterna av 1979 års oljeprishock, oljeländerna genom att de nu själva måste iakttä försiktighet. Och vi i industrivärlden känner de problem vi har och hur de har mötts med en alltför konservativ politik – vilket inte hör till dagens debatt.

Det är alltså mycket viktigt att denna knut kan lösas upp. Ett sätt är internationella överenskommelser, som lyfter av en del av u-ländernas skuldbörda. Det är en förutsättning som det inte finns någon väg udenom. Det är ett nödvändigt men icke tillräckligt steg. Löser man inte genom internationella överenskommelser upp den knut som u-ländernas skuldbörda innebär, så är riskerna för hela världsekonomin, såvitt jag förstår, utomordentligt stora.

Denna dystra utveckling döljer på ett sätt när det gäller u-länderna en annan utvecklingslinje, som är mera positiv och som har gått parallellt. Många u-länder är inne i en utveckling där man vill bredda kontakterna med i-länder, inte minst i-länder som är oberoende och alliansfria, av Sveriges typ. Detta gäller både fattiga u-länder och bättre ställda u-länder. Man säger sig att bistånd inte får vara hela förhållandet mellan i- och u-länder. Man vill vidga sina kontakter på en lång rad andra områden. Parallellt med ett ökat biståndsberoende – på grund av de ekonomiska kriserna – vill alltså många u-länder bredda och utveckla kontakterna med just Sverige. Det kan vara på många områden: utrikespolitik, vetenskap, teknologi, kulturellt samarbete och kommersiellt samarbete.

Detta är också viktigt för Sverige, ett land som hävdar alliansfrihet och de mindre staternas rätt till självständighet och ekonomiskt oberoende. Att stärka utvecklingsländer som strävar efter självständighet är ju också ett sätt för oss att stärka vår egen självständighet. Vår ekonomi är starkt utlandsberoende. Vi har alla skäl att sprida detta beroende till flera länder för att inte bli alltför beroende av ett eller två ekonomiska maktcentra.

När då utvecklingsländer – det kan vara våra biståndsmottagarländer eller rikare länder – velat utveckla kontakterna med Sverige, ofta på många områden samtidigt, t. ex. överföring av kunskap och teknologi, köp av hela anläggningar, yrkesutbildning, hela system osv., har man ofta haft kritiska

synpunkter på Sveriges sätt att fungera som motpart i ett ökat utbyte. Det är svårt, säger man, att i Sverige finna ett sammanhållande organ till vilket ett u-land kan rikta sina önskemål och göra beställningar. Den svenska resursbasen och våra kunskaper finns ju spridda på många tekniska områden, på olika företagsgrupper, små och stora industrier och statliga institutioner runt om i landet. Många u-länder upplever att det inte finns någon samordning eller att den är otillräcklig. Någon möjlighet för u-landet att överblicka vilka möjligheter Sverige har att bidra på en viss sektor finns ofta inte.

Socialdemokraterna har vid sin partikongress i höstas tagit upp ett program om hur man skall kunna utveckla samarbetsavtal med u-länder mot denna bakgrund. Där har förts fram tankar om hur vi med ett begränsat antal u-länder där vi har ett utrikespolitiskt intresse, ett biståndspolitiskt intresse eller ett kommersiellt intresse skall kunna utveckla mer sammanhållna samarbetsavtal. Dessa avtal kommer att få olika karaktär och olika finansieringsformer, beroende på om de är kommersiellt betingade eller grundas på biståndsskäl eller utrikespolitiska skäl. Nu skall jag självfallet inte ta upp tiden med att exemplifiera alltför mycket, men det kan gälla allt ifrån miljöteknik – hur man skall försöka att i vart fall minska den fruktansvärt farliga jordförstöring som nu pågår i stora delar av u-länderna – forskning, teknologisamarbete, mineral- och krafttillgångar, kommunikationssystem – som är ett område där man i många u-länder vill ha ett ökat samarbete med Sverige –, till varvsindustri, skogsindustri, livsmedelsindustri och mycket annat.

På svensk sida då? Vårt parti har lagt fram en rapport, och vi har fått större stöd i riksdagen. Det har ju tidigare funnits en viss tveksamhet när det gäller tanken på samarbetsavtal från andra partier, och vi har drivit dessa frågor rätt ensamma. Men nu finns det en större uppslutning och större förståelse i riksdagen för denna bredare u-landspolitik, och det är glädjande. Detta återspeglas också i utrikesutskottets betänkande. Det viktiga är att i Sverige åstadkomma en sådan samordning att u-länderna verkligen märker att de kan få ett gensvar, att det finns en motpart i Sverige som tar sig an och vill utveckla deras önskemål. Som det nu är vänder sig många u-länder till någon institution i Sverige och har sedan inte någon möjlighet att överblicka om deras sak kan föras vidare och om den kan kopplas in i ett större sammanhang eller inte.

Ett av problemen här är att teknisk kompetens – om vi nu håller oss till industrisidan – finns inom företag, medan ramarna och förutsättningarna för ett vidgat samarbete med ett helt u-land – som ju ofta är ett statshandelsland eller där i vart fall staten har en större betydelse än i det svenska systemet – måste organiseras av staten. Marknadsmekanismerna har ju visat att de inte är tillräckliga för att klara denna koppling mellan intressen från u-ländernas sida och ifrån vår sida.

Det måste alltså byggas upp en organisation som har en förmedlande funktion och som också har förhandlingsfullmakter gentemot de svenska företagen och gentemot u-landet. Det gäller ett organ som har kompetens

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

som både säljare och köpare av varor och tjänster. Huvudfunktionen måste vara att förmedla. Man kan säga att det är ett organ med förhandlingskapacitet som skall kunna fylla en sorts mäklarroll.

Mot denna bakgrund har vi föreslagit en samordning och förstärkning av instrumenten för samarbetet med u-länderna, vid sidan av biståndet. Detta bör då enligt vår mening åstadkommas genom ett nytt u-landshandelsorgan med huvuduppgift att förbereda nya samarbetsavtal och förverkliga intentionerna i redan ingångna regeringsavtal. Det är alltså skillnaden i förhållande till de mer protokollära avtal som man tidigare har haft, där det inte har funnits något organ som haft till uppgift att följa upp att avtalens intentioner också förverkligas. Ett sådant här organs arbetsfält kan bli omfattande. Det gäller ju kommersiellt, industriellt och tekniskt samarbete. Organet bör i princip ta hand om sådant bredare samarbete som nu ligger utanför SIDA:s verksamhet. Och de olika statliga organ som i dag är verksamma på sådana här områden borde ingå i detta nya organ, som också skulle kunna hjälpa till med att underlätta och organisera kompensationsaffärer och liknande.

En sådan här ny institution bör spela en aktiv roll som mäklare mellan företag, myndigheter och andra institutioner i de avtalslutande länderna. Man bör försöka få till stånd paketlösningar på de problem som presenteras. Det arbetet underlättas, om organet kan disponera finansiella instrument som är viktiga för företagen. Självfallet för de institutioner som i dag bedriver sådan här verksamhet och som kommer in i detta nya organ med sig sina resurser. Därutöver bör man i tillämpliga länderfall kunna ha tillgång till och inflytande över export- och investeringsgarantier, creditsubventionering och förmånliga krediter, som då kan passas in i ett sammanhang, vilket inte görs i dag. Finansieringsformerna blir, som vi har beskrivit i vårt särskilda yttrande nr 9, olika beroende på om det är ett biståndsland eller om det är ett land där det föreligger kommersiella skäl för verksamheten.

Många u-länder, både fattiga och rikare, önskar sig i dag ett bredare samarbete med Sverige, men de säger att Sverige saknar instrument för detta och att de inte möter det gensvar som de vill ha. Den typ av organ som vi här föreslår innebär att man praktiskt försöker skapa instrument för att förstärka ett samarbete mellan Sverige och olika u-länder på sådana områden som är av gemensamt intresse. Det kan vara ett, om än blygsamt sätt att möta de problem som jag inledningsvis talade om. Man försöker skapa kontakter som är bra för båda parter ekonomiska utveckling, nationella oberoende och självständighet. På det sättet kan vi bidra till att denna typ av kontakter ökar i stället för att avbrytas. Det har ju i många fall skett under 1970-talets ekonomiska kriser.

Mot bakgrund av det farliga läge som världsekonomin och vår egen ekonomi befinner sig i, kan – utan att man överdriver betydelsen – denna typ av förslag vara ett konstruktivt bidrag för att få till stånd en bättre ekonomisk och social utveckling. Här kan alltså vårt land hjälpa till.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna till betänkandet och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 29 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det är en ofta förekommande uppfattning att ett lämnat bistånd alltid resulterar i en biståndseffekt som direkt kan relateras till biståndets storlek. Om det vore så väl – hur mycket enklare skulle det då inte vara för vårt land, alla andra länder och för FN-organen att åstadkomma en snabbare, långtgående utveckling i tredje världens länder.

Biståndet försvåras av att biståndsmålen alltför ofta kommer i konflikt med varandra. Långsiktiga utvecklingsinsatser i syfte att stärka ett mottagarlands ekonomiska och sociala utveckling kan medföra en ökad ojämlikhet mellan olika befolkningsgrupper. När för landet livsviktiga transportvägar byggs, måste invånarna flyttas från sina jordlappar, med en osäker livsmedelsförsörjning som följd. Och i sista numret av Rapport beskrivs hur invånarna, vid en byskogsplantering i Indien för att säkra kommande bränsleförsörjning, under tiden går miste om det bränsle som de tidigare kunnat hämta från buskar och små träd i området som skall planteras. Vi vet också att alltför drastisk mekanisering och gödsling av jordbruk ibland på ett påtagligt sätt har medverkat till ytterligare social utslagning bland dem som inte räknats till jordägarnas skara.

Att lämna bistånd innebär en balansgång som inte är lätt. När sedan motsättningar uppkommer mellan mottagarland och biståndsland om biståndets inriktning försvåras verksamheten. Ett tecken på befintliga svårigheter är storleken av icke utnyttjade biståndsmedel, som återfinns hos olika mottagarländer. Det finns flera orsaker därtill. En orsak är att de biståndsansvariga myndigheterna i vårt land i alltför ringa grad har tagit hänsyn till mottagarländernas kapacitet vid fastställandet av biståndets storlek. En annan orsak – kanske särskilt märkbar under 1970-talet – är bristen i vår egen kapacitet att klara de åligganden som uppfyllandet av enprocentsmålet krävt.

Moderaterna har, som Allan Hernelius tidigare redogjort för, lagt fram ett förslag om att begränsa biståndsanslaget under det kommande budgetåret med nära 800 milj. kr. Det innebär i princip att det fryses vid nuvarande nivå och i vissa fall, där reservationerna är stora, en direkt nedskärning.

Fru talman! Vi har från vårt håll på intet sätt skurit alla mottagarländer över en kam. Vi har i stället nogga undersökt förhållandena i de olika länderna och bedömt såväl biståndseffekterna som möjligheterna att fortsätta ett framgångsrikt bistånd. Särskilt viktigt har det varit för oss att beakta SIDA:s möjligheter att åstadkomma resultat som står i paritet med de av riksdagen uppställda biståndsmålen.

Det är då kanske naturligt att jag i första hand uppehåller mig vid det land som är vår största biståndsmottagare, Tanzania – alldeles speciellt efter den varning som Mats Hellström gav för att vi skulle lägga oss i Tanzanias ekonomi.

Samtidigt som det svenska biståndet svarar för 70 % av Tanzanias alla utvecklingsutgifter kan vi konstatera att Tanzanias ekonomi i dag fallit sönder. Produktionsförmågan i den tanzaniska ekonomin har icke växt i takt med utvecklingsambitioner. Vårt bistånd har möjliggjort stora investe-

Nr 138

**Onsdagen den
5 maj 1982**

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

ringar inom den offentliga sektorn, trots att det egna investeringsbara överskottet hela tiden har minskat. I rapporten från länderbyrån om vårt bistånd till Tanzania – jag tycker att Mats Hellström skall läsa den rapporten – står det bl. a.: "Om biståndet skulle fortsätta som hittills skulle det bidra till att ytterligare fördjupa krisen."

Vi moderater har hela tiden varnat för att ett land skulle bli alltför ensidigt beroende av hjälp från oss – dvs. för vad som nu har hänt. Fru talman! Jag menar med detta inte att vi på något sätt skall sluta vår biståndsverksamhet i Tanzania. Men ett land som sätter marknadskrafterna ur spel och där en ökad del av biståndsmedlen utbetalas till leverantörer och inte finns med i landets utvecklingsbudget – så är förhållandena – behöver inte i första hand mer pengar utan hjälp till att organisera sitt ekonomiska system. Jag biträder därför vad utrikesministern här sade i detta avseende.

Tanzania har nu tvingats be IMF om hjälp. Förhandlingar pågår mellan parterna, och där är IMF:s krav ytterligt hårda men nödvändiga att få igenom, inte minst om vi som biståndsgivare skall ha möjlighet att hjälpa landet i fortsättningen – som vårt biståndsbete nu är utformat försvårar vi landets situation ytterligare.

Den ingående reservationen när det gäller Tanzania, dvs. outnyttjade medel, var vid nuvarande budgetårs ingång 132 milj. kr. Moderaterna har föreslagit ett nytt anslag på 371 miljoner, vilket skall ses i relation såväl till regeringens och socialdemokraternas förslag om 440 miljoner som till den rapport jag nyss nämnde, där bl. a. krävs en omprövning av organisationen av vår biståndsverksamhet i Tanzania. Denna är naturligtvis i sin tur beroende av resultatet av förhandlingarna med IMF och de konsekvenser de får för Tanzanias kommande utveckling och ekonomi.

Fru talman! Ett annat land där stora frågetecken kan sättas om effekten av det svenska biståndet är Angola. Det är ett nytt biståndsland, och huvudelen av vårt bistånd har hittills varit importstöd. Även när det gäller att en omfattande byråkrati försvårar dialogen med de styrande, och vårt bistånd står också inför en omorganisation. Bristande planeringskapacitet har gjort att en reservation på 65 milj. kr. har uppkommit, och det moderata förslaget om ett nytt anslag på 74 miljoner bör inte få några negativa konsekvenser för det fortsatta biståndet, inte minst mot bakgrund av att det skall omorganiseras.

Självfallet kan jag inte här i debatten redogöra för våra synpunkter för varje enskilt land. Genomgående för våra förslag har varit att vi vill uppnå oförändrad grad av verksamhet i de olika länderna. Samtidigt vill vi understryka angelägenheten av att de utvärderingar av det svenska biståndet som numera görs leder till konkreta resultat vad gäller biståndets uppläggning och genomförande. Från moderat håll har vi länge krävt en bättre utvärdering av det svenska biståndet. Vi kan nu glädja oss åt att en sådan kommit till stånd, men den måste också få effekt på biståndets fortsatta inriktning. Hittills gjorda utvärderingar ger belägg för vad jag tidigare nämnde: Det har funnits – och finns kanske fortfarande – en skillnad mellan vår tekniska och personella kapacitet och vår ekonomiska offervilja.

Som Allan Hernelius anfört, kan vi och skall vi inte se vårt internationella bistånd som helt bortkopplat från vår egen samhällsekonomi. De begränsningar i förhållande till propositionen som moderaterna föreslagit när det gäller Latinamerika, humanitärt bistånd och regionala insatser är betingade av vår väl grundade inställning att det i nuvarande samhällsekonomiska situation inte finns skäl till en kraftig ökning till ändamål vars biståndsbehov inte är klart fastställt. Genom anslaget till katastrofhjälp kan vi på sedvanligt sätt bidra och hjälpa i oförutsedda situationer. Naturkatastrofer, människor på flykt, missväxt och andra förhållanden med mänskliga lidanden som följd påkallar alltid hjälpinsatser, och i sådana situationer förutsätter vi att dessa liksom hittills skall kunna ske utan inskränkningar i förhållande till vad som nu gäller.

Så några ord om inriktningen av det framtida biståndet. Förhållandet mellan i- och u-länder är inte begränsat till det biståndspolitiska fältet utan är långt mer omfattande och ömsesidigt. U-landspolitik har blivit ett samlande begrepp för relationerna mellan industri- och utvecklingsländer och omfattar, som Mats Hellström redogjorde för, många olika områden. Det må gälla handelspolitik, sjöfartspolitik, kulturpolitik eller valutapolitik. Det är naturligtvis angeläget att vårt bistånd i första hand inte inriktas på enbart medelsöverföring utan att vårt teknologiska och administrativa kunnande tas till vara i samarbetet.

Jag instämmer i vad Mats Hellström sade om att u-länderna allt oftare ställer krav på en utvidgning av samarbetet – inte minst kontakterna med svenskt näringsliv uppskattas. U-ländernas önskemål om industrialisering öppnar möjligheter för svensk industri till export av kunskaper, varor och tjänster av olika slag. Men i motsats till Mats Hellström finner jag det angeläget att kontakterna mellan vårt land och biståndsländerna inte begränsas till myndighetskontakter.

Vad socialdemokraterna föreslår i sitt särskilda yttrande är helt enkelt ytterligare en myndighet, ytterligare en förstärkt byråkrati när det gäller de kontakter som både u-länderna och vi själva finner angelägna. Jag tror att det är en helt felaktig väg. Vi har i dag våra biståndskontor, våra ambassader, exportkreditnämnden och BITS. På det sättet har vi inte minst mot bakgrund av industriernas vilja att själva gå ut på u-landsmarknaden möjligheter till kontakter utan att ytterligare förstärka den statliga byråkratin. Per-Olof Strindberg kommer senare att tala om behovet av återflöde av svenska biståndsmedel.

Ett annat viktigt område är utvecklingen av systemet med förmånliga krediter. ASEA-chefen har sagt att om det anslaget fyrdubblades, skulle 30 000 arbetstillfällen skapas i Sverige och vår export öka med 10 miljarder. Vi lär inte få reda på om det antagandet är riktigt, men vad vi vet är att svensk industri i dag inte tål att åsidosättas av andra länders creditsubventionerade företag.

Ibland talar vi om bistånd och u-länder som om det inte blivit något resultat av det hittillsvarande biståndet, men efter decenniernas satsning på utvecklingsländerna har det hänt en del. U-länderna består i dag inte huvudsakligen

av infödingsbyar och småbruk. Parallellt därmed finns ofta en väl fungerande industriell produktion och en stark utvecklingsvilja. På sikt utgör utvecklingsländerna en stor marknad. Deras importbehov måste täckas, givetvis – och det är önskvärt – i första hand genom deras egen export, men det torde dröja länge innan de flesta av dem uppnår en situation där inte behovet av förmånliga krediter är mycket stort. De flesta andra länder har insett nödvändigheten av kreditsubventioner och går u-länderna till mötes i deras önskemål om sådana. Från moderat håll gläds vi åt ökningen av anslaget till förmånliga krediter, men vi kan i motsats till regeringen inte inse varför en begränsning av antalet länder som kan utnyttja dessa krediter fortfarande skall gälla. Användningen av förmånliga krediter bör enligt vår uppfattning utsträckas också till andra u-länder. Självfallet förutsätter vi därvid att utvecklingseffekten blir föremål för bedömning.

Det finns verkligen – det vill jag säga till Gertrud Sigurdsen, som inte är inne i kammaren nu – anledning att syna systemet med programländer. Systemet var helt riktigt i biståndets barndom och ger i dag en nödvändig och önskvärd stabilitet, men det torde inte vara orimligt att förutsäga att förändringar av den framtida biståndsorganisationen kommer att medföra ett avlägsnande från den hårda programlandsbindningen.

När u-ländernas primära behov en gång täckts, måste ytterligare ökad hänsyn tas till vår egen förmåga som biståndsgivare. Det kommer inte längre att räcka med att ställa frågan: Vad vill mottagarlandet? Den måste kompletteras med: Vad kan vi själva? Vi har som ett utvecklat land ett globalt ansvar. Vi vet vilka följderna blir av miljöförstöring. Vi kan förutse konsekvenserna av en accelererande ökenutbredning. Vi kan översätta och mångdubbla vår egen energikris till u-landsförhållandena. Frågor om energiförsörjning, naturförstörelse och ohejdat utnyttjande av naturtillgångar är sällan begränsade till ett enda land utan till regioner. Samtidigt har vi i Sverige kunnande på dessa områden. Från moderat håll har vi i vår motion fört fram krav på ökad skyldighet för oss att i högre grad satsa på områden där vi besitter speciellt kunnande. Därmed uppnås den största effekten av biståndet. Vi kommer aldrig att få reda på alla våra biståndsmisslyckanden, men vi är skyldiga att lära av de misstag som vi känner till. Denna syn delas inte av socialdemokraterna. Envist håller man fram att biståndet skall koncentreras till det landprogrammerade biståndet – detta trots att kanske en större del måste komma de allra fattigaste länderna till del i framtiden. Och det är inte säkert att våra nuvarande programländer över lag kommer att höra dit. Det verkar som om de politiska banden till de mest socialistiska länderna, alltså nuvarande majoriteten av våra programländer, bedöms som viktigare än den totala utvecklingseffekten av biståndet. Bai Bang är väl det tydligaste exemplet därpå.

Ett annat påträngande bevis för detta faktum är socialdemokraternas upprepade yrkande på höjning av anslaget till bredare samarbete med Cuba. Utskottet har för tredje året i rad begränsat detta anslag till 5 milj. kr. – det är angeläget att anslaget används för aktiviteter inom bredare samarbete och inte till något annat – medan socialdemokraterna kräver en fyrdubbling av

anslaget. En utveckling av samarbetet med Cuba i den grad som socialdemokraterna önskar kan bara vara politiskt och icke humanitärt motiverad. Det finns anledning att erinra om att Cuba på alla tänkbara sätt, inte minst ekonomiskt, stöder socialistländer i Afrika och Latinamerika och dessutom håller soldater i Angola och Moçambique och militära rådgivare i 16 länder.

Fru talman! Det är sant att det går en skiljelinje i svensk biståndspolitik mellan de olika partierna i vårt land. Den skiljelinjen går inte efter anslagens storlek utan efter vilka regler som skall gälla för svenskt bistånd. Vi ser i dag inget slut på behoven av hjälp. Men vi ser att behovens karaktär förändras. Moderaterna kommer i ökad utsträckning att sträva efter ett samarbete med utvecklingsländerna. Samtidigt är vi öppna för de nya krav som kommer att ställas, och vi förbehåller oss rätten att kräva ett effektivt bistånd. I ett långsiktigt perspektiv är det endast genom en sund ekonomisk politik i vårt eget land som förutsättningar skapas för bistånd.

Jag tycker egentligen att det är genant att tala om solidaritet så länge vi själva inte avstår någonting för tredje världen. Vi lånar för att våra barn och barnbarn en gång skall avstå.

Vårt moderata mål är en biståndspolitik, som grundas på avstående av resurser som vi själva skapar genom arbete i vårt land. Det är för att skapa de resurserna som vi i så hög grad prioriterar återställandet av jämvikten i svensk ekonomisk politik. På lång sikt gynnar detta u-länderna lika mycket som oss själva.

Fru talman! Jag yrkar bifall till alla reservationer som avgivits av Allan Hernelius, Per-Olof Strindberg och mig själv.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 30 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Ingrid Sundberg talade om Tanzania och fortsatte kritiken av landets politik, nämligen att produktionsförutsättningarna inte har växt i takt med utvecklingsambitionerna. Det är naturligtvis alldeles riktigt. Det gäller ingalunda enbart Tanzania, som jag sade i mitt inlägg. Tyvärr är det så att denna utveckling på olika sätt har drabbat de allra flesta av de fattiga länderna i Afrika. Vi har i utskottet fått föredragningar från SIDA som klart visar hur länder med mycket olika ekonomiska system betraktas som lika mycket drabbade och tyvärr har samma svåra förutsättningar att ta sig ur detta. Tanzania är ett exempel. Kenya med ett helt annat ekonomiskt system är ett annat exempel. Zambia, med en annan form av ekonomi, är också ett exempel.

Att moderaterna ur detta, som är en gemensam afrikansk tragedi, singlar ut just Tanzania är naturligtvis enbart av politiska skäl.

Det är en märklig, ny linje som moderaterna här driver. I en reservation säger man att man skall använda biståndet för att pricka ut, bestraffa och vara magister över olika u-länder. En svensk reaktion bör komma i fråga, säger

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

man, antingen genom att anslagen sänks eller fryses eller att i de svåraste fallen en successiv avveckling påbörjas. Att använda bistånd för att bestraffa andra länder genom att frysa vissa ramar eller genom att göra vissa minskningar av andra ramar anser jag vara att uppträda så som en del kolonialmakter har uppträtt. Moderaterna önskar att man använder pengar för att utfärda uppförandebetyg. Det är en nyhet och – som många i debatten har sagt – en obehaglig nyhet.

Jag anser också att det är en opportunistisk politik moderaterna för. I regeringsställning har ni haft ansvaret för de lån som Ingrid Sundberg talade om. När ni satt i regeringsställning förde ni inte denna politik när det gäller biståndet. Det är nu, när ni står fria utanför regeringen, som ni vill kamma in olika sympatitytringar hos olika grupper i landet. Ni vill stå fria och inte ta ansvar för den ekonomiska politik och den biståndspolitik ni i regeringsställning företrädde. Det menar jag är opportunism.

Ingrid Sundberg angrep slutligen också våra förslag om samarbetsavtal och statlig samordning i Sverige av den verksamhet som kan få u-länderna att vinna bredare kontaktytor i vårt land. Är det bra som det är nu, Ingrid Sundberg? Ingrid Sundberg förespråkar uppenbarligen en passivitet. Staten skall inte gå in, utan man menar att det är bra som det är. Men u-länderna anser inte att det är bra som det är. Det gäller både kapitalistiska u-länder och socialistiska u-länder. Den här inställningen att staten inte skall blanda sig i u-landspolitiken är någonting som man kan få höra i utredningskanslier och byråkratier som är knutna till industriapparaten här i landet. Ställer man samma fråga till företagare som arbetar i u-länderna om de tycker att man behöver ett ökat statligt engagemang för att binda ihop u-ländernas intressen med det svenska näringslivet och det svenska samhället, får man mycket ofta svaret att de tycker att det är bra. Jag tror att Ingrid Sundberg har lyssnat för mycket på industribyråkratin i Stockholm och för litet på vad som sägs i u-länderna.

Anf. 31 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Fru talman! Mats Hellerström har alldeles rätt i sin analys av konsekvenserna av de oljekriser som vi upplevt under det senaste decenniet. Givetvis har detta drabbat alla de länder som Mats Hellerström här nämnde.

Att jag tog Tanzania som ett exempel berodde inte på politiska skäl, utan det berodde på två andra faktorer.

För det första har vi från moderat sida hela tiden varnat för att låta ett biståndsland bli så till den grad beroende av ett enda givarland. Det kan aldrig vara nyttigt. Mats Hellerström måste efter studier och efter de föredragningar vi har haft i utskottet om Tanzanias ekonomi vara helt medveten om de negativa effekter detta har haft när det gäller Tanzanias egna utvecklingsansträngningar.

För det andra: Jag tog Tanzania som ett exempel för att visa att det ekonomiska system som råder där har likväl medfört att Tanzania i jämförelse med Zambia och andra afrikanska länder är det enda land vars ekonomi har blivit sådan att man över huvud taget icke kan göra någonting

förrän förhandlingarna med IMF är slutförda. Man är alltså i en katastrof-situation rent ekonomiskt. Det var därför jag tog Tanzania som exempel.

Jag tror visst, Mats Hellström, på att staten har en väldig betydelse för biståndet. Annars skulle jag inte under årens lopp ha tillstyrkt stora anslag till detta. Men vad jag inte tror på är en ökad byråkrati. De organ och de hjälpmedel som Mats Hellström tycker att vi behöver för att åstadkomma någonting som vi tydligen är ense om vore önskvärt finns redan i dag. Jag är emot att tvinga in nya kontakter under ett statligt organ. Jag tror att det kan få en klart motsatt effekt. Där har vi skillnaden i politisk uppfattning. Jag har inte en sådan tilltro till statliga organ och byråkratiska institutioner att jag anser att de när det gäller bl. a. handel och industri skall förbättra förhållandena i u-länderna.

Anf. 32 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Fru talman! Ingrid Sundberg hävdar att Tanzania är alltför beroende av ett givarland. Vi kan väl alla beklaga att inte fler länder ställer upp för ett land som Tanzania. Men det gäller de flesta länder som söker oberoende, att de har svårare att få andra biståndsgivare att ställa upp. Om de dessutom är fattiga och det inte finns så mycket pengar att hämta i dessa länder, så är det en rad länder som har "krämarskäl" att inte ge bistånd. Vi kan alla beklaga att Sverige är en dominerande biståndsgivare i Tanzania. Men det får ju inte leda till att vi skall dra ned vårt bistånd – det kan i varje fall inte vi från socialdemokratiskt håll gå med på – särskilt inte i ett läge då landet drabbas tillsammans med andra afrikanska länder av en svår ekonomisk kris.

Tanzania har också till skillnad från andra länder velat hävda sitt oberoende och därmed inte accepterat alla Internationella valutafondens mycket långtgående krav på en politik som direkt skulle förstöra för de människor som har den sämsta ställningen i Tanzania. Jag menar att det icke är något skäl för Sverige att i ett sådant läge ytterligare spä på den kritik som Internationella valutafonden kommit med. Man måste tvärtom ta Tanzanias parti gentemot många av de krav som Internationella valutafonden ställer och som direkt skulle göra det ännu sämre för de människor som har det sämst.

Detta är viktigt också för utvecklingsprocesser i u-länderna. Ekonomiskt oberoende och nationell självständighet är viktiga för att man skall få i gång de utvecklingsprocesser som Ingrid Sundberg och jag är överens om och som gör att människor i u-länderna också vågar arbeta för en gemensam framtid. Då är ekonomiskt oberoende och nationell självständighet, som Tanzania arbetar för i mycket hård motvind, viktiga. Är man beroende är det också svårare att få i gång interna utvecklingsprocesser i ett u-land.

Slutligen: Om alla instrument nu finns, varför är det så att en rad u-länder säger att de har svårare att komma i kontakt med Sverige än att komma i kontakt med länder som Nederländerna, Västtyskland och Frankrike? Är det så att man i de länderna byggt upp vad Ingrid Sundberg kallar för en byråkrati? Nej, man har byggt upp en samordning under statligt överinseende, som gör det lättare för u-länderna och för företagen att hitta till

varandra. Det handlar om en mäklarfunktion, en förmedlarroll, och inte om byråkrati.

Jag tror att det är allvarligt för hela uppläggningsen, att det svenska näringslivet skall söka sig till nya marknader, om man har den inställningen att varje gång staten spelar en roll så slår näringslivet bakut och säger: Det här vill vi inte vara med om. Har man den inställningen kommer Sverige också i exporthänseende att halka långt efter andra länder, där man icke har de skygglappar i fråga om statliga engagemang som i varje fall Ingrid Sundberg ger intryck av att ha.

Anf. 33 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Fru talman! Det är inte staten som sparkar ut dem, utan det är den ökade byråkratin.

Mats Hellström beklagar att inte fler länder har trätt in för att hjälpa Tanzania. Tanzanias utvecklingsverksamhet är dock totalt sett finansierad till 70 % av svenskt bistånd. Jag tror att det var Gertrud Sigurdson som i sitt anförande citerade ur propositionen, där man särskilt betonar att A och O i utvecklingsarbetet måste vara landets egna ansträngningar. Om ytterligare ett land hade gått in, skulle det ha inneburit att mellan 70 och 90 % av Tanzanias utvecklingsansträngningar skulle ha finansierats med utländskt kapital. Felet har, precis som vi har sagt hela tiden, varit att Tanzania gjorts så i alla avseenden beroende av bistånd från ett enda land, nämligen från Sverige.

Mats Hellström tar vidare upp Valutafonden. Det är klart att länder kan vända sig till Valutafonden i olika situationer, men när det gäller Tanzanias ekonomi torde det inte finnas någon ekonom eller någon redogörelse som inte betonar att Tanzanias hänvändelse till Valutafonden är förorsakad av den djupaste tänkbara ekonomiska kris, i ett land där praktiskt taget ingenting fungerar och vars infrastruktur är nedbruten. Detta förhållande är något som jag djupt beklagar. Det innebär inte att jag menar att vi inte skall – och tvingas – se ljust på möjligheterna att klara upp situationen. Men det kan vi definitivt inte göra genom att stötta Tanzania i förhandlingarna mot Valutafonden, som skall göra försök att hjälpa landet. Alla de tre parterna, Tanzania, Sverige och Valutafonden, måste gå samma väg.

Förste vice talmannen anmälde att Mats Hellström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 34 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum uppsatts.

Anf. 35 BERTIL MÅBRINK (vpk):

Fru talman! Jag skall tala för vpk-motionen 934, som gäller ökat bistånd till Vietnam och Laos och att Kampuchea skall upptas som svenskt programland för bistånd.

Vpk har yrkat att biståndet till Vietnam skall höjas med 55 milj. kr. utöver

av regeringen föreslagna 345 milj. kr.

Vårt krav sammanfaller med det socialdemokratiska, och jag vill därför yrka bifall till utskottets förslag om att landramen för Vietnam återförs till 400 milj. kr.

Regeringen för en ynklig argumentation för att minska biståndet till Vietnam. Man säger att landramen för Vietnam nu kan minskas i takt med att projekten färdigställs. Detta resonemang är ingenting annat än ett försök att dölja regeringens vägran att gå in i nya projekt i Vietnam. Det är också en långtgående eftergift för moderaternas osakliga och lögnaktiga attacker mot Vietnam.

Vi vet att moderaterna har skjutit in sig på Bai Bang, alltså pappersbruket i Vietnam, och hävdar att det är ett misslyckat biståndprojekt. Man kan fråga sig hur moderaterna och för resten också en stor del av svenska massmedia kan göra ett sådant påstående. Borde man inte vänta med sådana tvärsäkra uttalanden tills vi sett hur anläggningen i Bai Bang kommer att fungera?

Om vi med utvecklingsbistånd menar insatser som åstadkommer ett visst mått av utveckling, kan varken vi eller vietnameserna ännu mäta effekterna av Bai Bang-projektet.

Bai Bang kan inte värderas som vilken annan industriinvestering som helst på världsmarknaden, där man bara ser till hur stor produktionen är för en viss kostnad. Om Vietnam kunde genomföra den typen av investeringsprojekt så skulle landet inte behöva någon u-hjälp.

Vietnam har ett enormt behov av papper, bl. a. till undervisningen, för att höja landets och folkets kunskapsnivå. Här spelar Bai Bang och den svenska insatsen en oerhört stor och betydelsefull roll.

Vietnam har också visat att dess utvecklingspolitik är sådan att den tillgodoser hela folkets behov, och att man fördelar de knappa resurserna på ett rättvist sätt. Det finns ingenting i nuläget som visar att Bai Bang är ett misslyckat biståndprojekt – tvärtom. Med tanke på den utvecklingspolitik landet för är det en fin biståndsinsats vårt land gjort.

Det är därför falskt och felaktigt att slå bort nya förslag till biståndprojekt i Vietnam med argumentet "inga fler Bai Bang". I stället gäller det att använda de gjorda erfarenheterna för att – tillsammans med vietnameserna – utforma nya projekt som på effektivaste möjliga sätt bidrar till landets utveckling.

Behov av bistånd finns inom alla områden – sjuk- och hälsovård, läkemedelsproduktion, industrikapacitet för jordbrukets behov av konstgödsel, silos, maskiner m. m. En skolreform skall genomföras, undervisningens kvalitet höjas och teknisk utbildning spridas. Fisket och fiskodlingen liksom boskapsskötseln måste utökas för att ge mat.

Huvudinriktningen i den vietnamesiska utvecklingspolitiken – att förse människorna med mat, kläder, sjukvård och utbildning – gör landet väl kvalificerat för att få svenskt bistånd och ett ökat sådant.

Vi får inte glömma bort att USA:s enorma förödelse av landet åstadkommit sår som ännu inte är läkta och som Vietnam fortfarande lider och skadas av. Vi får inte heller glömma bort att USA ännu inte betalat ett

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

enda öre av det skadestånd som utlovades vid fredsöverenskommelsen. Detta säger moderaterna inte ett enda ord om – inte ett ord av kritik mot USA:s fruktansvärda skadegörelse i Vietnam, i Indokina. Inte ett ord sägs om att USA fortfarande vägrar att betala det blygsamma skadestånd som man har utlovat.

Detta säger allt om moderaternas enorma hyckleri i den här talarstolen och utanför den här kammaren när de angriper Vietnam och biståndet till detta land. Vietnams utvecklingspolitik stämmer väl överens med de principer och regler som Sveriges riksdag fastlagt för biståndssamarbete med olika länder. Vietnam uppfyller dessa till hundra procent.

Fru talman! Jag skall nu övergå till att tala om Laos. Vi har i motion 934 föreslagit att biståndet till detta land skall höjas med 20 milj. kr., utöver den av regeringen föreslagna summan. Jag yrkar bifall till motion 934 yrkande 2. Det är riktigt att det har funnits vissa problem i Laos, och detta kan kanske vara en förklaring till att biståndet dit legat tämligen oförändrat under flera år. Som exempel kan nämnas att det varit svårt för den underbemannade och oerfarna administrationen att utnyttja det bistånd som kommit.

Trots att landet är praktiskt taget outvecklat – familjer och byar lever kvar i självhushåll – har de sex fredsåren givit inte obetydliga resultat. Det gäller framför allt satsningen på jordbruket, där man nu närmar sig självförsörjning med ris. Samtidigt har man byggt ut grundskolan så att de flesta barnen i Laos nu åtminstone går igenom lågstadiet. Alfabetiseringen och hygienkampanjen har radikalt sänkt dels antalet analfabeter, dels barnadödligheten. Satsningen på hantverk har givit ett tillskott av lokalt tillverkade dagligvaror. Det sistnämnda är viktigt i ett land med dåliga kommunikationer.

Förra året fick landet också sin första statsbudget. Man påbörjade också den första utvecklingsplanen.

Sverige borde nu gradvis utöka biståndet till Laos. Det faktum att Laos öppnat en ambassad i Stockholm får tolkas som en önskan att bygga ut kontakterna från Laos sida. Det finns behov inom olika områden, och det finns alltså en klar utvecklingsplan och en statsbudget. De två sistnämnda faktorerna har ju varit ett argument när man varit tveksam till att höja biståndet.

Till sist, fru talman, skall jag något argumentera för yrkandena 3 och 4 i motion 934, som går ut på att Kampuchea skall upptas som programland för svenskt bistånd samt att 25 milj. kr. skall anslås för budgetåret 1982/83. Jag yrkar bifall till dessa båda yrkanden.

Det finns ytterligare ett yrkande i nämnda motion, nämligen att Sverige diplomatiskt skall erkänna Kampuchea och dess regering som den enda lagliga representanten för landet. Detta senare yrkande upptas inte nu till behandling utan kommer upp i den här kammaren vid ett senare tillfälle.

Jag skall inte upprepa alltför mycket av vad som sagts om Kampuchea av bl. a. mig själv de senaste åren här i kammaren. Det finns i riksdagens protokoll, och argumenten för bistånd och för Kampuchea som svenskt programland har inte försämrats utan snarare förstärkts.

Jag vill hävda att de flesta partierna i riksdagen – moderaterna undantagna

– kan vara överens om att Kampuchéas regering och dess folk, trots Pol Pot-regimens fruktansvärda förstörelse och folkutrotning, nu lyckats få i gång landet. Människorna börjar leva. Pagoderna har fått liv – religionen och kulturen har kommit i gång. Städerna, som tidigare varit döda, pulserar nu av liv. Att allt detta har kunnat åstadkommas på så kort tid som några år har naturligtvis de internationella hjälpinsatserna bidragit till, och inte minst Sveriges insatser.

Men naturligtvis är inte problemen lösta i Kampuchéa. Fortfarande krävs stora hjälpinsatser.

Detta gäller inte minst inom jordbruket, för att på så sätt underlätta Kampuchéas strävan att så fort som möjligt bli självförsörjande på detta område. Men behov finns också inom transportsektorn, sjukvården, undervisningen osv. Att behoven är enorma vet var och en. Regeringen och administrationen i Kampuchéa har i dag visat att de är väl kvalificerade att motta ett ökat svenskt bistånd och fördela detta så att det kommer hela folket till godo. Ett sådant bistånd kommer att ingå som en viktig del i landets utvecklingspolitik.

Jag skall trots allt något beröra erkännandefrågan. Den hänger nämligen samman med de andra två frågor som jag har berört.

Jag vill understryka att den argumentation som regeringen använder mot ett erkännande av Kampuchéa ter sig alltmer absurd. Den nuvarande regeringen i Kampuchéa har kontroll över landet. Det finns emellertid ett litet undantag, nämligen området vid gränsen mot Thailand. Där opererar fortfarande rester av Pol Pots mördarband. Självfallet åstadkommer de skador på människor på den kampuchéanska sidan i dessa gränstrakter, och självfallet försenar de återuppbyggnadsarbetet i dessa gränstrakter. Och anledningen till att de alltså kan göra detta är att de får stöd från USA och tyvärr också från Kina. Det är faktiskt de två länder som understöder Pol Pots gangsterligor.

Ett svenskt erkännande av Folkrepubliken Kampuchéa och ett svenskt agerande i FN för denna linje skulle bidra till att en fortsatt sådan verksamhet försvårades och att ett bortdragande av de vietnamesiska trupperna från Kampuchéa underlättades. Därmed skulle det också bidra till att stabilisera läget i hela Indokina. Att bryta Folkrepubliken Kampuchéas internationella isolering skulle bidra till att öka kampuchéanernas självförtroende, stärka självständigheten och minska krigsriskerna. För kampuchéanerna i gemen är det obegripligt och orättvist att han/hon skall straffas för att de inte av egen kraft förmådde befria sig ur det koncentrationsläger som Pol Pot förvandlade landet till.

Jag tycker att ni som nu angriper Kampuchéa, som angriper det förhållandet att vietnamesiska trupper finns där, borde tänka litet på detta. De tre borgerliga partiernas agerande i denna fråga underlättar inte tillbakadragandet av de vietnamesiska trupperna från Kampuchéa. Om ni menar allvar med kravet på att Vietnams trupper skall dras bort från Kampuchéa, ställ då upp för ett erkännande av den regering som nu finns i Kampuchéa! Ställ också upp mer aktivt i internationella organ för att se till

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

att USA, Kina och andra krafter upphör med stödet till Pol Pot, som har åsamkat det kampucheanska folket så fruktansvärt stor förödelse och så fruktansvärda lidanden. Faktum är att de inte av egen kraft orkade befria sig från det koncentrationsläger som Pol Pot gjorde Kampuchea till.

Anf. 36 TORSTEN BENGTSON (c):

Fru talman! Sverige hävdar sig mycket bra i fråga om internationell bidragsgivning. Vi diskuterar i dag bidrag till u-länderna, men det bör också observeras att Sveriges bidrag till Förenta nationernas organisationer är mycket stora. I många fall går dessa bidrag också till hjälpåtgärder för utvecklingsländer.

I fråga om det totala bidraget till Förenta nationerna ligger USA främst med 553 miljoner dollar, men Sverige kommer, trots att det är ett så pass litet land, tvåa med 169,5 miljoner dollar. Sovjetunionen, den andra supermakten, ligger på åttonde plats med 105 miljoner dollar.

Räknar man däremot bidraget per capita blir situationen en annan. Då ligger Norge först med 23,34 US dollar, Sverige tvåa med 20,42, och USA först på femtonde plats med 2,51. Sovjetunionen ligger på plats 43 med 0,41 dollar.

Räknar man per capita-bidrag i procent av per capita BNP kommer Sverige på femte plats, medan stormakterna USA och Sovjetunionen kommer på plats 48 resp. 60.

När det gäller bidrag till de ändamål som vi diskuterar i dag har det redan anförts att Sverige ligger i topp. Vi ger 0,94 % i bidrag av BNP. USA kommer på plats 15 med 0,20 %, medan Sovjetunionen ger så litet att de inte ens är med i tabellen – man ger knappast några sådana bidrag alls.

Det svenska biståndet kommer att höjas efter de principer som vi hittills har tillämpat. Höjningen blir nu 508 milj. kr., och biståndet kommer sammanlagt att uppgå till 6 228 milj. kr.

Bland andra viktiga saker är en lång rad av åtgärder för att öka andelen svenska varor och tjänster i det svenska biståndet. Det har ibland anmärkts på att våra bidrag skulle vara alltför bundna, men de är faktiskt inte särskilt bundna. Vi säger exempelvis inte att vi just nu har för många traktorer och att ett visst land därför får ta sådana. Biståndsländerna kan själva välja bland en stor mängd svenska produkter.

Den förmånliga kreditgivningen till u-länderna höjs också kraftigt, från 120 till 300 milj. kr. Samtidigt skärps kontrollen av biståndets effekter.

Centern har alltid haft en klar linje beträffande inriktningen av det svenska biståndet. När därför Gertrud Sigurdson och Oswald Söderqvist påstår att centerns linje inte skulle vara det, vill jag i sju koncentrerade punkter ange vad centern vill i fråga om utvecklingsbiståndet.

1. Biståndet skall väsentligen gå till de fattigaste människorna i de fattigaste länderna.
2. Resurstillväxt.
3. Ekonomisk och social utjämning.
4. Ekonomisk och politisk självständighet.

5. Demokratisk samhällsutveckling.
6. Ekologisk balans och hushållning med världens naturresurser.
7. Respekt för mänskliga rättigheter.

Har ni inte fått centerns program klart för er tidigare, har jag här konkretiserat det. Jag hoppas att ni nu begriper det.

Jag skulle emellertid önska att Gertrud Sigurdsen i lika klara ordalag talar om vad socialdemokratin vill och att Oswald Söderqvist konkretiserar vad vänsterpartiet kommunisterna vill i fråga om bidrag. Jag har fullgjort min skyldighet och i sju konkreta punkter talat om vad centern vill. Nu är det er tur att tala om vad ni vill.

Jag har sagt detta därför att de andra partierna inte har samma målsättning som vi. Vänsterpartiet kommunisternas avsikter är helt klara. Det är fråga om rent politiska bidrag. De vill ge bidrag till socialistiskt inriktade länder. Det är mycket lätt att argumentera för den uppfattningen. Andra länder än socialistiska skall inte ha några bidrag. Därmed behöver man inte diskutera olika detaljer i vpk:s åtgärder. Det är hela vägen fråga om samma ideologi.

Socialdemokraterna har inte direkt sett bidragsgivningen på detta sätt, men ganska ofta sneglar de åt politiska bidrag. Det har hänt att länder, som räknat efter sina inkomster och levnadsstandard ingalunda skulle vara berättigade till bidrag, ändå har av, som jag betraktar det, rent politiska skäl ansetts lämpade att få bidrag.

Det kan ifrågasättas om den nuvarande formen för bidrag är den absolut bästa. När Sture Korpås talade om detta, sade genast Gertrud Sigurdsen att det fanns så många bidragsformer. Hon frågade om vi ville ändra på detta. Ja, det är klart att socialdemokratin är ganska fastlåst vid sina uppfattningar. Så är fallet även här. Skall man se det hela realistiskt, kan man väl inte säga att ett bistånd alltid måste ges i samma form utan någon förändring. Det händer givetvis en hel del i världen, och då skall vi vara beredda att ändra på biståndet. Mycket talar för att det svenska biståndet i vissa fall skulle kunna ges på annat sätt.

Antag att ett land behöver någonting, t. ex. ett kraftverk, och att Sverige förklarar att vi skall hjälpa till med detta. Arbetet lämnas till svenska entreprenörer med önskemål om att de skall använda så mycket som möjligt av landets resurser och landets arbetskraft. De får ta hand om det hela, och kraftverket byggs färdigt. I vissa fall har det hänt att vi gjort så, t. ex. ett kabelverk i Zambia och en kakelplattfabrik i Tunisien. Jag har besökt båda platserna. Resultatet blev alldeles utmärkt. Det blev en paketindustri. Det sattes i gång av svenska experter, men så långt möjligt gick arbetet över på inhemsk arbetskraft. Det är möjligt att använda hjälpen på detta sätt i en hel del fall. Det kanske skulle ge betydligt större effekt.

I fråga om enprocentsmålet råder enighet. Gertrud Sigurdsen uppehöll sig vid "fornstora" dagar och talade om 1962. Det är dock inte nödvändigt att gå tillbaka dit. Principerna fastlades ju 1977.

Socialdemokratin fornstora dagar i detta fall är inte så mycket att skryta över. När centern såsom första parti i Sveriges riksdag tog upp enprocents-

målet, fick vi inte något stöd. Folkpartiet anslöt sig året efter. Men det dröjde ganska länge innan socialdemokraterna anslöt sig. När förslaget sedan skulle genomföras, sköttes det ganska dåligt. Såsom Gertrud Sigurdsen sade nådde vi enprocentsmålet 1975/76. Meningen var att vi skulle ha kommit dit 1971/72, men genom socialdemokratisk eftersläpning fick vi först åtskilliga år senare enprocentsmålet fullföljt.

Enligt de principer som finns för bidrag kan vissa länder anföras. När det gäller diskussionen om Vietnam vill jag framhålla att vi började med Bai Bang-projektet. Det skulle kosta 500 milj. kr. Det kommer att kosta ca 2 miljarder kronor. När vi hade börjat med detta projekt, ville vi givetvis genomföra det. Då blev Sverige på något sätt tvingat att hela tiden ge bidrag så att det kunde fullföljas.

Därmed har varken regering eller riksdag egentligen tagit ställning till hur mycket vi skall ge i bidrag till Vietnam. Vi har ju hela tiden tvingats att ge så mycket att arbetet på Bai Bang och sjukhusen kan fullföljas. Nu, när de projekten kommer att bli klara, står vi inför frågan: Hur mycket skall vi nu ge till Vietnam? Och jag vill inte att det ställningstagandet skall ske slentrianmässigt; det säger jag också till regeringen. Det är inte meningen att man bara skall säga att 345 miljoner eller 400 miljoner är det riktiga, för de summorna har uppkommit genom att Bai Bang-projektet har tvingat fram dem.

När vi nu ställer oss den frågan skall vi också ta hänsyn till olika faktorer som inverkar, t. ex. vad som står i första artikeln i konventionen om mänskliga rättigheter: "Alla folk har självbestämmanderätt. Med stöd av denna rätt äger de att fritt bestämma om sin politiska ställning och fullfölja sin egen utveckling på de ekonomiska, sociala och kulturella områdena."

När nu Vietnam har ockuperat Kampuchea och satt dit en marionettregering kan man ju fråga: Följer Vietnam konventionerna om de mänskliga rättigheterna i det avseendet? Följer Vietnam över huvud taget någonting som står i konventionen om mänskliga rättigheter?

Jag vill inte avbryta något bistånd till Vietnam – man lever där i så svåra ekonomiska omständigheter att man nog behöver ha det – men jag vill ha ett ställningstagande som tar hänsyn till olika faktorer när vi skall bestämma vad Vietnam skall ha i framtiden. Visst är det ett fattigt land, men det finns tyvärr väldigt många länder i världen som är fattiga, och det kan mycket väl tänkas att det finns de som är mer berättigade att få bidrag än Vietnam. Därför bör vi ta ställning till hur mycket vi egentligen skall ge i framtiden. Att Vietnam sedan har byggt upp världens sjätte armé, som man har använt t. ex. för att ockupera Kampuchea, kostar också mycket pengar och försätter därmed landet i ytterligare svårigheter.

När det gäller de övriga punkter som diskuteras skall jag säga något ord om Mezdunarodnaja Korporacija Financiernovja, International Finance Corporation, Internationella finansieringsbolaget. För att nu vara riktigt neutral mot Oswald Söderqvist använde jag först ryska, sedan engelska och sist småländska. Av artighet mot honom och med tanke på hans ideologiska uppfattning började jag med den ryska benämningen; då kan man inte säga

att jag inte har varit neutral.

Den gången Sverige skulle bli medlem av Internationella finansieringsbolaget hade jag nöjet att i FN tala på den socialdemokratiska regeringens vägnar; vi hade så god samstämmighet i utrikespolitiken att jag fick göra det. När frågan kom till riksdagen blev beslutet enhälligt; jag kan inte erinra mig att vare sig socialdemokrater eller kommunister röstade emot det. Man ansåg alltså i princip att ett internationellt finansieringsbolag var en bra sak.

I dag står det i den socialdemokratiska reservationen att IFC:s verksamhet nu har inriktats mera på de fattiga länderna. Det talar ju mycket för att vi fortfarande skall stödja Internationella finansieringsbolaget, och därför kan jag inte förstå varför man nu skall gå emot det. Det är en organisation som fyller sin uppgift inom Världsbanken, och den bör finnas kvar.

I fråga om de övriga länderna har moderaterna en avvikande mening. Jag vill inte ta till riktigt samma ord om detta som Linnea Hörlén gjorde, utan jag skulle mera vilja beteckna det som någon sorts småfinurlighet. Man har en märklig metod för att spara pengar utan att egentligen spara pengar. Man tar nämligen bort reservationsanslagen, och därmed behöver man inte minska på länderbidragen. Men det är klart att de har sin stora betydelse, och jag vill uttala min tveksamhet om att den metoden skulle vara så särskilt bra. Det är ju först att observera att en del av de pengarna är disponerade fastän de inte är utbetalade. Vad händer den dag de skall betalas ut, om man har tagit bort reservationsanslagen? Och i framtiden blir man kanske rädd för att över huvud taget ha några reservationsanslag – man kommer att på alla möjliga sätt sträva efter att använda dem inom den rätta tiden.

Nu sade Allan Hernelius att detta skulle gälla temporärt. Vi får hoppas det, för annars tror jag inte metoden är något vidare lämplig att använda – att helt enkelt sopa bort reservationsanslaget och på det sättet skapa s. k. besparingar.

Fru talman! I stort sett kan man nog säga att regeringens förslag är tillstyrkt. Det lutar åt att regeringsförslaget kommer att till största delar bifallas vid omröstningen. Enligt min uppfattning är det också det mest välbetänkta, så regeringsförslaget bör bifallas i alla väsentliga delar.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till center- och folkpartireservationerna och i övrigt bifall till utskottets förslag.

Anf. 37 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Som jag sade tidigare, i replikskiftet efter mitt huvudanförande, är det klart att biståndspolitik är politik. Då kommer det också in värderingar i bilden. Det är fel att förespråka och tro på myten att bistånd är någonting som kan hållas utanför politiken på något sätt. Det är likadant med Torsten Bengtson; han gör klart politiska värderingar i sina ställningstaganden när det gäller biståndspolitik, precis som i all annan politik. Det är självklart.

Därför räcker det inte med att tala om elände i allmänhet, som jag också sade tidigare. Att hjälpen måste gå till de fattigaste säger moderaterna också; det är högerpolitik. Men vad hjälper det de fattiga i ett land som exempelvis

Bangladesh, om vi pumpar in biståndsmiljoner? Det kommer inte en krona till de fattigaste i Bangladesh, Torsten Bengtson.

Det är där de politiska värderingarna kommer in. Vi gör den värderingen att vi inte skall kasta ut de knappa biståndresurser vi har på ett sådant land, för de stannar på vägen, hos mellanhänderna, hos de styrande, hos överklassen och hos den inhemska oligarkin. Men Torsten Bengtsons värdering – som är politisk och borgerligt politisk – är: Det gör ingenting, låt oss skyffla in pengar i Bangladesh! Där kommer de politiska värderingarna fram. Det är alltså högerpolitik. Det är avslöjande, tycker jag, att höra hur Torsten Bengtson ställer upp på högerpolitiken i biståndsfrågorna.

Vad sedan beträffar multilaterala anslag, som vi har talat om tidigare, och anslaget till IFC – det går utmärkt bra med svenska för min del, jag behöver inga andra språk; jag klarar mig bra i riksdagen som på andra håll med svenska – så är det alldeles självklart att här har skett någonting annat än det Torsten Bengtson talade om förut. När de första åtagandena gjordes rörde det sig inte om några biståndsmedel. Medlen togs inte från någon biståndsbudget. Men nu, när det är fråga om en ny påfyllning, då skall man helt plötsligt plocka från biståndsbudgeten. Och det ställer centern och Torsten Bengtson upp på igen! Där har vi på nytt värderingarna: Låt oss understödja enskild företagsamhet i u-länderna genom att ställa upp i den här organisationen som skall låna ut pengar på kommersiella villkor – det är bra att använda de svenska biståndspengarna på det sättet.

Kom sedan inte och tala om att försöka hålla biståndet ovanför politiken, Torsten Bengtson!

Anf. 38 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Fru talman! Torsten Bengtson frågade: Vad vill socialdemokraterna då det gäller biståndspolitik? Det bad han oss tala om i klara ordalag.

Vi och hela den svenska riksdagen har tagit ställning till detta. I utrikesutskottets betänkande 1978/79:1 står beträffande målen för biståndspolitik att de även i fortsättningen skall bidra till resurstillväxt, ekonomisk och social utjämning, ekonomisk och politisk självständighet och en demokratisk samhällsutveckling. Detta utvecklas vidare, och det stod hela riksdagen bakom när detta betänkande diskuterades.

Nu har Torsten Bengtson i sju punkter talat om vad han vill. Jag tyckte inte att det riktigt överensstämde med de tankegångar som jag försökte lyssna mig till hos Sture Korpås. Det finns alltså många linjer i biståndspolitik. Det finns också flera inom centern.

Torsten Bengtson kom sedan in på att det finns andra lämpliga former för bistånd än de vi nu har. Han sade att vi i vissa fall när vi skall medverka till kraftverksbyggen skall överlämna det till de svenska entreprenörerna. Torsten Bengtson och Sture Korpås får nu göra upp om vad det är för typ av biståndspolitik som centern vill ha!

Anf. 39 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Fru talman! Torsten Bengtson talade om att moderaterna vill sopa bort alla reservationsanslag. Det är helt felaktigt. Av våra besparingsåtgärder på 800 miljoner uppstår 500 genom att vi yrkar avslag på regeringens höjning och resterande 300 miljoner bl. a. genom diverse nedskärningar av reservationer. Men det rör på sin höjd en femtedel av de reservationer som finns, och det är inte detsamma som att sopa bort alla.

Anf. 40 TORSTEN BENGTSON (c) replik:

Fru talman! Det är ärligt av Oswald Söderqvist att direkt säga ifrån att det är politiska bidrag som kommunisterna vill ge. Men sedan riktar han en beskyllning mot mig, då han säger att också vi ger politiska bidrag. Observera att ungefär 90 % av de svenska biståndsanslagen går till de länder som Förenta nationerna har betecknat som de fattigaste i världen. Det finns ingen möjlighet att hävda att alla dessa länder som får bidrag skulle ha en viss politisk inriktning. Det bevisar att centern icke ger några politiska bidrag. Om så skulle ha varit fallet, skulle vi inte ha gett bistånd till länder som är socialistiska eller kommunistiska. Och det har vi gjort, därför att vi anser att de fattiga människorna i de fattiga länderna måste få bistånd, även om det finns en regim som är allt annat än önskvärd.

Med hänsyn till den alltmer misslyckade politik som de socialistiska länderna för är det självklart att man ibland är tveksam om hur utvecklingen skall bli. Det socialistiska systemet befinner sig ju nu i fullständig upplösning och kännetecknas av ineffektivitet och ofrihet.

De mål som Gertrud Sigurdsen talar om sammanfaller i viss mån med de mål som jag har tagit upp. Men socialdemokraterna vill, som jag tidigare har sagt, gärna snegla åt politiska mål i de fall där bistånd inte kan motiveras. Länderna kan ha bruttonationalprodukter på över 1 000 dollar per capita, medan FN:s fattigdomskriterium ligger vid 200 dollar. Då är det fråga om politiska ställningstaganden, därför att man gillar den regim som finns i landet.

Sture Korpås och jag har inte på något sätt olika uppfattningar. Jag anförde bara två exempel, kabel fabriken i Zambia och kakelplattfabriken i Tunisien. Efter vad jag förstår har de satsningarna slagit mycket väl ut, och det är en väg som vi säkerligen kan använda. Den har också använts, redan under den socialdemokratiska regeringens tid. Jag förstår inte att Gertrud Sigurdsen kan ha något att anmärka på det.

När det slutligen gäller min vän Allan Hernelius kan det hända att jag sade alla reservationsanslagen. Det var i så fall fel, för jag skulle säga reservationsanslag. Och det är bra många av dem som har tagits i anspråk. Vi kan då vara överens om att – om det nu sades, vilket jag inte riktigt kan avgöra – ta bort ordet *alla*. Det var uttrycket reservationsanslag som användes, och det var detta som jag betecknade som en viss småfinurlighet.

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Anf. 41 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det är bara att konstatera att Torsten Bengtson helt och hållet ställer upp på högerpolitiken när det gäller biståndsfrågorna.

Det är klart att större delen av det svenska biståndet måste gå till fattiga länder. Det är en självklarhet, som inte behöver påpekas. Det är också en självklarhet, Torsten Bengtson, att det främst är i de länder som har olika former av socialistiska system som biståndet har kommit ned till de breda folklagren. Ge något exempel på svenska biståndsländer med kapitalistisk marknadsekonomi – det finns sådana också – som på ett effektivt och mycket bra sätt har fördelat de svenska biståndspengarna i jämförelse med vad andra stater har gjort! I t. ex. Vietnam – det förkättrade – har det svenska biståndet verkligen kommit till nytta. Det har konstaterats t. o. m. av företrädare för centern. Det svenska biståndet har kommit till oerhört stor nytta i länder som Angola och Moçambique. Men i t. ex. Bangladesh har det inte kommit till nytta. Vi kan mycket väl starkt kritisera hur biståndspengarna har använts i Indien. Det är mycket svårt att påvisa någon effektiv användning av alla de miljoner som har pumpats in där. Det är vi också kritiska mot.

Det är också skamligt av Torsten Bengtson att i fallet Vietnam tala om att det socialistiska systemet har medfört en upplösning, att man där håller en stor krigsmakt som tar pengar från andra områden av samhället. Varför måste Vietnam hålla en stor armé, Torsten Bengtson? Har det någonsin fallit Torsten Bengtson in att tänka på de sakerna? Har inte Vietnam i 30–40 år varit utsatt för aggressioner och direkta anfall, först från USA och sedan från Kina, och därefter också via Kampuchea, innan man var tvungen att slå tillbaka för att klara sin gräns mot det landet? Säg något land som under sådana förhållanden inte skulle försöka bygga upp ett nationellt försvar! Det får vara någon måtta på de oförskämda påståenden som Torsten Bengtson gör här i kammaren. Men det är som sagt ingenting att förvänas över, med den högerinriktning i sitt tänkande som Torsten Bengtson så tydligt har avslöjat här.

Anf. 42 GERTRUD SIGURDSEN (s) replik:

Fru talman! Torsten Bengtson menar att det vi har sagt om målen i viss mån sammanfaller. Från socialdemokratisk sida står vi fast vid det beslut som fattades och de mål som angavs som inriktning för biståndspolitiken. Nu säger Torsten Bengtson att socialdemokraterna sneglar åt politiska mål. De länder som är valda som programländer är valda enligt de kriterier som riksdagen har slagit fast. Det har också sagts många gånger i riksdagen att man kan lägga tonvikt vid olika mål. Men det är inte alltid så att det är BNP per capita som är avgörande. De länder i Latinamerika som också övriga partier är med om att ge bistånd till, Nicaragua, Dominikanska republiken m. fl., tillhör inte de fattigaste. Jag vill påpeka att utskottet sade – och riksdagen antog – följande: Främjandet av ekonomisk och social rättvisa liksom en jämnare fördelning av u-ländernas resurser hör dessutom, som ovan närmare utvecklats, till huvudsyftena med den svenska biståndsverksamheten.

Det är detta som har varit vägledande – det utgår jag från – för riksdagen när den har valt programländer. Jag vill fortfarande att Torsten Bengtson och Sture Korpås skall göra upp om vad som är centerpolitik, för ni talar inte samma språk.

Anf. 43 TORSTEN BENGTON (c) replik:

Fru talman! "Upp flyga orden, tanken stilla står." Det var Shakespeare som sade det, och det tänkte jag på när Oswald Söderqvist talade. Ord är ord, och man kan kasta ur sig vilka ord som helst. Utan att jag på något sätt har anslutit mig till moderaternas politik i det här sammanhanget konstaterar Oswald Söderqvist att jag för högerpolitik. Ord är ord, som sagt, och Oswald Söderqvist kan säga detta om det än är aldrig så felaktigt. Jag företräder centerpolitik och inte något annat partis politik.

Det har gjorts utvärderingar av hur de svenska bidragen har kommit till nytta, och jag rekommenderar Oswald Söderqvist att läsa dem, så att jag slipper förklara. Det är bara att ta del av dem.

När jag förklarade att det kommunistiska systemet är odugligt, gällde mitt uttalande inte bara Vietnam. Det är genomgående över hela världen så, att det kommunistiska systemet visar den allra sämsta effektivitet. Folket i kommunistiska länder får en dålig levnadsstandard på grund av att systemet är så ineffektivt. Dessa länder kan varken konkurrera på världsmarknaden eller på något sätt ge invånarna i landet bättre levnadsstandard.

Till Gertrud Sigurdsen vill jag säga att jag klart och konkret har sagt ifrån att vissa av målen sammanfaller. Punkten 6, ekologisk balans och hushållning med världens naturresurser, var den punkt som centern tog upp och ville lägga till, men tyvärr fick vi inget stöd från socialdemokraterna.

Punkten 7, som gäller respekt för mänskliga rättigheter, hoppas jag att socialdemokraterna instämmer i. Om man trampar mänskliga rättigheter under fötterna nästan hur som helst, bör det svenska biståndet kunna avbrytas, och det menar vi från centerns sida att vi i så fall skall göra.

Mindre än 200 dollar i medelinkomst är FN:s definition på fattiga länder. Jag ber då socialdemokraterna att betänka – kommunisterna skall vi inte tala om – att motsvarande siffra för Jamaica är 1 060, alltså fem gånger så mycket. Nicaragua med 870 ligger också långt över. Cuba som det har funnits förslag om, inte från socialdemokraterna just nu men från kommunisterna, har 750. Moçambique ligger lågt, bara 140 dollar. Bangladesh, 80 dollar, är väl det fattigaste vi kan leta fram.

Även om det svenska biståndet är över 6 miljarder, förslår det väldigt litet, och då måste man försöka använda pengarna till att hjälpa de människor som bäst behöver biståndet och inte av politiska skäl vilja ge det till andra länder.

Förste vice talmannen anmälde att Oswald Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Anf. 44 RUNE ÅNGSTRÖM (fp):

Fru talman! Jag hade inte rätt att delta i replikskiftet då det gällde moderaternas påpekanden att de outnyttjade reservationerna var mycket stora för vissa mottagarländer samt för katastrofbiståndet och att detta tagits till intäkt för vad de kallar besparingar. Jag vill säga litet grand om orsakerna till de outnyttjade reservationerna.

För det första har många u-länder en begränsad planeringsförmåga – det ligger liksom i ordet u-land – och hellre än att sätta in pengar i dåligt förbredda projekt vill vi vänta, hjälpa till med förberedelser och därefter genomföra projekten. Det saknas alltså inte biståndsprojekt, och det är verkligen ingen risk att inte medlen används för sitt omsedda ändamål.

För det andra sker det f. n. en omläggning av biståndet i vissa länder, t. ex. Tanzania och Indien. I fråga om Indien sker den från importstöd till mera ändamålsbestämt stöd. Det innebär att vissa övergångsproblem uppstår och därmed också tillfälligt outnyttjade resurser. I fallet Tanzania kommer mer att satsas på underhåll av redan gjorda insatser, och det kräver också en viss förberedelsestid. Jag vill inte heller undanskymma det faktum att det är rätt stora inre problem i Tanzania, men det är vår förhoppning att den svenska biståndsverksamheten skall kunna gå fram obruten.

För det tredje beror den stora outnyttjade reservationen för bredare samarbete och förmånliga u-landskrediter på att systemet är under inkörning. Det tar en viss tid innan dessa biståndsformer blir kända och innan man hittar lämpliga beredningsformer. Jag vill poängtera att pengarna verkligen behövs för ändamålet.

Reservationen till det multilaterala biståndet har sjunkit kraftigt. Den utgör f. n. 95 milj. kr., och dessa pengar behövs för att snabbt kunna aktualiseras och aktiveras när behov uppstår. Det är t. ex. fråga om extra bidrag för energiinsatser, till olika utvecklingsbanker m. m. De reservationer av medel som kvarstår outnyttjade från föregående år kan alltså inte tas i anspråk för nya ändamål.

När det gäller besparingarna vill jag säga att de faktiskt inte är någonting annat än nedskärningar av biståndet. Jag tycker att moderaterna borde ha kurage att erkänna det. Jag vill tillägga: Moderaterna är inte ensamma om att kräva att det svenska biståndet skall vara så effektivt som möjligt. Det är ett naturligt krav från de partier som står bakom den svenska biståndspolitikerna och naturligtvis därmed också ett krav från regeringspartiernas sida. Moderaterna säger alltså att man vill göra den svenska biståndsverksamheten effektiv. Jag efterlyser i det sammanhanget direkta recept på hur denna effektivitet skall uppnås – recept som står i ett utvecklingsförhållande till den biståndspolitik som vi bedriver f. n. Jag saknar den receptangivelsen.

Sedan vill jag bemöta den handlingsteori som Bertil Måbrink framförde i sitt anförande. Han sade att moderaterna driver regeringen och därmed de partier som ingår i regeringen, folkpartiet och centern, mot ett uppgivande av den fastlagda målsättningen för biståndspolitikerna. Jag vill stillsamt påpeka för Bertil Måbrink att moderaterna har de flesta reservationerna och de flesta invändningarna mot regeringens biståndspolitik. Det tycker jag vederlägger

Bertil Måbrinks påstående.

Min kompanjon i utrikesutskottet, Linnea Hörlén, har lämnat över till mig att närmare utveckla utskottsmajoritetens syn på reservation 5 från moderaterna om avbrytande av påbörjad biståndsverksamhet i u-länderna och reservationerna 6 och 7 – nr 6 från socialdemokraterna och nr 7 från moderaterna – om återflöde till Sverige av bundet bistånd.

När man har att ta ställning till de frågor som reses i dessa reservationer måste man först granska de fastlagda kriterierna för svensk biståndsverksamhet.

Svensk biståndsverksamhet riktar sig i första hand till de fattigaste länderna. Den har sin viktigaste grund i en humanitär samhällssyn, att man skall hjälpa sina medmänniskor när dessa har det svårt. Känslan av solidaritet med de fattiga och förtryckta och med dem som drabbats av krig och andra katastrofer är en solidaritet som inte stannar vid landgränser. Den går från människa till människa, och den har hela världen som sitt fält.

Biståndsverksamheten har också sin grund i filosofin, att den innersta kärnan till den oro och därav följande konflikter som finns i världen är en orättvis fördelning av jordens resurser. Den oro och rädsla som skapar konflikter och krig har en drivhusmässig grogrund i analfabetism och dåliga möjligheter till kontakt med omvärlden. Hunger och sjukdomar i u-länderna släcker liv i förtid och fullbordar den fullständiga utslagningen.

Klyftan mellan fattiga och rika länder blir ständigt större. Detta sker trots att Förenta nationerna i högtidliga deklARATIONER fastslagit det stora behovet av hjälp till u-länderna och lagt ett ansvar på de rika länderna i världen att lämna bistånd till de fattiga. Sverige har anslutit sig till denna biståndsverksamhet och också gått över den fastlagda undre gränsen 0,7 % av BNI och satt sin gräns vid 1 % av BNI. Den ekonomiska kris som nu drabbar världen har varit särskilt svår för de fattigaste länderna. Priserna på deras import av exempelvis olja och andra nödvändiga varor ökar snabbare än priserna på deras exportvaror. U-länderna, som stor grupp, har en negativ utvecklingskurva i jämförelse med världens i-länder, och den ekonomiska krisen gör också att klyftan växer inom gruppen u-länder. De länder som kommit ett stycke på väg i sin industrialiseringsprocess klarar sig relativt bra, medan de fattigaste länderna halkar alltmer efter. Paradoxalt nog kan man i denna dystra målning av läget se ett hoppfullt tecken: de länder som fått hjälp att utveckla sina resurser har fått en egen kraft att klara kriser. Denna vetenskap motiverar en svensk biståndssatsning på de fattigaste länderna. Det gäller särskilt de afrikanska länderna söder om Sahara. Den motiverar också att Sverige fortsätter den långsiktiga biståndsverksamhet där man nu kan skönja en spirande egen tillväxtkraft.

Sedan jag nu betonat målinriktningen för den svenska biståndsverksamheten vill jag granska reservation 5 från moderat håll. Den har som yrkande att Sverige vid länderval bör prioritera sådana u-länder som slår vakt om de mänskliga rättigheterna och strävar efter en demokratisk utveckling. Reservanterna föreslår också att biståndsarbetet skall omprövas eller avbrytas när det gäller mottagarländer som bedriver anfallskrig eller har

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

trupper på främmande territorium eller där de grundläggande mänskliga rättigheterna kränks.

När Sverige lämnar bistånd till ett mottagarland, tecknar vi avtal med detta land. Det är alltså ett ömsesidigt avtal, som skall hållas av båda parter. I dessa avtal har vi inga reservationer för politiska förändringar; vi skriver inte in några föreskrifter för regimen i landet. Kort uttryckt ställer vi inte upp några politiska villkor för vår hjälpverksamhet: vi ger hjälpen till mottagarlandets folk, inte till dess regimen.

Vår biståndsverksamhet har också långsiktighet som målsättning. Program för sjukvård, undervisning och utveckling av näringslivet måste ses i ett längre perspektiv för att lämna efter sig bestående resultat. Även om vi ser våra u-landsprojekt i 10–20–50-åriga tidsperspektiv är det en förväntad utveckling som är närmast dramatisk jämfört med den samhällets mognadsprocess som Sverige och andra västländer genomgått, där denna tagit århundraden.

När vi bedömer våra projekt i u-länderna måste vi tillåta fördröjningar, fördyringar och också rena misslyckanden. Vi måste ta risker. Den lokala grund dessa projekt har att stå på är oftast mycket bräcklig. Vi skall naturligtvis ständigt pröva nya vägar för att göra vårt bistånd så effektivt som möjligt och satsa på de viktiga behov som finns hos mottagarlandet och den kunskap som vi själva besitter.

I en proposition 1977/78 om riktlinjer för det svenska utvecklingsarbetet heter det: "Ett av målen för det svenska utvecklingsarbetet är att detta skall bidra till ett demokratiskt samhällsskick i u-länderna. De brister som finns i detta avseende kan alltså i och för sig inte utgöra hinder för att inleda eller fullfölja sådant samarbete."

Den uppfattningen har alltså giltighet. Detta utesluter inte att allvarliga och långvariga kränkningar av mänskliga rättigheter kan motivera att ett pågående biståndssamarbete omprövas. Det bör emellertid än en gång fastslås att biståndssamarbete bygger på långsiktiga förutsättningar samt att biståndet inte bör begagnas som utrikespolitiskt påtryckningsmedel. Detta har riksdagen vid ett flertal tillfällen fastslagit.

Det står emellertid klart att det är befogat att från svensk sida påtala fall av allvarliga kränkningar av mänskliga rättigheter och påminna mottagarlandet om att dessa kan inverka negativt på vårt utvecklingsarbete. Det bör vara regeringen, och då i första hand utrikesministern, som har att välja de lämpligaste och mest effektiva formerna för sådana påtalanden.

Liknande synpunkter kan läggas på de fall där mottagarlandet bedriver angreppskrig. Vid tidigare behandlingar i riksdagen har det fastslagits att det är svårt att fastställa entydiga regler för hur man skall handla i sådana fall. Varje enskilt fall måste underkastas en särskild prövning. Det är en princip som måste godtas av de partier som står bakom den svenska biståndssatsningen.

Utskottets majoritet ser ingen anledning att ändra ståndpunkt i dessa avseenden och avstyrker alltså reservation nr 5.

I ett som vanligt kraftfullt anförande har moderaternas talesman Allan

Hernelius särskilt granskat det svenska biståndet till Vietnam och då speciellt uppehållit sig vid Bai Bang-projektet. Jag är den förste, Allan Hernelius, att erkänna att detta projekt medfört svårigheter i genomförandet: fördröjningar, fördyringar och misslyckanden som krävt omplanering. Även från mitt parti, folkpartiet, har varnande ord sagts om projektets storlek, teknologi och råvaruförsörjning. Vi har dock varit med om att sätta skutan i sjön, och nu har vi skyldighet att se till att den fungerar och flyter innan vi lämnar över projektet definitivt. Vietnam har inte resurser att avsluta projektet på egen hand. Ett avbrytande från svensk sida skulle innebära att djungeln snabbt skulle ta herraväldet och nödtorftigt dölja byggnader och rostiga maskiner. Det vore ett svårt haveri för svensk biståndsverksamhet i stort. Detta får bara inte ske. Vi måste göra anläggningen färdig, och vi måste se till att vietnameserna klarar skötseln av anläggningen.

Sverige har nyligen haft besök av en representativ delegation från Vietnam. Vid detta tillfälle, liksom vid flera andra tillfällen, framförde den svenska regeringen sitt klara avståndstagande från Vietnams intervention i Kampuchea. Med hänsyn till riksdagens tidigare ställningstaganden har vi inte betraktat detta avståndstagande som ett hot mot den svenska biståndsinsatsen i Vietnam.

Socialdemokraterna begär i sin motion – detta överensstämmer också med majoritetsskrivningen i utskottet då det gäller Vietnam – att landramen höjs till 400 milj. kr. I propositionen föreslås 345 milj. kr. Den nedtrappning som regeringen föreslår har som naturlig bakgrund att Bai Bang-projektet går mot sin fullbordning och att medelsbehovet dit efter hand minskar.

Vi har gjort en särskild ansträngning för att klara Bai Bang-projektet, som jag har sagt tidigare här, och efter hand kommer övriga behov i Vietnam in i en naturlig prioritering. Vi väger de behov som finns i Vietnam mot de behov som finns i våra övriga mottagarländer, och vi måste fördela resurserna med hänsyn till detta. Som jag betonat i mitt anförande, med inriktning på den moderata reservationen, använder inte regeringen biståndet som politiskt påtryckningsmedel, och jag vill avvisa den åsikten, såsom den har framförts i den socialdemokratiska motionen angående Vietnam.

Jag vill också säga litet om det bundna biståndet och återflödet av det svenska biståndet till Sverige. Flera studier visar att återflödet till Sverige från det bilaterala biståndet totalt sett uppgår till 40–50 %. Det övriga återflödet är ca 10 %, vilket sammanlagt, på ett ungefär, gör 50 %. Det bundna biståndets andel kan beräknas till ca 15 % av det totala biståndsanslaget.

Syftet med den svenska biståndspolitiken är, som jag sagt tidigare, att främja utvecklingen i mottagarländerna. En följd av det bistånd som Sverige och andra länder ger är att inköp av varor och tjänster görs i i-länderna. Det vore skrymteri att säga att detta återflöde skulle vara av ringa intresse för Sveriges vidkommande. Det ger ju ett värdefullt tillskott till vår ekonomi och till vår sysselsättning.

Det svenska biståndet har ofta en bred svensk resursbas att falla tillbaka på i fråga om teknologi, varor och tjänster. Jag anser att det måste vara riktigt

att utnyttja den kunskap och de resurser som vi har i Sverige på t. ex. energi- och miljöområdena. Återflödet av det bundna biståndet uppgår till mindre än en tredjedel av återflödet i dess helhet eller, som jag sade, till ca 15 % av det totala biståndsanslaget. En betydande upphandling i Sverige sker alltså, oavsett om biståndet är bundet eller ej. En ökning av andelen bundet bistånd skulle sannolikt endast medföra att en del av ökningen tas i anspråk för varor och tjänster som utan bindning ändå skulle ha upphandlats i Sverige.

För åstadkommande av en nettoexportökning av någon betydelse skulle andelen bundet bistånd behöva höjas mycket kraftigt. Den åtgärden skulle skapa stora olägenheter för mottagarländerna, och samtidigt skulle möjligheterna att nå de biståndspolitiska målen försämrats, eftersom inriktningen av det landprogrammerade biståndet skulle behöva ändras på ett genomgripande sätt. Vi skulle behöva mycket snabbt lägga om de projekt som vi har på gång.

Till detta skall man också lägga att förutsättningarna för Sverige att i internationella sammanhang verka aktivt för att andra bidragsgivande länder skall sluta att kräva bundet bistånd skulle minska. Vi kan ju inte yrka att andra länder skall avstå från det bundna biståndet, om vi samtidigt verkar i motsatt riktning hemma i Sverige.

Återflödet av det svenska multilaterala biståndet är något lägre än återflödet av det bilaterala. De multilaterala institutionerna har i regel en fri upphandling, och detta speglar väl tyvärr att svenska företag inte lämnat konkurrenskraftiga anbud när det har gällt upphandling. Orsaken till detta kan vara tveksamhet till små projekt i avlägsna länder, där företagen inte har egen representation. Det kan bero på bristfälliga kunskaper om arbetsprinciper eller på otillräckliga ansträngningar från företagets sida att skapa kontakter med de olika organisationerna.

Det bör vara både en skyldighet och en viktig rättighet för oss i Sverige att verka för att öka kännedomen om de svenska företagens möjligheter att leverera varor och tjänster inom ramen för det multilaterala biståndet, såväl hos de internationella biståndsorganen och dessas lokalrepresentanter som hos u-ländernas myndigheter. De kan ju efterfråga svenska varor.

Under det senaste året har den svenska regeringen vidtagit en rad åtgärder för att öka den kännedomen och den servicen till företagen. Jag kan bara peka på att det i New York har inrättats en tjänst som projektbevakare med uppgift att följa upphandlingen i bl. a. UNDP och UNICEF. En sådan tjänst finns redan i Washington. Man har också ordnat seminarier där man bjudit in representanter för svenska företag och för intressenterna på den andra sidan, t. ex. de asiatiska och afrikanska utvecklingsbankerna samt Världsbanken, och på det sättet skapat en dialog. SIDA och Sveriges exportråd förbereder tillsammans en katalog över svenska produkter som kan vara av intresse för u-länderna och därigenom också för de internationella organisationerna.

I propositionen finns en lång uppräkningslista av åtgärder för att möjliggöra en utvidgad svensk export av varor och tjänster inom ramen för det bilaterala utvecklingsarbetet. Och jag tror att man den vägen – med en kraftigt satsning från svenskt näringsliv och ett gott understöd från statsmakterna och

andra myndigheter och institutioner som är involverade i den svenska biståndsverksamheten – skapar ett större återflöde och därmed också en gynnsammare utveckling av ekonomin och sysselsättningen, som en biprodukt av svensk biståndsverksamhet.

För att återgå till fallet Vietnam vill jag nämna att man räknar med ett återflöde där på ca 70 % av den biståndsatsning som vi gör. Vi kommer att diskutera dammbygget i Kotmale senare under våren, men beräkningar finns redan nu som visar på ett återflöde på upp till ca 90 % och att ca 1 000 svenska årsarbeten skapas där under sex år.

Den svenska biståndsverksamheten har alltså redan nu mycket stor inverkan som generator i svensk ekonomi och för sysselsättningen. Och jag tror att det är riktigt att vi går på den hittills inslagna vägen och aktiverar det svenska näringslivet i större utsträckning i stället för att binda upp större delar av det svenska biståndet. På lång sikt tror jag att det ger bäst verkan.

Anf. 45 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Fru talman! Våra synpunkter på avbrytande av bistånd och återflöde kommer att redovisas senare av Per-Olof Strindberg.

Runc Ångström tog upp vår hantering av besparingarna. Vi har inte inräknat reservationerna i anslagen. Reservationerna har vi använt för att få ett bistånd som kvantitativt inte skall behöva försämrats.

I det sammanhanget vill jag gärna läsa upp vad som står i propositionen när det gäller bidrag till internationella biståndsprogram, där regeringen skriver: "Vissa bidrag kommer att finansieras genom att den oinbjudna reservationen efter utgången av budgetåret 1981/82 under anslagsposten Övriga multilaterala bidrag tas i anspråk."

Där tar man 74,2 milj. kr. i anspråk av reservationen. Det jag möjligtvis tycker är märkvärdigt är att man dessutom räknar in dessa 74 miljoner i förslaget för det kommande budgetåret. Jag vet att det när det gäller finansieringen av IFC och den gemensamma fonden är fråga om medel som man antagligen inte har hunnit flytta över. Men när det gäller t. ex. UNDP:s verksamhet i de minst utvecklade länderna använder man reservationsmedel. Jag kan inte se att detta på något sätt skiljer sig från att moderaterna använder ytterligare 50 miljoner av de i reservationen kvarstående 95 miljonerna. Jag kan inte se någon som helst skillnad mellan regeringens och moderaternas hantering av de reserverade medlen – möjligtvis då att vi inte räknat in dessa pengar i vårt förslag för framtiden.

Runc Ångström ställde en fråga om krav på effektivitet. Jag hade hoppats att det av mitt anförande skulle framgå att en utvärdering har kommit till stånd på de punkter där moderaterna i många år krävt en utvärdering av biståndet. Det framgår mycket tydligt av propositionens redogörelse för länderbiståndet att man behöver ställa personalbistånd till förfogande. Jag hoppas att dessa utvärderingar skall resultera i att man följer de krav som enligt vad man har märkt behöver ställas på biståndet i länderna. Jag tror att både herr Ångström och jag kan konstatera en förbättring när det gäller

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

effektiviteten, och jag tror att det till väsentlig del beror på utvärderingen.

Anf. 46 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Fru talman! Beträffande Bai Bang vill jag säga att moderaterna inte föreslagit att vi i morgon dag skall marschera ut från detta bygge. Tvärtom är vi med på 180 miljoner, övervägande till Bai Bang, under det budgetår som kommer. Men egentligen borde vi inte vara det. Vi har i flera år sagt att vi skall fullfölja vårt åtagande att bygga Bai Bang, däremot inte åta oss ansvaret för driften. Vad vi nu till stor del håller på med är att ansvara för driften, nämligen att köpa massa åt Bai Bang, och det var inte precis avsikten när avtalet hösten 1974 kom till under underliga former.

Herr Ångström säger också att folkpartiet har varit kritiskt mot vissa moment i Bai Bang. Jag kan inte minnas det. Jag måste ha glömt bort det. Jag har aldrig hört någon kritik mot Vietnam från folkpartiets sida.

Betecknande är att när man nu skall ta intryck av en del framförda åsikter om Vietnam sänker man anslaget med 20 miljoner – från nuvarande 365 milj. kr. till 345 milj. kr. Det är inte mycket att skryta med!

I år betalar vi alltså – jag upprepar det än en gång, för man kan inte upprepa det nog ofta, tycker jag – en miljon om dagen till Vietnam. Ändå har riksdagen sagt att vid händelser och åtgärder i mottagarländerna som rubbar förutsättningarna – och Vietnam är inblandat i saker och ting som närmast liknar krigföring – måste man göra en prövning sist och slutligen i det enskilda fallet.

Någon sådan prövning har icke redovisats för riksdagen i något annat fall än när det gäller Chile – icke för Vietnam, icke för Etiopien, och icke på sin tid för Tanzania. Den prövningen har stannat på papperet.

I dag tillämpas den regeln tydligen inte alls, eftersom Vietnam fortsätter att hålla trupper i Laos och Kampuchea och ändå får ett bistånd som – det har jag sagt förut i dag – tillsammans med reserverade medel för nästa budgetår uppgår till en halv miljard. Tror herr Ångström verkligen att denna folkpartiets politik har gehör hos allmänheten? Man kan t. o. m. ifrågasätta om den har gehör i partiets landsstyrelse.

Anf. 47 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag vill först kort till Ingrid Sundberg säga att jag i mitt anförande gav en förklaring till de outnyttjade reservationerna. Vid flera tillfällen har från moderat håll förts en argumentation som byggt på en sammanblandning mellan era besparingsåtgärder och kvarvarande reservationer. Man har pekat på att detta är vad som inte har utnyttjats och använt det som ett underlag för argumentationen om besparingar. Jag har själv deltagit i paneldebatter där denna argumentation förts.

Vidare till Allan Hernelius. Eftersom vi varit med om att godkänna Bai Bang-projektet har vi enligt min mening, som jag sade i mitt anförande, skyldighet inte bara att sätta skutan i sjön utan också att se till att den håller sig flytande. Det innebär att jag anser att vi har en skyldighet att se till att

anläggningen fungerar driftsmässigt, att man behärskar den teknologi som finns i projektet, att man har råvaruförsörjningen ordnad och att projektet i övrigt har en hygglig förutsättning att klara sig i framtiden.

Allan Hernelius efterlyser kritiska röster från företrädare för folkpartiet när det gäller Bai Bang-projektet. Jag har själv tillhört dessa kritiker – jag vet inte om Allan Hernelius godtar att jag uppträder som talesman för folkpartiet.

Jag vill än en gång poängtera att vi inte använder vår biståndspolitik som ett utrikespolitiskt påtryckningsmedel. Vi måste ha som långsiktig målsättning att hjälpen skall rikta sig till det folk som finns i mottagarländerna, inte till regimerna. Vi har vid ett flertal tillfällen utnyttjat våra vänskapliga förbindelser med Vietnam till att påpeka för Vietnams regering att vi ser mycket allvarligt på dess ockupation av Kampuchea. Jag tycker att det är en riktig politik i detta sammanhang, och jag hoppas och tror att också de svenska påtryckningarna har ett visst inflytande på Vietnams utrikespolitik och militära strategi beträffande Kampuchea.

Anf. 48 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Fru talman! Jag beklagar mycket om Rune Ångström har fått den uppfattningen att vi har räknat in reservationerna i anslaget för det kommande året. Reservationerna använder vi därför att vi räknar med att de skall kunna ge ett sådant tillskott att biståndet kan fortsätta utan negativa effekter.

Jag fick däremot ingen förklaring på att regeringen på s. 41 i budgetpropositionen har gjort en sammanräkning, där man tar beloppet från den oin-tecknade reservationen och för upp det över kommande anslagsyrkan-den.

Anf. 49 ALLAN HERNELIUS (m) replik:

Fru talman! Hur länge skall vi enligt folkpartiets och centerpartiets mening hålla Bai Bang-skutan flytande och låta Vietnamstödet vara i stort sett oförändrat – 20 milj. kr. är ju ingen reduktion? Hur länge skall vi betala driften av Bai Bang? Ola Ullsten sade i ett föredrag som jag återopade i mitt inledningsanförande, att det kan röra sig om 10, 20 eller 50 år. Det uttalandet gällde visserligen inte Vietnam, men det gällde i allmänhet de överenskom-melser om bistånd som vi har med andra länder. Fru Sigurdsen talar om en lång tid framöver. Och jag ställer frågan konkret: Hur länge skall vi hålla på och betala till Vietnam samtidigt som detta land för anfallskrig i andra länder? Veterligen har Vietnams regering inte tagit något som helst intryck av den kritik som kanske har framförts i slutna kamrar i Arvfurstens palats.

Anf. 50 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Det är orimligt att kräva av mig, Allan Hernelius, att jag här i bänken skall kunna ange det antal år som behövs för att hålla skutan Bai Bang flytande. Jag har angivit som målsättning att vi skall ge projektet en

rimlig chans att klara påfrestningarna i den ekonomiskt kärva värld som omger även Bai Bang-projektet. Den målsättningen borde räcka för att Allan Hernelius skall kunna göra en bedömning av min ståndpunkt.

Det är viktigt att vi ser till inte bara att anläggningen är färdig när det gäller byggnader och maskiner utan också att den fungerar. Det är ju det innersta syftet med denna biståndsverksamhet.

I den politiska delen har jag redan lämnat en förklaring och behöver inte upprepa den. På Ingrid Sundbergs fråga finns ett svar i propositionen under denna anslagspost.

Anf. 51 STURE PALM (s):

Fru talman! Jag vill dröja en stund vid den socialdemokratiska motionen nr 395, där vi har tagit upp frågan om biståndet till Centralamerika och Karibien, denna torterade kontinent som under århundraden varit och är utsatt för en grov och hänsynslös exploatering av kolonialister och den moderna tidens imperiebyggare.

Vi anser att våra krav i motionen ligger väl i linje med den svenska biståndspolitik och att de kan bidra till en gynnsammare utveckling i dessa länder.

I utskottet har samtliga partier varit överens om att svenska biståndsmedel bör inriktas på Nicaragua, för ett bredare samarbete med Dominikanska republiken och Cuba samt för humanitärt bistånd till Latinamerika. Det är onekligen en positiv utgångspunkt, men däremot går meningarna starkt isär beträffande nivån på våra insatser i denna del av världen.

En gång upplevde det gamla Europa hur USA gick i spetsen för frihetssträvandena, men med sorg i hjärtat har vi nu fått uppleva hur våra förväntningar djupt har svikits.

Under Carteradministrationens tid inleddes en viss avspänning som motsågs med förväntningar, medan den nuvarande Reaganadministrationen söker kväva denna utveckling genom inblandning i militära och ekonomiska engagemang, som understödjer reaktionära regimer.

Många ledamöter i denna kammare tillhör den generation som, med rätta, beundrade USA:s insatser mot fascismen och nazismen under andra världskriget. Vi minns också hur generösa insatser gjordes för att få det sönderslagna Europa på fötter. Detta blev ett påtagligt bidrag i kampen för demokratin och motverkade det missnöje och den desperation som alltid varit grogrunden för kommunistiska maktsträvanden. Vår sympati ersattes dock snart av en djup besvikelse över den hänsynslöshet som under vissa skeden i efterkrigstiden kommit att prägla USA:s uppträdande. Vietnamkriget måste upplevas som en svår belastning, som har sitt ursprung i en kortsynt amerikansk utrikespolitik.

Likheterna mellan de båda supermakterna i umgänget med de små grannstaterna blev allt påtagligare. I öst hade man en gång panslavismen och i väst Monroedoktrinen.

Skrämmande resultat av denna historiska bråte kan alltså avläsas på världskartan. Många småstater har fått betala dyrt för stormakternas

självpåtagna överhöghet.

De svenska biståndsinsatserna, i detta fall i Centralamerika och Karibien, har skett och sker i förhoppningen om att nå fram till de många nödlidande människorna. Kan dessa insatser medföra att de förtryckta folken på längre sikt återfår sin självständighet och åter kan rätta på ryggarna, ligger detta väl i linje med en framåtsyftande biståndspolitik.

Hade USA:s beredvillighet att bistå de utsatta folkgrupperna kommit lika klart till uttryck i Latin- och Centralamerika som i Europa under de första efterkrigsåren, hade utvecklingen i stora delar av världen blivit betydligt gynnsammare ur demokratisk synpunkt.

Nu skräms de härskande i USA av sociala revoltrörelser och kallar alla frigörelsesträvanden för kommunism, trots att de orättvisor som frihetsrörelserna söker bekämpa fanns långt före den stora bolsjevikrevolutionen. Det borde stå klart även för USA att man, om man vill undvika en onödigt lång och hänsynslös kraftmätning mellan diktatur och demokrati i Latinamerika, måste lära sig att leva med befrielseörelser.

Ett av de länder som kommit i blickpunkten under senare år är Nicaragua. Vi vet att där finns en intensiv vilja att komma till tals med och få en önskvärd normalisering i umgänget med USA. Detta har kommit till klart uttryck vid samtal med representanter för Nicaragua helt nyligen. Situationen var en gång likartad i Cuba, som också ville hålla en dialog i gång, innan den amerikanska handelsbojkotten omintetgjorde den möjligheten. Utvecklingen i Chile har också en del att lära om vad som kan ske om kortsiktiga intressen får vara avgörande.

Utvecklingen i Nicaragua är mot denna bakgrund av stort intresse. Det finns många exempel på hur den unga sandinistregimens målmedvetna arbete med att utrota analfabetismen inneburit stora framgångar. En sådan utveckling borde inte heller vara skrämmande för Reaganadministrationen.

Nicaragua, som har flerpartisystem, upprätthåller mycket vänskapliga förbindelser med, förutom vårt land och övriga nordiska länder, Holland, Frankrike och Västtyskland bland de västeuropeiska länderna. Nicaragua har också mycket goda relationer till Canada, med vilket land ett kreditavtal har tecknats i dagarna. Det intygas att även Världsbanken har spelat en betydande roll under det svåra skede som Nicaragua befinner sig i.

I den svenska biståndsdebatten brukar framföras förhoppningar om att de länder som mottar svenskt bistånd borde utvecklas i demokratisk riktning. Det är sant att det inte är lätt att hitta sådana länder, och det som sker i Nicaragua visar att utvecklingen till demokrati är fylld av stora problem.

Jag blev onekligen mycket förvånad, när jag lyssnade på Allan Hernelius inlägg här under förmiddagen. Han beskrev utvecklingen i Nicaragua såsom jämförbar med vad som sker i andra länder, där yttrandefriheten sitter mycket trångt. Tvärtom har det ju framgått av det resonemang som vi i dagarna har haft med representanter för Nicaragua att man uppenbarligen strävar efter en ökad demokratisering i landet.

Jag har här ett pressmeddelande från arbetsmarknadsminister Ingemar

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Eliasson. I fredags hade han ett samtal med Nicaraguas arbetsmarknadsminister Virgilio Godoy Reyes, ledare för liberala partiet. I pressmeddelandet säger arbetsmarknadsminister Eliasson att "samarbetet mellan liberala partierna i världen kan stärka utvecklingen mot demokrati och fri ekonomi i Nicaragua".

Nicaragua eftersträvar fria val och arbetar nu fram en ny regeringsform. Man måste dock börja från grunden, då landet helt saknar folkbokföring. Somoza – representanten för den störtade förtryckarregeringen – omvaldes vart fjärde år utan någon som helst kontroll. Nu vet vi att Nicaraguas intresse för Sverige även omfattar möjlighet att få teknisk hjälp att klara de framtida valfrågorna i demokratiskt acceptabla former. Det gäller bl. a. för oss så självklara saker som att ordna folkbokföringen. Det är länder med en sådan utveckling som vi har all anledning att ge vårt stöd. Det vore en tragik om försöken att skapa en demokrati ointetgjordes på grund av att etablerade demokratier ställer sig likgiltiga inför dessa ansträngningar. Det får helt enkelt inte ske.

Mot den bakgrunden går vi i den socialdemokratiska motionen längre i våra yrkanden än de borgerliga och kommunisterna gör. Det socialdemokratiska biståndsanslaget till Nicaragua uppgår till 75 milj. kr. för budgetåret 1982/83. I fråga om ramarna för ett bredare samarbete med Dominikanska republiken resp. Cuba föreslår vi anslag med 20 milj. kr. för vardera landet.

När det slutligen gäller insatserna för humanitärt bistånd till Latinamerika föreslår vi socialdemokrater en höjning av anslaget till 100 milj. kr. för nästa budgetår. Regeringen har i sin proposition nöjt sig med att föreslå 50 milj. kr. för detta ändamål. Om beloppet överskreds, var meningen att ta medel ur katastrofbiståndet. Detta fann vi socialdemokrater omotiverat, och jag vill i likhet med Gertrud Sigurdsen uttala min glädje över att vi i utskottet kunde nå enighet med mittenpartierna om att tillstyrka det socialdemokratiska förslaget beträffande det humanitära biståndet till Latinamerika, vilket innebär en fördubbling jämfört med propositionen, alltså 100 milj. kr.

Det har ofta omvittnats att hjälpbehoven på denna blodiga kontinent är enorma. Enbart i El Salvador krävdes i fjol inte mindre än 16 300 dödsoffer såsom följd av inbördeskriget. 900 000 flyktingar, därav 360 000 barn, har lämnat sina hemorter. Av dessa lider minst 200 000 av undernäring. Detta är endast några exempel. Listan kunde göras längre såsom bevis på att det finns fullgoda skäl för att följa det socialdemokratiska förslaget.

Vi är medvetna om svårigheterna att kanalisera en biståndsinsats av denna omfattning så att den når de verkligt behövande människorna. Vi utgår emellertid från att biståndsmyndigheterna med engagemang och arbetsinsatser gör allt för att de anslagna medlen kommer att nå fram till de verkligt behövande människorna.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 52 STEN STURE PATERSON (m):

Fru talman! I den moderata motionen 932 har vi gjort en sammanställning av den procentuella fördelningen av anslagna medel på SAREC:s – styrelsen för u-landsforskning – fem huvudområden. Av anslagna medel faller 18 % på forskningssamarbete med u-länder, 15 % på forskningssamarbete mellan u-länder, 57,7 % på internationella forskningsprogram, 6,7 % på svensk u-landsforskning och 2,6 % på administration.

Av medlen till forskningssamarbete med u-länder går knappt 44 % till gruppen minst utvecklade länder. Bland forskningsområdena får exempelvis jordbruk 24 %.

Forskningssamarbete mellan u-länder prioriterar Latinamerika med 43 % av medlen, medan Afrika får 16 % och Asien 2 %. Inom ämnesområdena får jordbruk 1,2 %, ökenbildning 1,7 %, fysik och kemi 21,3 % samt ekonomisk och social forskning 70,2 %.

Konsultgruppen för internationell jordbruksforskning får 21 % av anslaget till internationella forskningsprogram. Endast ett av de minst utvecklade länderna, Etiopien, berörs direkt av denna forskning.

Svensk u-landsforskning är uppsplittrad på områden som utvecklingsteori och samhällsvetenskap med 33 % av anslaget, teknik och industrialisering med 15 % och jordbruk och landsbygdsutveckling med 24 %, varav endast hälften kan betecknas som ren jord- och skogsbruksforskning. Hälso- och näringsforskning får 20 % samt utbildning och kommunikation 8 %.

Fru talman! Med den här torra uppräkningsen av en del av det statistiska materialet ur motion 932 har jag avsett att ge en sammanfattande bild av SAREC:s verksamhet, speciellt då i vilken utsträckning denna berör jord- och skogsbruksforskning. Det är inom dessa områden nyckeln till världsvältens problem går att finna.

De minst utvecklade ländernas behov är ytterst jordnära. Mest påtagligt brister tillgången på vatten och bränsle. Ur denna aspekt är det framträdande hur i SAREC:s hittillsvarande verksamhet forskning inriktad på en utveckling av u-ländernas egna naturresurser intar en alltför undanskymd plats.

Metodiskt upplagda tvärvetenskapliga undersökningar rörande öken-spridningens orsakssammanhang är ej föremål för stöd i någon högre grad.

Hydrogeologisk forskning brister speciellt i vad gäller grundvattenbalansen. Sker tillrinningen i samma takt som utpumpningen, eller tär man på ett grundvattensförråd som bildats under helt andra hydrologiska förhållanden än de i dag rådande? Det är frågor vi bl. a. bör ställa oss i vårt arbete inom Tanzanias vattenprogram.

Det viktiga sambandet mellan vegetation och nederbörds klimat är ett vitt fält.

Enligt 1979 års instruktion åligger det SAREC att stödja och utveckla forskning av betydelse för u-länderna. Denna uppgift förutsätter ett nära samarbete med SIDA och en samordning av båda dessa biståndsorgans verksamheter för att ge högsta effekt åt ansträngningar som skall föra oss

Nr. 138

**Ondsdagen den
5 maj 1982**

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

närmare de grundläggande målen för svenskt utvecklingssamarbete.

Samstämmigheten är total i uppfattningen att den viktigaste frågan för utvecklingsansträngningarna är en ökad livsmedelsproduktion. För att åstadkomma en sådan krävs ingående kännedom om resp. lands naturliga förutsättningar samt kunskap om denna naturs antropiskt förorsakade förändringar. Häri inbyggda problem möter SIDA i sin fältverksamhet, och SIDA bör genom stöd från SAREC finna en väg till en tillämpbar lösning. Omvänt kan SAREC genom forskningsstöd ge en vetenskapligt säkrad grund för att SIDA-insatserna får bestående verkan. Utan denna ömsesidiga samverkan är risken stor för att gjorda insatser innebär hjälp för stunden men på sikt tillskapar än större problem än de ursprungligt rådande.

SAREC:s verksamhet och därav vunna erfarenheter måste leda till prioriteringar av vissa forskningsområden. Där dessa ännu ej kommit att uppfattas som synnerligen angelägna av mottagarlandet är det SAREC:s uppgift att hävda gjorda prioriteringar och genom information vinna berört u-lands intresse för och medverkan på området i fråga.

Den i motion 932 gjorda sammanställningen av SAREC:s verksamhet, med fördelning på olika ämnesområden och slag av mottagarländer, visar att samordningen inom svensk biståndsverksamhet kan ytterligare förbättras.

att stödet åt de minst utvecklade länderna bör ges en ökad procentandel av anslagna medel samt

att starkare tonvikt bör läggas på forskning som direkt syftar till ökad livsmedelsproduktion och annan areell produktion i de minst utvecklade länderna.

Den sammanfattande bedömning som dessa tre att-satser ger uttryck för pekar på att SAREC:s verksamhet inom det vidsträckta ekologiska området måste i framtiden ges större tyngd än vad som nu framgår av organisationens anslagsframställning. SIDA-biståndets betydande satsning på vatten- och markförsörjningsfrågor inrymmer problem som utskottet håller för sannolikt måste uppmärksammas i den internationella forskningen. SAREC har i denna utveckling en vägledande roll att spela.

Hemställan i motion 2035, yrkande 5, om översyn och utvärdering av SAREC:s verksamhet motiveras såväl av vad som framgår av i motion 932 gjord analys som av SAREC:s egen uppfattning.

I sin nuvarande form har SAREC varit verksam i tre år, dessförinnan som beredningsorgan sedan 1975. Gjorda erfarenheter gör att SAREC systematiskt granskar och utvärderar pågående verksamhet. Detta är ett välgörande initiativ. För riksdag och regering kvarstår dock behovet att vinna insikt om huruvida verksamhetens utformning i övergripande sammanhang följer den uppdragna politiska målsättningen med medföljande krav på samordning och effektivitet. Detta är en uppgift för regeringen.

Jag vill med hänvisning till det anförda yrka bifall till motion 932 samt till yrkande 5 i motion 2035.

I avvaktan på resultatet av regeringens utvärdering av SAREC:s verksamhet föreslås i motion 2035, yrkande 11, att medelsanvisningen läses

vid innevarande års nivå, innebärande 137 875 000 kr. En oförändrad anslagstilldelning är väl motiverad för att man under en konsolideringsperiod skall kunna vinna ökad effektivitet och samverkan. Behovet av besparingar utgör samtidigt ett motiv för åtgärden. Jag yrkar, fru talman, bifall till yrkande 11 i motion 2035.

Anf. 53 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Beträffande motionskravet på utvärdering av SAREC:s verksamhet vill jag först erinra om att SAREC:s roll i utvecklingssamarbetet övervägdes av den biståndspolitiska utredningen och att denna utredning fann att SAREC:s verksamhet i stort sett motsvarat statsmakternas intentioner. Man beslöt att endast föreslå begränsade organisatoriska förändringar i verksamheten.

Jag vill också påminna om att SAREC:s huvuduppgift är att lämna stöd till u-länderna i deras strävan att bygga upp en egen forskningskapacitet. Det sker dels genom direkt samarbete med enskilda länder, dels också genom att man deltar i internationella forskningsprogram. SAREC har alltså inte som uppgift att i egen regi bedriva forskning i u-länderna – det skall fastslås.

En grundförutsättning för att ett bestämt forskningsfält skall kunna bearbetas är att u-länderna själva uppfattar det som angeläget och att de även är villiga att avdela egna resurser och visa eget engagemang på ifrågavarande område.

Denna policy hindrar naturligtvis inte SAREC från att hävda prioriteringar i samtal och samarbete med u-länderna. Men de facto utgör den en begränsning av handlingsmöjligheterna.

När det gäller inriktningen av SAREC:s verksamhet har jag ingenting att erinra mot vad föregående talare har angivit såsom varande av stor betydelse. Det är klart att det ekologiska området ropar efter insatser på forsknings- sidan.

När utskottet har behandlat denna motion, har vi ansett det sannolikt att vatten- och markförsörjningsfrågorna, som ju även ägnas betydande uppmärksamhet i SIDA-biståndet, också kommer att uppmärksammas i den internationella forskningen. Här har ju SAREC en mycket stor och viktig uppgift att fylla.

Utskottet har inte funnit anledning att förorda någon särskild översikt av SAREC:s verksamhet. Med det sagda vill jag på utskottets vägnar också yrka bifall till utskottets förslag i sammanhanget. Motion 932 och och yrkande 5 i motion 2035 får därmed anses vara besvarade. Utskottets anslagsframställning tillstyrks alltså, och motionerna i dessa delar avstyrks.

Anf. 54 STEN STURE PATERSON (m) replik:

Fru talman! Tidigare i dagens debatt har man hävdat värdet av att våra biståndsinsatser samordnas när det gäller både ämnesområden och genomförande. Utskottet har klart uttalat att SAREC inte skall bedriva egen forskning men skall stimulera forskning inom u-länder, mellan u-länder och i Sverige. Den stimulansen kan givetvis styras av SAREC genom information

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

och påverkan.

När vi analyserar SAREC:s uppläggning av sitt arbete och jämför med hur SIDA arbetar, så är det slående hur stor dominansen är av SAREC:s intresse för Sydamerika. Det motsvaras inte av samma dominerande intresse från SIDA. Eftersom båda dessa organisationer arbetar med svensk biståndsverksamhet för att vi snabbt skall nå de mål vi har, så bör de gå hand i hand och arbeta parallellt för samma mål, vare sig målet avser ett visst objekt eller ett visst land. Här föreligger en påtaglig skillnad. Detta bör i framtiden rättas till för båda organisationernas del, och de bör ge varandra ömsesidigt stöd.

Anf. 55 RUNE ÅNGSTRÖM (fp) replik:

Fru talman! Jag har i utskottet haft nöjet att lyssna till Sten Sture Paterson i just denna fråga, och jag vill harangera honom för den inträngande analys som han har gjort av SAREC:s verksamhet. De grundläggande värderingarna beträffande de områden som är viktiga för den här typen av u-landsforskning delar jag och utskottet med Sten Sture Paterson.

Men så kommer vi till möjligheterna att förverkliga målsättningarna. Då har vi vissa kriterier, bl. a. att SAREC inte har till uppgift att i egen regi bedriva forskning i u-länderna. Vad som i u-länderna uppfattas som särskilt viktigt måste vara avgörande för om de olika projekten skall komma till stånd eller inte.

Om SAREC i diskussioner och i sitt samarbete med u-länderna framför sina synpunkter, så är det i stort sett så långt som SAREC kan gå i den här frågan. Man kan inte mot u-ländernas egna prioriteringar yrka på att det som vi från Sveriges horisont uppfattar som viktigt och värdefullt skall prioriteras. U-ländernas egna prioriteringar måste alltså vara avgörande. Jag tycker att Sten Sture Paterson i detta sammanhang måste acceptera det faktum som föreligger.

Anf. 56 STEN STURE PATERSON (m) replik:

Fru talman! Jag kan i mycket instämma med Rune Ångström i fråga om den generella uppläggnings av SAREC:s arbete. Men praktiskt får man väl ifrågasätta om det är ett fattigt u-lands grundlägganden intressen som återspeglas i många av de projekt som drivs av exempelvis svensk u-landsforskning. De vittnar snarare om ett högkultiverat samhälles anspråk på forskningsanalys. De är av forskningsintresse för ett i-land. Men för den befolkning som bor i ett MUI.-område, för den kvinna som kanske vandrar i timmar för att få ihop ved för dagens behov, eller för den pojke som sitter i timmar på en åsnekärra med en liten tank och åker miltals för att hämta dagens vattenförråd – för dem finns det inget större intresse för den ur deras synpunkt exklusiva typ av forskning som man finner bland SAREC:s stöduppgifter.

Detta skall vi kanske i högre grad observera. Om vi verkligen kraftfullt vill stödja u-ländernas utveckling, då skall även forskningen gå ner på de enkla vardagsmänniskornas stora problem – vatten och bränsle till att börja med.

Anf. 57 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Nr 138

**Onsdagen den
5 maj 1982**

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

Fru talman! Latinamerika utgör i dag till stora delar en skräckkammare. Denna skräckkammare har beskrivits av organisationer för mänskliga rättigheter, flyktingar, präster och andra. Fakta kan alltså inte ha undgått riksdagens ledamöter – fakta om den terror som råder med tortyr, försvinnanden och mördande som ständigt återkommande inslag.

Mot den bakgrunden ter sig de borgerliga partiernas kallsinnighet till vpk:s motioner inte vara anmärkningsvärd utan rent cynisk. Denna kallsinnighet kan bara förklaras på så sätt att regeringen och moderaterna sluter upp bakom *en* parts intressen i området, nämligen USA:s. Det är nämligen ett faktum att det är USA eller av USA stödda krafter som bidragit till att förvandla detta område till en skräckkammare, fylld av dödsskvadroner.

”De interamerikanska förbindelserna är USA:s sköld och svärd i kampen om världsherraväldet – – grundval för den övermakt som behövs för att bemästra skeendet i Europa, Asien och Afrika.” Så naket uttrycks i Ronald Reagans Santa Fé-dokument den imperialistiska synen på Latinamerika och Karibien, den syn som lett till mer än ett sekel av väpnade interventioner söder om Rio Grande och som anger att USA ser världsdelen som sin egen privata trädgård och utgångspunkten för att erövra världen.

70 % av USA:s investeringar i tredje världen finns i Latinamerika. Därifrån förs årligen 40 miljarder dollar över till USA som vinster och räntor. Hela USA:s oljeimport tas från eller passerar och raffinerar i och kring Karibiska havet.

Latinamerika och Karibien har alltså tilldelats rollen som råvarukälla och marknad för USA-monopolen, och Latinamerikas arméer får tjäna som polis mot befolkningen och vakthundar vid varje oljekälla, gruva eller USA-företag. Juntornas torterare och dödspatruller tjänar alltså som funktionärer till storebrodern i norr och affärsintressena där.

Det är viktigt att ha detta klart för sig när man diskuterar händelseutvecklingen i de olika staterna i området.

Herr talman! Jag skall huvudsakligen uppehålla mig vid vpk-motionerna 187 om ökat stöd till Nicaragua och befrielseörelserna i Guatemala och El Salvador och 728 om att återuppta Cuba som programland. Men låt mig först helt kort kommentera den senaste tidens utveckling i vad gäller konflikten mellan Argentina och Storbritannien.

Konflikten kan aldrig lösas med militärt våld – därom torde alla vara ense. Margaret Thatcher och Argentinas diktator spelar just nu det bekanta kryssarspelet, eller ”sänka fartyg”, som mina barn säger. Och Ola Ullsten ställer upp och hejar på järnlady i London.

Utrikesministerns uttalande om ett stöd till den ena parten och ett stöd för britternas rätt att bruka militärt våld på ”sitt eget territorium” framstår som ren och skär opportunist och är djupt oroväckande från svensk neutralitetssynpunkt. Det är märkligt också mot bakgrund av att såväl FN i sina generalförsamlingsresolutioner som den alliansfria rörelsen erkänner Argentinas överhöghet över öarna. Men det ursäktar självfallet inte Argentinas klara och uppenbara brott mot FN-stadgan i detta fall.

Att militärjuntan i Argentina tillgripit en sådan här åtgärd är delvis avhängigt av de inre oroligheterna. Det argentinska folkets kamp för återförande av försvunna, frigivning av politiska fångar och social och ekonomisk rättvisa kulminerade i mars i år i omfattande kravaller, som brutalt slogs ner. Protesterna mot den statliga terrorn i landet har vuxit sig allt starkare, såväl inom landet som internationellt. Och det är i nuläget viktigt att frågan om de försvunna och de politiska fångarna inte får drunkna i den militära konflikten.

Det är också viktigt att erinra om att USA satsat på militärjuntan som USA:s gendarm. Argentina var den främsta kandidaten när det gällde att skicka trupper till Centralamerika för att göra smutsjobbet åt USA. Trupperna skulle skickas till ett område där rena folkmordet pågår. Det gäller inte bara El Salvador, utan också Guatemala och Uruguay.

I samtliga dessa länder fångas och avrättas all demokratisk opposition, och all rätt att strejka eller fritt uttrycka sin åsikt förvägras invånarna. Hundratusentals människor har tvingats fly från sina hem och lever i dag som flyktingar. Men också flyktingarna förföljs, och nöden bland dem är obесkrivbar. Särskilt drabbas barnen.

Vpk har krävt att 150 milj. kr. skall avsättas i humanitärt bistånd riktat främst till dessa områden. Nu har regeringen, tillsammans med socialdemokraterna, visserligen höjt det ursprungliga förslaget om 50 miljoner till 100 miljoner, men de ytterligare medlen tas från katastrofanslaget. Det är ett anslag som sannerligen behövs ändå. Vi anser 150 miljoner vara ett minimum. Vi har också anvisat vad man i stället kan dra in på, typ krediterna till Turkiet, vilket Oswald Söderqvist tidigare framhöll.

Herr talman! Nära sammanhängande med vad som sker i El Salvador, Guatemala och Uruguay är självfallet också vad som sker i Nicaragua och på Cuba. Uppenbarligen betraktar USA bägge länderna som klara hot, eller för att åter citera Santa Fé-dokumentet från 1980, det dokument som innehåller riktlinjerna för Reaganadministrationens politik: "Trots sin litenhet och sina obetydliga resurser har Kuba blivit vår värste fiende i området --- . USA kan inte fortsätta att acceptera Kubas status. Det pris Kuba ska få betala för sitt handlande kan inte bli litet. USA kan bara återupprätta sin prestige genom att vidtaga omedelbara åtgärder. De första stegen bör ha klar bestraffningskaraktär. En ny kraftig propagandasändare bör sättas upp. Om propagandan inte ger resultat bör ett befrielsekrig mot Castro inledas." Kan det uttryckas tydligare?

USA försöker sålunda på allt sätt hävda att Cuba och Nicaragua skulle bistå FDR/FMLN i El Salvador med vapenhjälp. Propagandan vill få omvärlden att acceptera direkta militära interventioner i de enda progressiva staterna i området. Sanningen är i stället den att den enda vapenhjälp som ges är Reaganregimens kraftigt ökade stöd till folkmördarna i El Salvador och Guatemala, liksom till Honduras. Det är USA som upprättar träningsläger för gamla Somozaanhängare. Det är USA som genomför omfattande krigsmanövrar riktade mot Cuba och Nicaragua. Det är USA som i Interamerikanska utvecklingsbanken stoppat lån till Nicaragua, och det är

samma Reaganregim som genomfört ekonomiska bojkottåtgärder mot dessa bägge fattiga länder. Det är också USA som bedriver biologisk krigföring på Cuba. Därför, herr talman, är den internationella solidariteten och det internationella stödet viktiga, inte bara för folket på Cuba och i Nicaragua utan för hela utvecklingen i området. Att stödja Cuba och Nicaragua är att stödja en demokratisk och progressiv utveckling.

Vpk anser att utvecklingen av stödet till Cuba spelade imperialismens krafter i händerna. Cuba bör på nytt upptas som programland och erhålla ett kraftigt stöd. Cuba uppfyller också alla de kriterier som vi har satt upp för vår biståndspolitik. Gunnar Myrdal framhöll i Havanna 1981 vid tredje världsenkonomernas konferens: Cubas exempel att eliminera analfabetism, utveckla sjukvården, avskaffa arbetslöshet och successivt höja hela folkets levnadsnivå bör följas av de underutvecklade länderna.

Nicaragua erhåller fortfarande svenskt bistånd, men inte minst mot bakgrund av USA:s åtgärder krävs betydligt mer än vad som föreslås av regeringspartierna. Vpk stödjer här den socialdemokratiska utskottsskrivningen om 75 milj. kr. till Nicaragua.

Låt mig till sist i det sammanhanget ta upp något av vad Allan Hernelius sade tidigare i dag. Allan Hernelius upprepade de gamla amerikanska propagandalögnerna om indianerna i Nicaragua. Det må ju vara hänt att det är Allan Hernelius åsikt som moderat. Men det är ändå en skamfläck att riksdagens utrikesutskotts ordförande inte håller sig för god för att sprida tredje klassens amerikanska lögn.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till motionerna 187 och 728.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 58 GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! I tider av ekonomisk åtstramning växer egoismen, och röster höjs för att vi skall tänka mer på oss själva och mindre på andra, t. ex. u-länderna. Att regeringen ser sitt ansvar i detta sammanhang är självklart. Den internationella solidariteten måste ligga fast som riktlinje för vårt lands biståndsarbete. Även om målet är fruktansvärt långt borta måste vi ständigt driva kraven på en global jämlikhet och arbeta för en ny ekonomisk världsordning. Vi i Sverige måste lära oss att avstå, om vår solidaritet skall vara meningsfull. Vi måste successivt anpassa vårt samhälle till en situation där vår resursanvändning globalt sett står i relation till vår folkmängd.

Vid sidan av regeringen och de politiska partierna har enskilda organisationer av olika slag ett stort ansvar för att hålla uppe biståndsnivån, att ständigt arbeta för och stärka opinionen, så att Sverige kan fortsätta och utöka sina biståndsinsatser och sitt solidaritetsarbete.

Inom den kvinnoorganisation jag tillhör, Centerns kvinnoförbund, arbetar vi intensivt med bistånds- och solidaritetsfrågor. Vi arbetar på två plan, dels för att stärka biståndsviljan, dels med konkreta hjälpprojekt. Just nu har vi tillsammans med centerkvinnorna i Norge och Finland projekt i Botswana.

Vi har bistått Zimbabwe. Vi håller nu på att tillsammans med Rädda barnen avsluta en klädinsamling över hela landet avsedd för södra Afrika. Vi har också engagerat oss i en insamling för sanitetsvaror till SWAPO.

Jag vill än en gång understryka att bland det viktigaste vi har att göra är just arbetet för att stärka biståndsviljan. Där behöver vi alla hjälpas åt, föreningar och enskilda.

Det är naturligt för en kvinnoorganisation att dess biståndsinsatser främst inriktas på kvinnorna, särskilt på landsbygden där flertalet av dem bor och där förhållandena ofta är mest eftersatta. En satsning på kvinnorna medför att det sker en satsning på hela familjen. Hälsovård, näringslära, utbildning och kvinnors arbete är några av de områden som vi upplever som angelägna att prioritera.

Kvinnorna är de som oftast drabbas hårdast. Både på landsbygden och i slummen är det kvinnorna som står mitt uppe i problemen. I framför allt de afrikanska länderna har kvinnorna haft en stark ställning i produktionen dvs. i jordbruket, och det har varit deras styrka. I och med att nya metoder vinner terräng och traditionella kulturmönster bryts ner, blir kvinnorna mer knutna till hushållet, och det är där problemen blir allra mest uttalade. Den utbildning och de nya yrken som skapas kommer i första hand männen till del.

Självfallet gäller det också att i biståndsarbetet dra nytta av kvinnornas kunskaper. Kvinnorna i u-länderna bör alltså integreras i alla projekt från början, så att deras erfarenheter och behov uppmärksammas.

Maj-Lis Lööv m. fl. har motionerat om en beredning för kvinnobistånd för att förbättra planering, genomförande och utvärdering av stödet till u-ländernas kvinnor. Kraven på att u-landskvinnornas särskilda situation och behov skall beaktas inom ramen för det reguljära landsprogrammerade oiståndet är ju i sig inget nytt. Regeringen har tidigare uttalat sig om detta. Från centern har under 1970-talet inte minst genom Sonja Fredgard motionerats om att man skall förbättra just kvinnornas villkor som ett viktigt mål för biståndspolitikerna men också som en väg till höjd standard för breda befolkningsgrupper.

Utskottet har behandlat motionen positivt och utgått ifrån att regeringen och SIDA prövar möjligheterna till samråd mellan SIDA och organisationer med särskild kompetens vad gäller kvinnors roll i samhällsutvecklingen.

Från Centerns kvinnoförbund har vi sett positivt på det initiativ till kontinuerligt samråd som SIDA tidigare har tagit. Vi har där haft möjligheter att ge våra synpunkter på kvinnornas speciella situation och behov av bistånd, och denna ömsesidiga information har varit värdefull för alla parter. Att nu ta ett steg vidare och permanenta ett särskilt samrådsorgan ser jag också som positivt, och det kan naturligtvis ge en större fasthet åt arbetet.

När regeringen nu skall ta itu med detta vill jag bestämt hävda att det är kvinnoorganisationerna som då bör finnas med i samrådsarbetet. Det är de som har den särskilda kompetensen när det gäller kvinnors roll i samhällsutvecklingen. Det är väl också viktigt att man ser till att man inte får ett alltför

tungrovt samrådsförfarande.

Jag vill ytterligare betona vikten av landsbygdens utveckling. Det är redan en prioriterad biståndsverksamhet, men just den vägen har man verkligen möjligheter att nå speciellt kvinnorna.

Inom Centerns kvinnoförbund håller vi också på att utvidga vårt solidaritetsarbete till Central- och Latinamerika, denna utsatta och exploaterade region i världen. Vi har tillsammans med andra kvinnoorganisationer genom hänvändelse till president Reagan kritiserat USA:s stöd till de reaktionära militärregimerna i regionen.

En av våra medlemmar deltog nyligen i en svensk delegation för att studera de mänskliga rättigheterna i Uruguay. Vi känner alla väl till de omänskliga förhållanden som förekommer i dessa länder. "De galna mödrarna" i Argentina är kända över hela världen för sin kamp. Så länge det finns en politisk fånge skall det finnas kämpande anhöriga, säger man i Latinamerika. Ja, så är det, men det behövs ännu fler kämpande än de anhöriga. Vi andra runt om i världen behöver också vara med i kampen för mänskliga rättigheter och social rättvisa.

Förhållandena i El Salvador med massakrer på kvinnor och barn har vi kunnat följa i massmedia. Tiotusentals människor dödas och hundratusentals blir flyktingar. Sverige måste fullfölja sitt ansvar och verka för stöd till de förföljda och till flyktingarna i denna region. Sverige måste verka för stöd till dem som arbetar för självständighet, nationellt oberoende och social rättvisa. Det är bra att vi genom en överföring av katastrofmedel har kunnat enas om en höjning av anslaget till humanitärt bistånd i Latinamerika med 50 milj. kr. till 100 milj. kr. Det är som sagt bra, och det behövs.

Anf. 59 OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Det finns oftast ett klart samband mellan krigshandlingar och naturkatastrofer å ena sidan och livsmedelsbrist och flyktingkap å andra sidan. Detta samband har att göra med att när krig uppstår eller katastrofer inträffar i den fattiga delen av vår värld tvingas människorna att fly därifrån, fly från sina hem, fly från sina odlingar och söka sig till områden där de är skyddade mot krigets handlingar eller naturens katastrofer. Då har helt plötsligt fria människor blivit flyktingar.

Oftast hamnar dessa flyktingar i länder och områden där ingen utbyggd hjälp står att få, utan där Förenta nationernas olika organ eller enskilda regeringar och organisationer måste komma till undsättning för de människor det gäller. Det är därför enligt socialdemokraternas åsikt viktigt att den biståndsbudget som byggs upp inrymmer en stor anslagspost för katastrofbistånd. Det är ett anslag som oftast behöver användas för angelägna och framför allt oförutsedda behov. Skall man snabbt och effektivt möta dessa behov, måste medel finnas reserverade hos regeringen.

Vi socialdemokrater har observerat att anslaget för katastrofbistånd under senare år höjts så kraftigt, och höjts på bekostnad av det landinriktade biståndet, att icke obetydande – för att inte säga alltför stora – reservationer har uppkommit. Genom att skära ned vissa av SIDA:s äskanden om

katastrofbistånd har regeringen i år tagit viss hänsyn till detta i budgeten. Det är likväl vår åsikt att man borde ha gått ytterligare ett steg – att ytterligare resurser borde ha kunnat överföras till områden där katastrofen eller behoven redan nu är uppenbara.

I propositionen pekar regeringen själv på sådana områden och nämner behovet av stöd till offren för det politiska förtrycket i Latinamerika. Regeringen förklarar sig vara beredd att utnyttja katastrofresurser för detta ändamål, "om den fortsatta utvecklingen i Latinamerika skulle föranleda ett ännu större medelsbehov".

Ja, herr talman, jag tror att de skrämmande rapporter som ständigt strömmar in från Latinamerika klart och entydigt bevisar att det finns behov av stöd till dem som drabbas av det politiska förtrycket där. Jag menar med andra ord att regeringen inte behöver vänta på fler signaler utan att även regeringen borde klart kunna inse behovet av ökade insatser. Det är därför med glädje – det har här tidigare sagts av Gertrud Sigurdsen och Sture Palm – som vi kunnat konstatera att utskottsmajoriteten har följt den socialdemokratiska motionen när det gäller utbyggnad av biståndet till Latinamerika. Därmed har utskottet avstyrkt regeringens och moderaternas förslag vid p. 4, mom. 35, i utskottets betänkande.

Det ständigt stigande antalet förföljda människor och flyktingar i Latinamerika är alltså en konsekvens av det politiska, sociala och ekonomiska förtrycket där. Det bör också uppmärksammas att till detta förtrycks mörkare sidor hör att ett stort antal föräldralösa barn där också måste få hjälp.

Regimerna i Guatemala och El Salvador brännmärks också i olika rapporter som framkommit. Inte minst Council for Hemispheric Affairs i Washington har klart sagt att de som begick de svåraste brotten mot de mänskliga rättigheterna på det västra halvklotet under 1981 var regimerna i Guatemala och El Salvador.

Man räknar med att de här två regimerna är ansvariga för att 21 000 civila människor dödats, människor som inte hade med kriget att göra utan som kom i vägen och kom i terrorns spår. Vi vet att hundratusentals flyktingar fortfarande lever ett osäkert och nödfyllt liv. Flyktingströmmarna in i grannländerna bidrar till att ytterligare försämra dessa länders ekonomi. Låt mig bara peka på Costa Rica, Honduras och Nicaragua, som själva lider av ekonomiska problem och som dessutom nu får ta ett stort ansvar för flyktingar från Guatemala och El Salvador.

Regeringen har alltså föreslagit att 50 milj. kr. anslås till det humanitära biståndet i Latinamerika. Visserligen säger man att man är beredd att vid behov utnyttja katastrofposten för ytterligare insatser. Men enligt vår mening finns det ingen anledning att dröja med ett sådant beslut om ett kraftigt ökat bistånd. Vi har föreslagit och, som jag sade, fått med oss utskottsmajoriteten på att posten räknas upp till 100 milj. kr. under budgetåret 1982/83.

I en annan del av vår värld – på Östtimor – har den indonesiska militärockupationen som skedde efter avkoloniseringen från Portugal lett till

en svältkatastrof. Av ursprungsbefolkningen på mellan 600 000 och 800 000 människor är det inte otroligt att 100 000 dödades under detta krig. Under 1979 tillät den indonesiska regeringen för första gången det internationella Röda korset att i begränsad omfattning arbeta i Östtimor. Dessa katastrofinsatser är nu avslutade, men alla rapporter tyder på att nöden fortfarande är stor och fortsätter. Det är därför vår åsikt att den svenska regeringen måste fortsätta med katastrofhjälpen till Östtimor.

Man bör också kunna undersöka om det inte nu föreligger faktiska möjligheter att kanalisera denna hjälp via Fretilin, den rörelse om ledde utvecklingen i Östtimor under en kort tid av frihet efter det portugisiska kolonialväldets fall och före den indonesiska invasionen. Vi har i ett särskilt yttrande, nr 7, tagit upp den här frågan, och vi vill med det anförda att regeringen allvarligt prövar möjligheterna att få en kanalisering framöver som kan gå genom Fretilin.

När det gäller katastrofbiståndsanslaget och FN:s olika program för flyktingar ställer vi oss bakom regeringens bedömningar och anser att vi bilateralt, via enskilda organisationer och via de internationella hjälprogrammen bör uppmärksamt följa den utveckling som sker. Som jag inledningsvis sade är sambanden katastrofer – livsmedelsbrist – flyktingar så hårt förknippade med varandra att det många gånger är svårt att förutse hur resurserna bäst skall kunna utnyttjas.

Livsmedelsproduktionen är därför en viktig bit. Den är nu väldigt ojämnt fördelad i världen. I stora delar av världen måste man importera livsmedel från andra delar som har möjlighet att exportera. En del nationer, såsom Sovjetunionen och andra öststater, har hittills kunnat klara sitt underskott genom att de via normala handelstransaktioner med Argentina, Canada, USA och andra länder kunnat köpa de livsmedel som de inte själva förmår att producera. För de fattigaste länderna i världen är problemet däremot av en helt annan storleksordning. Särskilt i Afrika är läget på livsmedelssidan mycket allvarligt. Där kan man få fram uppgifter om att genomsnittsinvänanaren i dag måste leva på 90 % av den mat genomsnittsinvänanaren fick för tio år sedan.

Ser man på utvecklingen framöver kan man klart konstatera att den går mot en ökad obalans mellan tillgången på livsmedel och antalet människor.

Detta innebär att vi i Sverige även i framtiden måste spela en aktiv roll i de internationella förhandlingarna om livsmedelsförsörjningen, inte minst när det gäller beredskapslagring för katastrofinsatser. World Food Program är en av de FN-institutioner som Sverige har haft ett samarbete med för att se till att man kanaliserar det multilaterala livsmedelsbiståndet.

I flykting- och katastrofsammanhang i Kampuchea, Uganda, Somalia, Pakistan och många andra länder har man i samarbete med flyktingkommisariaten nått ut till enskilda människor långt från civilisation eller överfulla varuhus. De tio miljoner flyktingar som finns i vår värld måste få veta att de fattiga länderna även i framtiden kan räkna med vår solidaritet. Vi måste också framöver räcka ut handen till dessa människor.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de socialdemokratiska yrkandena.

Anf. 60 PER-OLOF STRINDBERG (m):

Herr talman! Jag är något förvånad över den debatt som har förts här i dag. Utskottets ordförande har så klart redovisat moderata samlingspartiets ställningstagande i frågan om åsidosättande av mänskliga fri- och rättigheter. Vi anser att det är en sådan sak som gör att man bör ompröva biståndet. Både Mats Hellström och Rune Ångström har ändå uttryckt sin förvåning över moderata samlingspartiets inställning. Det finns därför anledning att understryka vikten av att det verkligen går att förankra biståndspolitiken hos dem som skall betala.

I tider med ekonomiska problem och därmed också krav på nedskärningar i statens och kommunernas utgifter ökar den enskildes krav på att samhället använder skattepengarna på ett vettigt och effektivt sätt. Det är faktiskt många som anser att det är orimligt att vi skall lämna bistånd till länder med regimer som inte respekterar grundläggande mänskliga rättigheter. Detsamma gäller bidrag till länder som genomför anfallskrig eller håller trupper på andra länders territorier.

Riksdagen har ändock tidigare klart uttalat att ett av huvudmålen för den svenska biståndspolitiken är att främja en demokratisk samhällsutveckling i mottagarlandet. Utskottet tillade dock försiktigtvis att mot bakgrund av den ekonomiska och sociala situationen i många u-länder "är det därför nödvändigt att ge demokratibegreppet en relativt vid tolkning". Men utskottet tillade också som ett krav: "Kritik och avvikande meningar bör kunna framföras utan risk för repressalier och övergrepp." Jag ber att få hänvisa till utrikesutskottets betänkande 1978/79:1 s. 33, där detta är klart utsagt.

Det torde vara väl känt att de här kriterierna inte finns i många mottagarländer – här har tidigare i dag nämnts bl. a. Etiopien och Vietnam. Detta har ändå inte påverkat den svenska biståndspolitiken i fråga om dessa länder, trots att utrikesutskottet – och även denna kammare – tidigare uttalat att ett avbrytande eller ett avvecklande av biståndet kan bli aktuellt på grund av åtgärder i mottagarlandet, vilka mer eller mindre genomgripande rubbar förutsättningarna för utvecklingssamarbetet. Vi moderater anser att det finns starka skäl att i sådana här fall verkligen ompröva biståndet.

Ännu mera märkligt är det, menar vi, att biståndspolitiken inte omprövas när det gäller länder som bedriver anfallskrig eller besätter andra länders territorium. Det bidrar definitivt inte till att stärka människornas förståelse för biståndspolitiken, om vi underlåter att ompröva eller avbryta biståndet till länder som både åsidosätter rimliga anspråk på respekt för grundläggande mänskliga rättigheter och dessutom för anfallskrig. Vissa erinringar har, enligt vad Rune Ångström säger här i dag, framförts till Vietnam, men de har tydligen inte påverkat utvecklingen där.

För Rune Ångström, som dessutom reagerat mot att vi moderater i reservation nr 5 följt upp riksdagens uttalande från 1978, vill jag understryka

att vi från moderat sida inte har krävt något omedelbart avbrytande av svenskt bistånd. Vi är medvetna om den långsiktiga inriktningen av biståndspolitiken, men vi anser att Sverige bör reagera genom att sänka eller frysa anslagen, alternativt successivt avveckla dem.

Vi har från moderata samlingspartiet fört fram förslag som syftar till att öka återflödet av det svenska biståndet. Bl. a. menar vi att SIDA särskilt bör uppmärksamma möjligheterna att öka kontakterna mellan svenskt näringsliv och länder med hög årlig landram men med låg import från Sverige. Det finns också mottagarländer som har en viss industriell utveckling och som borde ha relativt goda möjligheter att tillgodogöra sig import av svenska produkter.

Utskottsmajoriteten konstaterar att en ökning av bindingsgraden medför praktiska och andra nackdelar. Ja, det kan kanske medföra problem i vissa fall, men det är här i högsta grad fråga om en viljeinriktning. Vi får inte vara så bundna till önskemålet om obundet bistånd att vi bortser från de betydande fördelar som ett ökat återflöde skulle ha för svensk ekonomi. Vår möjlighet att på längre sikt ge varaktig hjälp till utvecklingsländerna är i hög grad beroende av att vi får ordning i vår ekonomi och balans i våra utrikesaffärer. Det gäller även om förhållandena i den svenska ekonomin inte är sådana att jag skulle vilja jämföra dem med vad som gäller i Tanzania.

Det är naturligtvis inte bra om var tredje biståndskrona är en lånad krona, även om, som vice ordföranden i utskottet uttryckte det i dag, det inte är klart utsagt vart lånade pengar går i olika sammanhang.

Ett ökat återflöde skulle utan tvivel verksamt bidra till att öka förståelsen för vår biståndspolitik. Vi har trots allt i dag en vid internationella jämförelser mycket låg bindingsgrad. I flera motionsyrkanden, bl. a. i den moderata partimotionen, förordas också en ökad användning av svenska varor, när det gäller livsmedelsbiståndet.

Vi har från moderata samlingspartiet bl. a. föreslagit ett ökat utnyttjande av svenskt spannmål inom ramen för det bundna biståndet. Vi avser då inte bara spannmålsleveranser för katastrofbistånd, utan också att en ökad andel av det svenska spannmålsöverskottet skall ingå som ett naturligt led i vår biståndspolitik. Inom jordbruket ser man det utan tvivel också som något av ett rättvisekrav gentemot andra näringar att jordbruksprodukter i större utsträckning tas med i biståndet. Och det vore märkligt om inte detta skulle kunna lösas på ett för alla parter tillfredsställande sätt i en värld, där svälten är ett ständigt problem på så många håll.

Vi har på den här punkten inte framställt några yrkanden, men genom en markering i ett särskilt yttrande har vi understrukit vikten av att öka andelen av spannmål i biståndet; och behoven finns. Det framgår bl. a. av ett citat ur *Entwicklung + Ländlicher Raum* 1/82 i senaste numret av Rapport från SIDA. Under rubriken: "Tredje världen mer beroende av USA-spannmål" skriver man där bl. a.: "U-länderna kommer även under åttioalet att bli alltmer beroende av livsmedel från USA. Visserligen var världens livsmedelsproduktion 3 procent högre 1981 än genomsnittet för de tre tidigare åren.

Ändå sjönk produktionen per capita med ca 1 procent. Fram till mitten av åttiotalet kan 15 procent av världens livsmedelsproduktion komma att bli amerikansk, mot 2 procent i början av 50-talet och 11 procent i slutet av 70-talet.”

Jag menar att detta citat visar att det finns all anledning att på ett bättre sätt än tidigare söka utnyttja svenskt spannmål i biståndspolitiken. Också Olle Göransson var i sitt anförande nyss inne på den brist på livsmedel som råder runt om i vår värld.

Med det anförda, herr talman, yrkar jag bifall till samtliga moderatreservationer som behandlas i utrikesutskottets betänkande nr 20.

Anf. 61 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! I motion 301 föreslår vi från vänsterpartiet kommunisterna att riksdagen beslutar om katastrofbistånd med 5 milj. kr. till Demokratiska republiken Östtimor och att detta bistånd kanaliseras över befrielse rörelsen Fretilin. Vi kräver också att riksdagen gör ett uttalande att Sverige inte skall ha någon beröring med den internationella organisationen IGGI, International Governmental Group for Indonesia.

I det första fallet – när det gäller katastrofbistånd – avstyrker utskottet vårt förslag med motiveringen att man inte på förhand kan binda sig för att katastrofbistånd skall utgå med ett visst belopp och att man inte har gjort som vi föreslår tidigare.

Herr talman! Skall man aldrig göra någonting som man inte har gjort tidigare i den här riksdagen, har det svenska folket och inga andra folk heller något nytt att vänta av den här församlingen. Men frågan kan väl inte gälla vad som har gjorts tidigare, utan den måste väl i första hand gälla vad man vill med sin politik och vad man avser att genomföra. Att hänvisa till att man inte har gjort en viss sak tidigare är ju inte något sakargument, möjligen ett procedurargument.

Jag kan tänka mig att det bakom formuleringen om att man inte har gjort så här förr – om man ger den en välvillig tolkning – finns en tanke om att det på förhand är svårt att bedöma behoven, att man inte vet var katastrofbiståndet behövs bäst osv. Det är en rimlig tanke om det är så utskottet resonerar, men man uttrycker sig inte så.

När det gäller Östtimor är det permanenta hjälpbehovet verkligen känt. Man behöver inte tvivla på om katastrofbistånd behövs eller inte. Utskottet skriver självt i betänkandet att rapporter om en hotande försörjningskris har inkommit och att man inte med det tidigare biståndet har nått ut till de mest avlägsna områdena på Östtimor.

Det finns enligt alla kända bedömningar ett stort behov av hjälp till Östtimor. Och det hjälpbehovet kommer att öka så länge den indonesiska regeringen fortsätter sitt utrottningskrig mot befolkningen. En allmän uppfattning bland kännare av Östtimor är att Indonesien medvetet försöker framkalla svält på ön, därför att man helt enkelt vill byta ut befolkningen. Man försöker svälta ihjäl den. Alla tillgängliga rapporter visar att minst 100 000 – kanske 200 000 – har mött döden genom svält på grund av det

utrotningskrig som förs på ön.

Därför borde man redan nu kunna besluta om att ge katastrofbistånd i enlighet med vpk-motionens krav, i stället för att hänvisa till att man aldrig har gjort så förr.

Sedan till frågan om kanaliseringen över Fretilin, befrielseörelsen. Jag behöver inte orda om befrielseörelsens betydelse. Vår motion är väl motiverad på den punkten, och befrielseörelsen är också omnämnd i utskottsbetänkandet – alla vet vad det handlar om. Det är också välkänt att Fretilin har gjort klart att man är redo att ta emot och distribuera sådant bistånd som man får direkt. Och det vore dubbelt angeläget att ge Fretilin bistånd. Utskottet säger ju att det är svårt att komma fram med hjälp till de avlägsna och illa utsatta delarna, där hjälpbehoven är störst, och det är de områdena, i de otillgängliga bergen, som just Fretilin behärskar. Hjälp över Fretilin skulle alltså göra att man kunde nå dit man inte når i dag.

Utskottets eget resonemang när man avstyrker vår motion är egentligen ett argument för att tillstyrka den.

När de gäller biståndet till Fretilin säger utskottet också att de av riksdagen fastlagda principerna för stöd till befrielseörelser inte är uppfyllda när det gäller Fretilin, nämligen att FN med svensk anslutning inte har uttalat sig för att sådant stöd kan ges.

Med kännedom om den svenska regeringens förändrade ställningstagande när det gäller Östtimor och röstningen i FN om rätt till självständighet för Östtimor, där Sverige avstod, är det klart att det så länge den nuvarande regeringen sitter inte kan bli fråga om någon sådan anslutning till stöd för Fretilin, även om FN i övrigt skulle rösta för det. Sverige svansar i den här frågan bakom den internationella imperialismen, bakom USA och Indonesien.

Jag tycker att det vore bättre att nu från riksdagens sida se till det verkliga, akuta behovet – var hjälpen behövs och vem som kan distribuera den, och då borde man rösta för vår motion.

Så, herr talman, över till frågan om anslutning till IGGI, den internationella stödorganisationen för den indonesiska regeringen, där den svenska regeringen har s. k. observatörstatus. När vi säger att Sverige borde avlägsna sig från den här stödgruppen säger utskottet att man inte bör uttala att Sverige skall lämna organisationen, eftersom observatörskapet inte innebär några biståndsförpliktelser. Men vi har aldrig hävdat att det är av det skälet man borde hoppa av, utan det är därför att den indonesiska regeringen är svårt komprometterad genom sin folkmordspolitik på Östtimor. Att ställa upp i en internationell stödorganisation är ett slags erkännande av den regeringen och dess handlande.

Men det är väl med det här som med IDB, den interamerikanska utvecklingsbanken: medlemskapet är att anse som en draghjälp i marknadsföringen för svensk industri. Kan man vara med i IDB, som i huvudsak stöder blodsregimer i Latinamerika, kan man naturligtvis vara med i den indonesiska organisationen, som stöder blodsregimen i Indonesien. Det är

logiskt, om man ser det från regeringens ståndpunkt. Bara det gynnar affärerna är det bra.

Det är en blodsregim det gäller. Amnesty International har i februari i år lämnat en rapport där man berättar om oerhörda dåd. T. o. m. den av de indonesiska generalerna tillsatta marionettregeringen på Östtimor klagar över våldsregimen, över morderna, den sexuella terrorn, den fysiska terrorn, den psykiska terrorn och svältpolitiken. Det har gått så långt att de egna marionetterna i ett visst fall har fängslats för sin kritik.

Det är verkligheten under den regering som Östtimor nu lyder under och som den svenska regeringen genom sitt handlande stöder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 301.

Anf. 62 HADAR CARS (fp):

Herr talman! I den mörka bilden av världsekonomin finns, trots allt, några ljuspunkter. En sådan är att inte endast OPEC-länderna utan även övriga u-länder som grupp lyckats öka sin andel av världshandeln under 1970-talet. Detta är i första hand ett resultat av utvecklingen i vissa u-länder. Det gäller främst de s. k. Nic-länderna, länder som Brasilien, Malaysia, Mexico, Singapore och Sydkorea.

Det gemensamma för dessa länder är att de avvisat socialistiska lösningar på sina ekonomiska problem och satsat på marknadsekonomi och industriell, exportinriktad expansion. Den positiva utvecklingen har lett till att de ekonomiska förhållandena för flertalet medborgare i dessa länder förbättrats. Detta framgår klart om man ser på statistik över hur många hushåll som fått rinnande vatten, avlopp och elektricitet, skaffat sig radioapparat, cykel och kylskåp och hur stor andel av barnen som får skolundervisning och viss hälsovård.

Detta innebär *inte* att det växande välståndet i dessa länder fördelats jämnt. I flera fall är det i stället så, att – liksom tidigare i de nu välctablerade industriländerna – förmögenhetsfördelningen snarare blivit ännu snedare. Men det har i dessa nyligen industrialiserade u-länder – till skillnad från i flertalet socialistiska u-länder – skapats tillgångar i form av kapital, utbildad arbetskraft och entreprenörskap som ger en grund för fortsatt ekonomisk utveckling och därigenom, på sikt, till ännu mer att fördela.

Jag tycker att vi i vårt samarbete med u-länder och andra länder över huvud taget – och i det samarbetet ingår biståndssamarbetet som en viktig del – måste ta hänsyn till erfarenheterna av under vilka förutsättningar en självgenererande ekonomisk utveckling kan komma till stånd.

Ett svenskt biståndspolitiskt mål är att stärka den demokratiska utvecklingen i u-länderna. Det är en stor och mycket svår uppgift. Den är stor, därför att pluralism och demokrati är ömtåliga blommor som alltid i alla länder har svårt att slå rot och växa. Uppgiften är svår bl. a. därför att eventuella framgångar inte är så lätta att mäta. I en redovisning av resultatet av svenska u-landsinsatser är det enklare att i siffror ange antalet tillskapade vårdplatser eller nyvunna kilowattimmar än att mäta insatser för att t. ex. stärka från statsmakterna fristående föreningar eller oberoende tidningar,

radiosändningar eller bokutgivning. Därför framstår också vårt val av mottagarländer, vår användning av länderobundna projektmedel och vårt sätt att kanalisera biståndet som mycket betydelsefullt, också för våra möjligheter att i biståndsarbetet lägga ökad tonvikt vid att främja en demokratisk utveckling i världen. Vi är ju själva övertygade om demokratins avgörande roll för att skapa samhällen präglade av frihet och rättvisa, för respekt för människan – för varje enskild människa. Då är det också självklart att vi i vårt biståndsarbete fäster stor vikt vid den demokratiska utvecklingen – eller åtminstone de långsiktiga förutsättningarna för demokratisk utveckling – i de länder med vilka vi samarbetar.

Vårt biståndsprogram är det främsta uttrycket för vår vilja att ändra missförhållandena i världen, att undsätta de mest utarmade och lägga en grund för utveckling, internationell förståelse och fred. Därför är biståndsbudgetens storlek ett centralt mått på vår vilja till solidaritet.

För mig och många i min generation var kravet på att vi i Sverige via biståndsbudgeten skulle skänka 1 % av våra årliga inkomster till u-hjälp en inspiration till politiskt arbete. Det var en glädje när Sverige – på förslag av dåvarande biståndsministern Ola Ullsten – nådde det målet. Det är en heder för regeringen att den också i nuvarande kärva tider har försvarat enprocentsregeln mot attacker från moderata samlingspartiet.

U-hjälpen får inte minska. Vårt mål måste vara det motsatta. Så snart de ekonomiska förutsättningarna medger det, måste biståndets andel av våra resurser öka på nytt. Långsiktigt bör målet vara en fördubbling av den svenska u-hjälpen.

Anf. 63 STURE ERICSON (s):

Herr talman! När man har lyssnat på dagens debatt och vi börjar närma oss voteringen, kan man kosta på sig en liten fundering: Hur tänker egentligen moderaterna göra i voteringen om en liten stund? Tänker de, sedan de har förlorat i kontrapositionsvoteringarna mot centerns och folkpartiets reservationer, i huvudvoteringen ställa upp för regeringspartierna? Gör de det är deras myckna tal om besparingar bara en tom demonstration. Det blir då bara en markering av att man vill bestraffa länder som Angola, Etiopien, Moçambique, Nicaragua och Vietnam för att de händelsevis råkar ha socialistiska regeringar.

Herr talman! I den ämnesfördelning som utrikesutskottets socialdemokrater har gjort mellan sig har det fallit på min lott att redovisa en del synpunkter på biståndet till södra Afrika. Men först tänker jag helt kort kommentera situationen i Västra Sahara, eftersom vi har en reservation i den frågan, reservation nr 26.

Det västahariska folkets kamp för nationellt oberoende mot den marockanska ockupationsmakten har nu pågått i sex år. Det var i slutet av februari 1976 som Spanien lämnade sin koloni Västra Sahara och som Marocko inledde sin militära ockupation. Samtidigt utropade den nationella frihetsrörelsen Polisario den Demokratiska sahariska republiken. Mauretarien, som i början gjorde gemensam sak med Marocko, har senare dragit sig

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

ur konflikten.

Situationen för dagen är att Polisario behärskar större delen av Västra Saharas territorium förutom vissa befästa städer och en enklav i norra delen av landet som hålls av Marockos armé. Det är dock främst på det politiska planet som Polisario haft stora framgångar under det senaste året.

En majoritet av OAU:s medlemmar har nu erkänt Demokratiska sahariska republiken, som i slutet av februari i år accepterades som 51:a medlemsnation i OAU. Det har lett till en kris inom organisationen, eftersom Marocko och några andra stater hotar lämna OAU.

Det är naturligtvis svårt att sja om den politiska och militära utvecklingen i Västra Sahara under de närmaste åren. Polisario är dock mycket välorganiserat och har byggt upp en infrastruktur och en egen förvaltning som inger förtroende. Även på det internationella planet torde trycket mot Marocko komma att öka.

Svenskt katastrofbistånd har alltsedan 1976 kanalisrats till de västsahariska flyktingar som i mycket stort antal lever i läger i Tindoufområdet i sydvästra Algeriet. Under de senaste åren har det statliga svenska biståndet slussats via Rädda barnen. Förra budgetåret anslags 6 milj. kr. till inköp av tältmateriel, vattencisterner och tankbilar för vattentransporter. Vidare skedde speciella matleveranser på 300 ton till ett värde av över 1 milj. kr. Rent tekniskt sker leveranserna via Algeriets Röda halvmånen till flyktinglägren.

För någon vecka sedan beslutade regeringen att av katastrofmedel anslå över 7 milj. kr. till den internationellt ännu ej erkända västsahariska Röda Halvmånen. Det är mycket väl använda pengar. Vi socialdemokrater har i reservation 26 pekat på möjligheten att kanalisera bistånd även direkt till Polisario. Det skulle självfallet innebära en politisk markering, som kunde påskynda utvecklingen mot en lösning av konflikten. Det är vår förhoppning att den dagen inte skall vara alltför avlägsen då svenskt bistånd skall gå direkt till återuppbyggnaden inom den självständiga Demokratiska sahariska republiken.

Herr talman! Den internationella kris och det elände som skapas av den vita minoritetens rasistiska terror i södra Afrika har blivit något av en permanent fråga i världspolitiken. Problemen i södra Afrika riskerar därmed att komma i bakgrunden för uppmärksamheten när det uppstår nya akuta kriser i Sydostasien, i Mellanöstern, i Afghanistan, i Centralamerika, i Polen eller som nu senast i Sydatlanten.

Men detta att man bara tycks orka med att följa en internationell fråga i taget, gör att alla vi som vill se en snabb förändring i södra Afrika aldrig får förtrötts i vårt agitationsarbete och våra krav på svenska initiativ.

Ser vi några år bakåt har det skett betydande positiva förändringar i södra Afrika – förändringar som entydigt pekar mot att den vita rasistregimen i Sydafrikanska republiken går mot sin slutliga upplösning. Demokratiseringen i Portugal för åtta år sedan förde radikala afrikanska nationalister till ledningen i de nya staterna Angola och Moçambique. Efter ett brutalt inbördeskrig skedde en snabb och fredlig övergång till afrikanskt majoritets-

styre i Zimbabwe för två år sedan. Ledarna i Botswana arbetar systematiskt på att frigöra landet från beroendet av Pretoria. Genom ett begynnande regionalt samarbete mellan frontstaterna – där också Tanzania och Zambia spelar en viktig roll – söker de nu stärka sina bräckliga ekonomier och steg för steg skära av de ekonomiska banden med rasistregimen i söder.

SWAPO:s militära aktioner mot de sydafrikanska ockupationstrupperna i Namibia har ökat trycket mot Pretoria, som nu försöker värja sig genom militära raidar djupt in i Angola och genom att utrusta UNITA:s gerillagrupper i södra och östra Angola. Rasistregimen genomför också militära aktioner djupt inne i Moçambique och ligger uppenbarligen bakom en del sabotagedåd i andra frontstater i syfte att försvaga deras ekonomier.

Det svenska biståndet till frontstaterna och nationaliströrelserna i södra Afrika har som ett huvudsyfte att stödja deras kamp mot den vita rasismen. Om utrikesutskottets förslag för nästa budgetår går igenom i alla delar, kommer det samlade anslaget för detta ändamål att uppgå till 1 415 milj. kr. Sannolikt kommer dock den summan att bli 40 milj. kr. lägre, om nu moderaterna i andra hand stödjer c-fp-reservationerna när det gäller anslagen till Angola och Moçambique. Men det är ändå värt att notera att en så pass stor andel av den svenska biståndsbudgeten satsas i södra Afrika.

Tyvärr har moderaterna i år ställt sig vid sidan av den här politiken. De moderata förslagen innebär att de vill spara inte mindre än 262 milj. kr. på anslagen till södra Afrika. Dessa 262 milj. kr. sparar moderaterna på följande sätt: Angola –36 milj. kr., Lesotho –5 milj. kr., Moçambique –62 milj. kr., Tanzania –69 milj. kr., Zambia –20 milj. kr., Zimbabwe –10 milj. kr., humanitärt bistånd i södra Afrika –20 milj. kr. och regionala insatser i södra Afrika –40 milj. kr.

Detta att moderaterna med mer än en kvarts miljard kronor vill dra ned det svenska biståndet till dem som för kampen mot de vita rasisterna är faktiskt ganska uppseendeväckande. Det uppfattas säkerligen av regimen i Pretoria och av dess ambassad här i Stockholm som ett tecken på att moderaterna inte särskilt helhjärtat står bakom den svenska Sydafrikapolitiken.

Rasisterna i Sydafrikanska republiken har säkerligen också med tillfredsställelse noterat att vårt största borgerliga parti i sin motion säger sig vilja minska biståndet till "mottagarländer ur kretsen av socialistiska enpartistater". Den karakteristiken gäller i dag Moçambique, Angola och Tanzania och väl i en snar framtid också Zimbabwe. Moderaterna är bekymrade över respekten för grundläggande mänskliga rättigheter i dessa stater och anför: "Moderata samlingspartiet anser att biståndet måste omprövas och i sista hand avbrytas gentemot sådana länder."

Det är i högsta grad cyniskt att applicera sådana reaktionära resonemang och sparprogram på de afrikanska frontstater som nu för en kamp på liv och död mot den vita rasismen i södra Afrika.

Vi kan troligen vänta oss dramatiska händelser i södra Afrika under de närmaste åren, och det kan mycket väl bli nödvändigt att dryga ut de reguljära anslagen dit med pengar från katastrofreserverna.

Det finns vissa förhoppningar om att de fem västliga länder som nu söker en förhandlingslösning i Namibia kommer att öka trycket mot regimen i Pretoria. Vidare blir det säkerligen mer av ekonomiska sanktioner mot Sydafrika under kommande år. Det finns tydliga tecken på ökade politiska motsättningar inom den styrande vita minoriteten i republiken, samtidigt som ANC har inlett vad som väl är början till en ökad sabotage- och gerillaaktivitet.

Ingen väntar sig dock någon snabb förändring. Därför är det väsentligt att det svenska biståndet fortsätter och byggs ut på ett systematiskt sätt – och här hemma är det absolut nödvändigt att vi brännmärker de moderata försöken att undergräva vår Sydafrikapolitik. Moderaterna har fört fram många skamlösa förslag på senare år. Frågan är om inte den kvarts miljard som de nu vill beröva apartheidmotståndarna är det allra mest skamlösa.

Herr talman! Jag är övertygad om att de 1 415 milj. kr. som vi i dag vill anslå till södra Afrika är ett beslut, som vi har anledning att vara stolta över. Om andra västliga industriländer ställde upp med bistånd i motsvarande grad skulle problemen i södra Afrika lösas mycket snabbare. Det är något av en moralisk plikt för oss att göra vad som står i vår makt för att få bort de sista resterna av den vita kolonialismen i Afrika. Först när det har skett kan det nya Afrikas krafter odelat inriktas på en fredlig ekonomisk uppbyggnad.

Anf. 64 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag delar Sture Ericsons uppfattning att våra ansträngningar att stödja kampen mot apartheidpolitiken i Sydafrika inte får förtrötts eller undanskymmas av kriser i andra delar av världen. Situationen i Sydafrika är oacceptabel. Som Sture Ericson framhöll går i dag också en mycket stor del av det svenska biståndet till de stater som gränsar till Sydafrika. Det är riktigt att bra att så är fallet.

Jag vill samtidigt erinra om att regeringen nu påbörjat en översyn av den lag om förbud för svenska företag att investera i Sydafrika som vi har sedan några år tillbaka. I det sammanhanget finns, förhoppningsvis, goda möjligheter att finna ytterligare vägar att stärka det svenska motståndet mot apartheidregimen i Sydafrika.

Anf. 65 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Av Sture Ericsons anförande kan man få den uppfattningen att vi från moderat håll hade särbehandlat södra Afrika när det gäller våra besparingar på biståndsbudgeten. Jag vill bara tillrättalägga detta missförstånd och säga att vi i våra bedömningar – och för detta har redogjorts både av Allan Hernelius och av mig – har följt samma princip och gjort analyser av varje land för sig. Beträffande de länder där besparingarna har varit större har också större reservationer varit inestående av orsaker jag tidigare har redogjort för.

Anf. 66 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Ingrid Sundberg säger att moderaterna inte har behandlat staterna i södra Afrika på något annat sätt än när det gäller andra anslag. Det

är möjligt – jag har inte gjort den jämförelsen – men vad jag pekade på var effekten av den moderata politiken gentemot Sydafrika. Man vill minska anslagen till södra Afrika med 262 milj. kr., och det är pengar vilkas huvudsyfte är att stödja kampen mot apartheidregimen i södra Afrika.

Den motivering som lämnas i den moderata motionen är ju att man skall dra ner och i sista hand avbryta biståndet till mottagarländer ur kretsen av socialistiska enpartistater. Här har man alltså gjort en förhandsanvisning av att man inte tänker sig några anslag till frontstaterna framöver. Jag tror att det är en politik som livligt applåderas i Pretoria.

Anf. 67 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Sture Ericsons slutsatser får stå för honom själv. Hur orimliga de är tror jag framgår av hur debatten tidigare har förts från vår sida.

Anf. 68 STURE ERICSON (s) replik:

Herr talman! Slutsatsen framgår hur tydligt som helst av den moderata motionen. Det är bara att läsa innantill där, det är bara att addera de siffror för besparingar på anslagen till södra Afrika som finns i de moderata reservationerna, som vi om en stund skall rösta om. Då blir slutsatsen den, att moderaterna på ett mycket klart sätt har tagit avstånd från vad som är traditionell svensk politik när det gäller att stödja motståndarna mot apartheid i södra Afrika. Det är att beklaga, och jag tror att moderata samlingspartiet gör väldigt klokt i att ändra den här politiken så snabbt som möjligt. Det är ett markerat avsteg från vad vi tidigare har varit eniga om, och det är naturligtvis mycket beklagligt att vårt största borgerliga parti skall gå på tvärs med vår svenska Sydafrikapolitik.

Anf. 69 RAUL BLÜCHER (vpk):

Herr talman! Behoven av återuppbyggnad i södra Libanon är i dag obegränsade. Förstörelsen av skolor, sjukhus och bostäder i de palestinska flyktinglägren fortgår alltjämt under de återkommande israeliska attacker-
na. Det är för dagen omöjligt för PLO att göra en kalkyl över vad ett humanitärt bistånd skulle kunna användas till och hur mycket som skulle behövas för alla de många objekt som ständigt kommer till och förnyas.

Det är mot den bakgrunden man måste läsa utskottsbetänkandets passus om PLO på s. 69. Där påpekas att vpk-yrkandet om 10 milj. kr. i särskilt bistånd till den palestinska befrielseorganisationen PLO avstyrks med hänvisning till det omfattande stöd som huvudsakligen kanaliseras via FN:s hjälpprogram UNRWA. Via den vägen ger Sverige alltså ett bistånd på 55 milj. kr.

Men det är här fråga om ett folks överlevnadsmöjligheter. I stora områden har hela årsskördar av vete och grönsaker förstörts. Jord har gjorts obrukbar. Alltjämt fattas det allra nödvändigaste för invånarna i de palestinska flyktinglägren – livsmedel och medicin. Och angreppen och flygöverfallen fortsätter. In över andra länders territorier anser sig Israel ha rätt att sprida

död och förgörelse för att skydda sitt lands s. k. säkerhet. Samtidigt fortsätter och hårdnar förtrycket av den palestinska befolkningen i de områden som Israel i strid mot alla internationella överenskommelser fortfarande håller ockuperade. Nya ockupationer har lagts till de tidigare, samtidigt som Israel planenligt annekterar det ena ockuperade området efter det andra. Resultatet är att det palestinska folket måste föra en hård kamp för sin existens.

I Damour i södra Libanon hade PLO byggt en skola för barn som blev föräldralösa vid massakern i Tell az-Zatar 1976. Denna skola förstördes vid ett israeliskt flyganfall den 21 april i år. 18 dödades vid bombningen.

Herr talman! Trots pengarna via UNRWA har PLO i dag inga resurser för att bygga upp skolan i Damour igen. Detta är bara ett exempel. Men det är ett viktigt och talande exempel. De barn som skall gå i denna skola hade överlevt massakern i Tell az-Zatar. Trots sina hemiska erfarenheter var de fyllda av livsglädje och framtidstro. De gick i en skola som hade byggts upp i Damour i Libanon. De levde inte i något av Israel ockuperat område. 18 dog när skolan bombades till grus och spillror.

Den sionistiska terrorismen känner inga gränser för sin verksamhet.

Det kan vara på sin plats att i denna debatt fråga varför Sveriges utrikesminister inte har fördömt massakern i en moské för ett par veckor sedan. Människor hade samlats för att hålla gudstjänst. Det var inga beväpnade fiender till staten Israel. Det var människor i en helt fredlig situation, gamla och barn fanns bland dem, de hade samlats till gudstjänst. 60 personer stupade eller skadades när en israelisk militär i uniform verkställde denna massaker. Men inte ett ord har hörts internationellt från Ola Ullsten om denna händelse. Är det återigen rädslan för att stöta sig med USA som stämmer Sveriges utrikesminister till tystnad?

Biståndet till PLO kan aldrig bli för stort. Dessutom skulle ett svenskt katastrofbistånd direkt till PLO innebära ett moraliskt erkännande åt ett folk som i dag kämpar för sitt liv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vpk-motionen 1981/82:530, yrkande 6, om ett bistånd till PLO på 10 milj. kr.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 70 ULLA EKELUND (c):

Herr talman! Under allmänna motionstiden innevarande år väckte jag tillsammans med några partikamrater en motion vars syfte var att genom omfördelning inom ramen för SIDA:s budget möjliggöra en ökning av anslaget till enskilda organisationer.

Det bistånd som SIDA kanaliserar genom de enskilda organisationerna har alltmer kommit att framstå som en av de mest effektiva delarna av svenskt bistånd. Denna verksamhet är i hög grad inriktad på de fattigaste grupperna på landsbygden i de fattigaste länderna. Arbetet bedrivs oftast vid konkreta projekt i liten skala och med hjälp av personal med god kunskap om

och stort intresse för landet och uppgiften i fråga. Dessa faktorer har lett till att påtagliga resultat av biståndsinsatserna har kunnat redovisas till förhållandevis ringa kostnader.

De enskilda organisationer som får bidrag genom denna sektion är de fackliga organisationerna, handikapporganisationerna, humanitära organisationer, kooperationen, kvinnoorganisationer, Svensk volontärsamverkan och missionsorganisationer.

För budgetåret 1982/83 föreslår regeringen att 190 milj. kr. av SIDA:s budget avdelas till enskilda organisationer. Totalt utgör detta ca 3 % av SIDA:s budget.

Flera av de nämnda organisationerna anser att det föreslagna bidraget för 1982/83 är otillräckligt för att de skall kunna genomföra redan påbörjade projekt, stödja ett oförändrat antal volontärer och initiera ett rimligt antal nya välbehövliga och välplanerade projekt och på detta sätt fortsätta att ta sitt ansvar i samarbete med systerorganisationer i mottagarländerna.

De flesta svenska missionsorganisationer har genom Svenska missionsrådets (SMRS:s) biståndsnämnd slutit ett ramavtal med SIDA fr. o. m. budgetåret 1980/81.

SMR:s biståndsnämnd är den största mottagaren av bistånd under anslaget för enskilda organisationer. I nämnden ingår 21 missionsorganisationer, bl. a. Svenska kyrkans mission, Missionsförbundet, Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Baptistförbundet och Örebromissionen. Pingstmissionens u-landshjälp har på grund av sin storlek ett eget ramavtal.

Svenska missionsrådets biståndsnämnd har för 1982/83 av SIDA tilldelats en indikativ ram på 50 milj. kr. De flesta av SMR:s projekt sträcker sig över flera år. Budgeterade utbetalningar och ett oförändrat antal volontärer kommer att förbruka minst 47 milj. kr. under 1982/83, vilket gör att det inte finns utrymme för nya insatser. Samtidigt har SMR:s medlemsorganisationer, i samarbete med systerkyrkor i u-länder, förberett ansökningar med budgetplaner för 1982/83 på omkring 20 milj. kr. De projekt som tas upp i ansökningarna är mycket väl förberedda. Jag skall inte exemplifiera här, eftersom det har skett i motionen.

Herr talman! Anslagen från SIDA till såväl Svenska missionsrådets biståndsnämnd som övriga enskilda organisationer har ökat väsentligt under senare år. Det är ett faktum som noteras med glädje och som kan tas som uttryck för uppskattning av det sätt på vilket medlen används.

Trots detta är det naturligtvis svårt att, som SMR, stå med färdiga projekt – med personal och med stor erfarenhet av att med mycket ringa medel göra en viktig insats – men utan tillräckliga anslag.

Utskottet har i enighet talat om vikten av de enskilda organisationernas insatser i u-världen och ställt sig bakom regeringens förslag om 190 milj. kr. till enskilda organisationer.

Centerledamöterna har till betänkandet fogat ett särskilt yttrande, med innebörden att regeringen till synnerligen angelägna och välmotiverade ansökningar från de enskilda organisationerna kan ta i anspråk ytterligare medel.

Liknande uttalanden har förekommit vid flera tidigare tillfällen. Jag förutsätter att såväl dessa uttalanden som det nu föreliggande särskilda yttrandet har varit och är realistiska och att en förnyad, välmotiverad ansökan från de enskilda organisationerna kan ge resultat.

Herr talman! Mot ett enigt utskott har jag inget yrkande. Men jag har velat fästa uppmärksamheten på de stora insatser som Svenska missionsrådet och övriga enskilda organisationer med i sammanhanget små medel åstadkommer i flera u-länder.

Anf. 71 MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman!

Jag ber dig därför åter besinna
det är en dubbel börda
att vara fattig och dessutom kvinna.

Ungefär så lyder texten i en latinamerikansk kvinnosång.

Det sägs ofta, och det är också något som vi alla här torde vara överens om, att vårt bistånd i första hand skall nå "de fattigaste bland de fattiga" eller skall tillgodose "världens mest angelägna behov".

Vill man nå därhän med biståndet måste det vara en ständig strävan att nå kvinnorna, som utgör halva världen och är, som man försöker uttrycka i sången, "de fattigaste bland de fattiga". Dessutom vet vi att alla insatser vi gör för kvinnor också når barnen, som är de allra svagaste men också är varje lands resurs för framtiden.

De svenska insatserna riktade speciellt till kvinnor inom biståndet började redan 1964 med ett speciellt utbildningsprojekt för afrikanska kvinnor. Sedan dess har förvisso mycket hänt. Det mest påtagliga resultatet har varit ökade anslag till s. k. särskilda program, med projekt inriktade speciellt eller enbart mot kvinnor. Dessutom har vi i kvinnoorganisationerna fått möjlighet att söka biståndspengar för egna utvecklingsprojekt i samarbete med u-landskvinnorna. Jag har verkligen på nära håll kunnat se vad det har betytt, genom de projekt som vi i Socialdemokratiska kvinnoförbundet har kunna genomföra bland kvinnorna i Moçambique, Zimbabwe och Mellanamerika.

Jag vill inte förringa värdet av insatser för kvinnorna vare sig via FN-organen, inom särskilda program eller genom särskilda organisationer. Men vi måste ha klart för oss att de trots allt är en mycket liten del av det totala biståndsanslaget. I utrikesutskottets betänkande har detta anslag beräknats till 15–20 miljoner. Det skall ses mot den totala siffran för biståndet, som i år uppgår till drygt 6 miljarder.

I likhet med vad andra representanter för mitt parti har hävdats här i dag vill jag hoppas att vi även för framtiden skall ha det landprogrammerade biståndet som den stora grundstenen i svenskt bistånd. Men då måste vi också se till att inriktningen på det biståndssamarbetet utformas så att kvinnorna gynnas. De i och för sig viktiga insatserna inom särskilda program får inte tas till intäkt för att bortse från kvinnorna i landprogrammen. Särskilda

kvinnoinnsatser minskar inte behovet av kvinnoaspekter i det ordinarie biståndet.

Jag har därför tillsammans med några andra socialdemokratiska kvinnor till årets riksdag aktualiserat mera konkreta insatser för att förbättra kvinnobiståndet inom framför allt landramarna. Jag vill inte påstå att detta inte tidigare har uppmärksammats av riksdagen, regeringen och SIDA. Jag har med hjälp av upplysningstjänsten gått tillbaka och tittat igenom vad som har sagts om kvinnor och bistånd under 1970-talet här i riksdagen. Det har genom åren funnits flera motioner, som också Gunnel Jonäng mycket riktigt påpekade, i samma anda som den motion jag väckt i år. Det har i den här kammaren och i olika betänkanden sagts och skrivits mycket vackra och kloka ord om vikten av att biståndet når kvinnorna. Men alla motioner har avslagits eller besvarats med att det redan finns sådana principer och målsättningar fastslagna.

Kvar står det faktum att vi tid efter annan får bevis för att biståndet inte bara går kvinnorna förbi, utan att det t. o. m. i vissa fall kan bidra till en utveckling som ger kvinnorna en försämrad situation. Vi får se ett TV-program, där en kvinna i Kenya fortfarande ägnar den stora delen av sin arbetsdag till att bära sitt vatten till hushållet – en tung börda och långa avstånd – inom synhåll för en bevattningsanläggning för jordbruket som har bekostats av svenska biståndsmedel. Vi kan läsa i en tidningsartikel om hur flickornas skolgång har minskat därför att deras arbetskraft behövs i jordbruket i takt med att ett jordbruksprojekt i Tunisien blivit framgångsrikt.

Tiden medger inte fler exempel, men de här två är viktiga. Landsbygdsutveckling och bevattningsprojekt dras ju gärna fram som exempel på biståndsinsatser som anses gynna alla – även kvinnorna. Men inte ens där sker det alltså automatiskt.

För oss politiker som sysslar med internationella frågor och biståndspolitik är det svårt att försvara sådana här exempel som då och då kan redovisas i massmedia, inte minst inför kvinnorna här i Sverige. Som vi säger i motionen: Kvinnorna står för halva biståndsviljan. Om vi inte kan visa att vi verkligen har en ambition att integrera u-landskvinnorna i biståndet, kan den viljan lätt svikta.

Var finns då förklaringen till att kvinnorna fortfarande intar en så undanskymd plats i det svenska biståndet trots alla vällovliga ambitioner? Ja, jag tror inte att det är någon medveten nonchalans från någondera parten i vår dialog med mottagarländerna, men det är en dialog som oftast förs mellan män. Det är snarare en allvarlig men kanske förklarlig brist på insikt om och förståelse för kvinnans situation och behov.

När man talar med u-landskvinnorna, förstår man hur oändligt små möjligheter de har att påverka sitt eget lands önskemål om inriktning på biståndet. För Sveriges del skulle det kunna betyda oerhört mycket med fler kvinnor både i det direkta biståndsarbetet och som administratörer av biståndet. Båda de sakerna går säkert att på sikt förändra, men innan vi kommer så långt är det andra insatser som måste göras.

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

”Det hjälper inte att vi har fina målsättningar och att vi då och då hör att kvinnobiståndet inte är tillfredsställande. Det svider inte i skinnet. Det behövs ett ständigt vakande öga”, sade en bistandsarbetare åt mig. Det är ett sådant ”vakande öga” som vi velat åstadkomma genom att i motionen föreslå en beredning för kvinnobistånd med ett eget sekretariat inom SIDA. Jag tror det skulle finnas många arbetsuppgifter för en sådan beredning, och vi har exemplifierat i motionen. Man skulle kunna titta på rekrytering och utbildning av kvinnliga bistandsarbetare, utformningen av projekten, utvärdering, föreslå nya projekt osv.

Nu har inte utskottet velat gå med på en beredning utan föredrar att kalla det samråd och syftar därmed på att SIDA skulle kunna ha stor nytta av de kunskaper och den kompetens som finns i organisationer och institutioner vad gäller kvinnors roll i samhällsutvecklingen.

Jag kan instämma i Gunnel Jonängs påpekande att det är viktigt att ta till vara de kunskaper som finns inom kvinnoorganisationerna. Jag vill också passa på att säga att jag är glad att Gunnel Jonäng ytterligare velat markera den enighet som vi har haft i utskottet genom sitt positiva anförande här i kammaren.

Ja, samråd eller beredning, det är inte så viktigt vad vi kallar den här åtgärden. Det blir nu upp till regeringen och SIDA att diskutera hur man skall göra ett sådant samråd effektivt, så att motionens syfte verkligen kan uppnås. Det är viktigt att det inte bara blir pro forma utan att det verkligen leder till inflytande och insyn.

Herr talman! Låt mig till slut uttrycka min stora tillfredsställelse med den behandling som vår motion fått. Det faktum, att utskottet ägnar ett stort avsnitt av betänkandet till resonemang kring kvinnobiståndet och att slutsatsen blivit ett tillkännagivande till regeringen i motionens syfte, vill jag se som uttryck för att det finns en verklig insikt om att ytterligare konkreta ansträngningar måste göras för att leva upp till mål som tidigare fastslagits i den här kammaren, för att kvinnorna skall integreras i biståndet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Anf. 72 TALMANNEN:

Den förestående voteringen kan komma att ta ungefär två timmar. Jag kommer därför att hemställa att kammaren vid 18-tiden avbryter ärendebehandling för att återuppta denna efter sedvanlig middagsrast.

Punkt 1

Kammaren godkände vad utskottet anförde.

Punkt 2

Mom. 1 (tennavtalet)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 152 för reservation 1 av Gertrud Sigurdsen m. fl.

Mom. 2 (fördelningen mellan multilaterala och bilaterala ändamål)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

Punkt 3

Mom. 3 (IFC)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 152 för reservation 2 av Gertrud Sigurdsen m. fl.

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Mom. 4 (bidraget till IDA)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 5 (bidraget till Afrikanska utvecklingsfonden)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 8 (bidrag till internationella biståndsprogram)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 4 av Allan Hernelius m. fl. med 72 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 218 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 233 röster mot 66 för reservation 4 av Allan Hernelius m. fl. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Punkt 4

Mom. 5 (avbrytande av bistånd m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 66 för reservation 5 av Allan Hernelius m. fl.

Mom. 6 (Sveriges observatörskap i IGGI)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för motion 301 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 7 (bistånd på miljö- och energiområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 154 röster mot 149 för reservation 6 av Gertrud Sigurdsen m. fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 8 (återflöde och bundet bistånd)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 7 av Allan Hernelius m. fl. med 77 röster mot 17 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 210 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 239 röster mot 66 för reservation 7 av Allan Hernelius m. fl.

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete m. m.*

Mom. 12 (Angola)

I en förberedande votering biträdde reservation 8 av Allan Hernelius m. fl. med 66 röster mot 16 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 222 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 9 av Torsten Bengtson m. fl. med 87 röster mot 66 för reservation 8 av Allan Hernelius m. fl. 151 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 9 av Torsten Bengtson m. fl. med 153 röster mot 152 för utskottets hemställan.

Mom. 13 (Bangladesh)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del med 70 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 217 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 239 röster mot 66 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del.

Mom. 15 (Etiopien)

I en förberedande votering biträdde reservation 11 av Allan Hernelius m. fl. med 66 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och motion 1251 av Oswald Söderqvist m. fl. 223 ledamöter avstod från att rösta.

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 10 av Torsten Bengtson m. fl. med 86 röster mot 67 för reservation 11 av Allan Hernelius m. fl. 151 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 10 av Torsten Bengtson m. fl. med 153 röster mot 152 för utskottets hemställan.

Mom. 16 (Guinea-Bissau)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 66 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del.

Mom. 17 (Indien)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 18 av Allan Hernelius m. fl. med 72 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 216 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 238 röster mot 66 för reservation 18 av Allan Hernelius m. fl.

Mom. 18 (Kap Verde)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 65 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 19 (Kenya)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del med 67 röster mot 16 för motion 936 av Lars

Werner m. fl. i motsvarande del. 222 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 238 röster mot 66 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 20 (Laos)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för motion 934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 21 (Lesotho)

Reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del, som ställdes mot motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, antogs till kontraposition.

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 66 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del.

Mom. 22 (Moçambique)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 13 av Torsten Bengtson m. fl. med 89 röster mot 67 för reservation 12 av Allan Hernelius m. fl. 146 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 13 av Torsten Bengtson m. fl. med 153 röster mot 152 för utskottets hemställan.

Mom. 23 (Nicaragua)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 15 av Torsten Bengtson m. fl. med 86 röster mot 67 för reservation 14 av Allan Hernelius m. fl. 151 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls reservation 15 av Torsten Bengtson m. fl. med 153 röster mot 152 för utskottets hemställan.

Mom. 24 (Pakistan)

Utskottets hemställan bifölls med 290 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del.

Mom. 26 (Swaziland)

Utskottets hemställan, som ställdes mot motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del, bifölls med acklamation.

Mom. 27 (Tanzania)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 66 för reservation 19 av Allan Hernelius m. fl.

Mom. 28 (Vietnam)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 17 av Torsten Bengtson m. fl. med 91 röster mot 66 för reservation 16 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del. 144 ledamöter avstod från att rösta.

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete m. m.*

I huvudvoteringen bifölls reservation 17 av Torsten Bengtson m. fl. med 153 röster mot 152 för utskottets hemställan.

Mom. 29 (bortre tidsgräns m. m. för biståndet till Vietnam)

Utskottets hemställan bifölls med 239 röster mot 66 för reservation 16 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del.

Mom. 30 (Zambia)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 67 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del.

Mom. 31 (Zimbabwe)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del med 68 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 222 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 239 röster mot 66 för reservation 20 av Allan Hernelius m. fl. i motsvarande del.

Mom. 32 (Demokratiska folkrepubliken Yemen)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 33 (Cuba)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 15 för motion 728 av Lars Werner m. fl. och motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 34 (Kampuchea)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 15 för motion 934 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 35 (Latinamerika)

I kontrapositionsvoteringen biträdde reservation 21 av Allan Hernelius m. fl. med 68 röster mot 15 för motion 936 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del. 220 ledamöter avstod från att rösta.

I huvudvoteringen bifölls utskottets hemställan med 237 röster mot 66 för reservation 21 av Allan Hernelius m. fl.

På förslag av talmannen beslöts att omröstningarna beträffande utrikesutskottets betänkande 20 skulle fortsättas kl. 19.30.

9 § Anmäldes och bordlades

Proposition

1981/82:215 Finansiering av kraftverksprojektet Kotmale i Sri Lanka

10 § Anmäldes och bordlades

Redogörelse

1981/82:21 Riksdagens förvaltningsstyrelsens redogörelse för 1981 års verksamhet

Nr 138

Onsdagen den

5 maj 1982

11 § Anmäldes och bordlades

Motion

1981/82:2538 av *Lars Werner m. fl.*

Reglering av priserna på fisk, m. m. (prop. 1981/82:205)

*Meddelande om
frågor*

12 § Anmäldes och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1981/82:64 Åtgärder mot alkohol- och narkotikamissbruket (prop. 1981/82:143) (förnyad behandling)

13 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 4 maj

1981/82:369 av *Oswald Söderqvist* (vpk) till utrikesministern om konflikten mellan Argentina och Storbritannien:

Konflikten mellan Storbritannien och Argentina om Falklandsöarna har trappats upp på ett oroväckande sätt. Från båda staternas sida kan man skönja tendenser att använda en utrikespolitisk konflikt för att erhålla fördelar för resp. regim på det inrikespolitiska planet. Det är i detta läge viktigt att Sverige som alliansfri stat intar en strikt neutral hållning – inte minst med tanke på att FN kanske kommer att inträda som medlare i konflikten och Sverige då kan komma att spela en roll.

Mot denna bakgrund är utrikesministerns uttalande till förmån för den ena parten i konflikten anmärkningsvärt. Uttalandet har också snabbt utnyttjats.

Jag vill därför fråga utrikesministern:

Vilken är utrikesministerns inställning till att Storbritannien med militära medel och krigshandlingar söker återta kontrollen över de omstridda öarna?

den 5 maj

1981/82:370 av *Margareta Palmqvist* (s) till utbildningsministern om förordnande av lärare som saknar behörighet:

I många kommuner undervisar ett stort antal s. k. obehöriga lärare i grundskolan. Enligt nuvarande bestämmelser i skolförordningen kan sådan lärare ej förordnas för längre tid än en termin.

*Meddelande om
frågor*

Är statsrådet beredd ändra skolförordningen 17 kap. 47 § så att ej behörig lärare, som tjänstgjort lång tid, kan förordnas för längre tid än en termin?

1981/82:371 av *Ivar Franzén* (c) till kommunministern om rätt för kommun att till föräldrar utbetala ersättning för vård av eget barn:

Dagens ekonomiska läge medger tyvärr inte en snabb utbyggnad av vårdnadsersättning (lika med särskild föräldrapenning med fast belopp). Detta begränsar barnfamiljernas valfrihet.

De familjer som har sina barn på daghem eller i familjedaghem avlastas en del kostnader för mat, lekturstycke och visst slitage. I familjedaghemssamheten värderas detta till 20–25 kr. per dag, och det är den kostnadsersättningen som dagbarnvårdarna erhåller per barn och hel helg.

I det s. k. trefamiljssystemet, som har tillämpats bl. a. i Lund några år och i Stockholm sedan hösten 1979, utgår motsvarande ersättning till värdfamiljen, som får samma förmån som de föräldrar som har sina barn på daghem eller i familjedaghem, trots att barnen hela tiden får sin tillsyn i det egna hemmet.

Det kan ses som en första liten åtgärd för ökad likställighet av olika former av barnomsorg, att samhället på lika sätt svarar för vissa grundkostnader. Genom den praxis som kommit till uttryck i trefamiljssystemet kan man dra den slutsatsen att det är fritt för kommunerna att till föräldrar som själva helt svarar för omsorgen av sina barn utbetala ersättning, motsvarande den som utgår till dagbarnvårdare.

Om vi förutsätter att kostnadsersättningen utgår under barnens andra och tredje levnadsår med 25 kr. per dag och under ca 200 dagar per år och till alla barn som inte utnyttjar kommunal barnomsorg, så blir årskostnaden i storleksordningen 600 milj. kr.

Med stöd av den här lämnade redovisningen vill jag ställa följande fråga till kommunministern:

Anser regeringen att utbetalning av kostnadsersättning enligt föreliggande riktlinjer ligger inom den kommunala kompetensen, och att ersättningen bör vara skattefri i likhet med motsvarande kostnadstäckning inom den kommunala barnomsorgen?

1981/82:372 av *Per Petersson* (m) till kommunikationsministern om distributionen av morgontidningar med riksspridning:

Det är av stort värde för boende i norra Sverige att liksom andra svenskar snabbt få tillgång till riksspridda morgontidningar.

Under lång tid har tidningar flygtransporterats till övre Norrland. De höga kostnaderna medför att transportererna avses upphöra. Flygtransporterad post går med samma plan. Kommer posttransporterna med flyg att bli dyrare om tidningstransportererna upphör? Riskeras på sikt att postgången till och från Norrland blir långsammare?

Enligt samstämmiga uppgifter finns det enskilda flygföretag som vill frakta

post, tidningar och annat gods mellan Stockholm och övre Norrland. Kommunikationsdepartementet har dock vägrat att bevilja tillstånd med motiveringen att SAS och Linjeflyg redan har tillstånd att flyga mellan Stockholm och Norrland.

Regeringen bör ge andra företag tillstånd att flyga bl. a. tidningar och post å sträckan Stockholm–övre Norrland, om inte Linjeflyg drastiskt sänker priset på tidnings- och postflyget.

Avser kommunikationsministern att vidtaga någon åtgärd som ger möjlighet till att riksspridda morgontidningar även i fortsättningen kommer till läsarna i övre Norrland i samma tid som nu?

14 § Kammaren åtskildes kl 17.58.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 138

Onsdagen den
5 maj 1982

*Meddelande om
frågor*